

ARBETARSKYDD INOM INLÄRNING I ARBETET I GRUNDEXAMEN FÖR NATUR OCH MILJÖ

UTBILDNINGSTYRELSEN

© Utbildningsstyrelsen och författarna
Ombrytning: Tmi Eija Högman
Översättning: Svenska yrkesinstitutet, Fortbildning och utvecklingstjänster

ISBN 978-952-13-3491-7 (pdf)

Utbildningsstyrelsen
PB 380
00531 Helsingfors
Telefon (09) 774 775
www.edu.fi/julkaisut

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5
1 INLÄRNING I ARBETE ÄR EN DEL AV DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN	7
2 BEGREPP INOM UTBILDNING, INLÄRNING OCH ARBETSSÄKERHET	8
3 ARBETSSÄKERHETEN ÄR EN DEL AV GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN ..	12
4 ARBETARSKYDDSLAGEN	15
5 BESTÄMMELSER OM SKYDDET AV UNGA ARBETSTAGARE	16
5.1 Den studerandes rätt till en trygg studiemiljö	16
5.2 Arbeten som är särskilt skadliga för unga	16
5.3 Arbeten som är farliga för unga arbetstagare	17
5.4 Lätta arbeten som är lämpliga för unga arbetstagare	19
5.5 Anmälan om anlitande av unga arbetstagare för farliga arbeten	19
5.6Handledning och introduktion för unga arbetstagare i arbeten som är särskilt skadliga och farliga	20
5.7 Undantagstillstånd för särskilt skadliga och farliga arbeten.....	20
5.8 Arbetstid	20
6 ANSVAR OCH SKYLDIGHETER FÖR PARTERNA I INLÄRNING I ARBETET	22
6.1 Parterna som bär ansvaret för arbetssäkerheten vid inläring i arbetet.....	22
6.2 Utbildningsanordnarens skyldigheter.....	22
6.3 Den handledande lärarens skyldigheter	23
6.4 Arbetsgivarens skyldigheter	24
6.5 Arbetsplatshandledarens skyldigheter.....	25
6.6 Den studerandes skyldigheter	26
6.7 Ansvarsfrågorna på platser för inläring i arbetet och gemensamma arbetsplatser som bildar ett nätverk	27
6.8 Arbetarskyddssamarbetet på arbetsplatserna	27
6.9 Studerandes företagshälsovård och första hjälpen.....	28
7 KRAVEN PÅ PLATSERNA FÖR INLÄRNING I ARBETET INOM NATUR OCH MILJÖ	30
8 FÖRSÄKRANDET AV STUDERANDE I INLÄRNING I ARBETET	31
8.1 Den studerandes försäkringsskydd	31
8.2 Skyldighet att ersätta skador	31
8.3 Inläring i arbetet utomlands.....	32

9	KARTLÄGGNING OCH FÖREBYGGANDE AV RISKERNA INOM NATUR OCH MILJÖ	33
9.1	Lagstadgade krav på kartläggningen av risker.....	33
9.2	Riskbedömningsprocessen	34
9.3	Riskbedömningen i praktiken	35
9.4	Anlitande av utomstående sakkunniga för riskbedömningen	36
9.5	Riskbedömning i kvalitetslednings- och arbets säkerhetssystem	37
9.6	Säkerhetsdokument och säkerhetsplan	37
9.7	Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar inom natur- och miljöbranschen.....	38
9.8	Risker för olycksfall i arbetet och förebyggande av risker i arbeten inom natur och miljö.....	41
9.9	Risker och belastningsfaktorer i arbetsförhållandena	57
10	SKYDD MOT FAROR	65
10.1	Anskaffning av skyddsutrustning och kostnadsfördelning.....	65
10.2	Grundläggande strukturella egenskaper hos skyddsutrustning	65
10.3	Skyddsutrustning som behövs inom natur- och miljöbranschen	66
10.4	Användning av skyddsutrustning och övervakning av användningen	68
11	DEN STUDERANDES BEREDSKAP INFÖR PERIODEN INLÄRNING I ARBETET	70
12	INTRODUKTION AV STUDERANDE.....	71
13	STUDERANDE MED SÄRSKILDA BEHOV I SAMBAND MED INLÄRNING I ARBETET	72
14	YRKESPROV FÖR PÅVISANDE AV YRKESKUNNANDE	73
	LAGAR OCH BESTÄMMELSER SOM GÄLLER SÄKERHETEN VID INLÄRNING I ARBETET.....	75
	KÄLLFÖRTECKNING.....	76
	WEBBPLATSER OM INLÄRNING I ARBETET INOM NATUR OCH MILJÖ SAMT ARBETSSÄKERHET	77
BILAGOR	78
Bilaga 1	Arbetarskyddet i yrkesutbildningen	79
Bilaga 2	Checklista för introduktion i arbetet.....	85
Bilaga 3	Verksamhetsprogram för arbetarskyddet för småföretag	87
Bilaga 4	Checklista för säkerheten i arbetet och riskbedömning	89
Bilaga 5	Säkerhetsplan.....	93
Bilaga 6	Anmälan om riskfylld situation	95
Bilaga 7	Besiktningar av lyftkranar och vissa andra arbetsredskap enligt anordningsgrupp.....	97

INLEDNING

Inlärnning i arbetet utgör en väsentlig del av den yrkesinriktade grundexamen och av behärskandet av det framtida yrket. Inlärnning i arbetet ska vara målinriktad, handledd och utvärderad utbildning. Perioderna för inlärnning i arbetet ska med tanke på behärskandet av yrket vara tillräckligt långa och mångsidiga. I början av studierna ska perioderna vara korta, men i takt med att kunskaperna och färdigheterna ökar så långa och mångsidiga som möjligt. Detta så att den studerande får en möjlighet att med tanke på arbetslivet lära sig tillräckligt omfattande helheter och ta ansvar för sina arbetsuppgifter.

Alla studeranden har rätt till en trygg inlärningsmiljö. Det innebär att läroanstalten, arbetsgivaren och den studeranden innan inlärnning i arbetet inleds ska sätta sig in i ansvarsfrågorna om arbetarskydd, olycksfall och skadeståndsansättningar samt med försäkringsskyddet. Arbetsgivaren och läroanstalten ska tillsammans förvissa sig om att den studerande har bekantat sig med arbetet och kan iaktta arbetarskyddsanvisningarna. En av avsikterna med den här handboken är att samla all viktig information om arbetssäkerheten i natur- och miljöbranschen inom samma pärmar. Detta eftersom den stora mängden bestämmelser och anvisningar om säkerheten i arbetet som gäller under den arbetsplatsförlagda inlärnningen är spridd på olika källor. Handboken är avsedd att vara ett stöd för lärare, arbetsgivare och arbetsplatshandledare, och målsättningen är en högklassig inlärningsperiod i arbetet inom natur och miljö som sker utan olycksfall.

Den här handboken för arbetarskyddsfrågor i inlärnning i arbetet har tagits fram av nätverket för inlärnning i arbetet inom branschen för naturtillgångar inom ett projekt vid Koulutuskeskus Salpaus filial i Asikkala. Europeiska Socialfonden (ESF) har skött finansieringen. Handboken har skrivits av Tuomo Hannukkala. Arbetet har förberetts och planerats av en arbetsgrupp med följande medlemmar:

Diplom-ingenjör Seija Karevaara	Tmi: Seija Karevaara
Miljövärdsssekreterare Sinikka Koikkalainen	Heinola stads miljöbyrå
Inspektör Asko Ojala	Sydöstra Finlands arbetarskyddsdistrikt
Företagare Jukka Vesanen	Taivasalla Oy
Projektkoordinator Jari Laine	Koulutuskeskus Salpaus Asikkala
Lärare Jarno Räsänen	Koulutuskeskus Salpaus Asikkala
Planerare Tuomo Hannukkala	Koulutuskeskus Salpaus Asikkala
Undervisningsrådet Susanna Tauriainen	Utbildningsstyrelsen

Vi tackar också följande personer utanför arbetsgruppen för kommentarer och uppgifter som behövdes för skrivarbetet:

Lärare Helena Ailunka, Lapin ammattioppilaitos; lektor Paul Carrol, Koulutuskeskus Salpaus; byråchef Erkki Eskola, Lantbrukarföretagarnas pensionsanstalt; enhetschef Janne Eskola, Lassila & Tikanoja Ongelmajätteet; lärare Marika Hugg, Koulutuskeskus Salpaus; utvecklingschef Jyrki Hämäläinen, Outward Bound Finland rf/SETLA lärare Virpi Kokkinen, Koulutuskeskus Salpaus; företagare Pertti Liukkonen, Howling Dogs koiravaljakkosafarit; direktör Tomi

Lounema, Konsumentverket; lektor Veikko Maijala, Rovaniemen ammattikorkeakoulu; lärare Paavo Nevalainen samt studerandena på natur och miljöprogrammet 04–07 och 05–08 vid Saamelaisalueen koulutuskeskus; företagare Tuomas Ollikainen, Fishing Lords Oy; utvecklingschef Markus Pyykkönen, social- och hälsovårdsministeriet; lektor Rainer Rajahalme, Lapin ammattikoulu; projektchef Juha Rutanen, Ruralia-institutet; lärare Timo Töyri, Koulutuskeskus Salpaus; lärare Heini Vauhkonen, Koulutuskeskus Salpaus

I Helsingfors den 25 augusti 2006

Susanna Tauriainen

undervisningsråd

1 INLÄRNING I ARBETE ÄR EN DEL AV DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN

Syftet med den grundläggande yrkesutbildningen är att ge den studerande den teoretiska och praktiska kunskap som behövs i yrket. Förutom undervisningen och de praktiska övningarna som äger rum vid läroanstalten ingår inlärn timer i arbetet som en fast beståndsdel i utbildningen. Grundexamen omfattar 120 studieveckor, dvs. tre år, och av dessa utgör inlärn timer i arbetet minst 20 studieveckor. En studievecka motsvarar en studieinsats på 40 timmar.

Inlärn timer i arbetet, som äger rum på en arbetsplats i genuin miljö, är en del av utbildningen. Syftet är att förmedla den studerande sådana färdigheter som han/hon behöver i det framtida yrket, lära ut arbetslivspraxis och bereda den studerande möjlighet att i praktiken öva på skolan skaffad kunskap. Både arbetsgivaren och den studerande drar nytta av en lyckad arbetsplatsförlagd inlärn timer. Ett av syftena med inlärn timer i arbete är just att föra arbetslivet och utbildningen närmare varandra.

Inlärn timer i arbetet är planerade, handledda, målinriktade studier som också är föremål för bedömning. Inlärn timer i arbetet grundar sig på skriftliga avtal mellan läroanstalten och platsen för inlärn timer i arbete. Vanligtvis ingås två avtal, varav det ena är ett ramavtal som gäller tills vidare eller för en viss tid, medan det andra avtalet gäller den studerande och görs upp för varje enskild inlärn timerperiod. Platserna för inlärn timer i arbetet och läroanstalterna står i ett nära förhållande till varandra som betraktas som ett s.k. nätverk för inlärn timer i arbetet. På det här sättet är det lättare att ordna inlärn timer i arbetet systematiskt och på ett tryggt sätt.

Utbildningsstyrelsen har definierat de grundläggande målen för inlärn timer i arbetet i grunderna för läroplanen som de har fastställt. Utifrån dessa utarbetar varje läroanstalt sin egen läroplan.

Målen för inlärn timer i arbetet förs in i den studerandes individuella studieplan (HOPS på finska/ISP) och i planen för inlärn timer i arbetet (TOPS på finska). Den arbetsplatsförlagda inlärn timeren och studierna vid läroanstalten ska komplettera varandra för att de uppställda målen ska uppnås. Studieframgången följs upp under inlärn timerperioden och även efter den. Den studerande får handledning och respons för studieframgången.

I huvudsak betalas det inte lön för inlärn timerperioden och den studerande ingår heller inget arbetsavtal med platsen för inlärn timer i arbetet. I stället har den studerande fortsättningsvis rätt till förmånerna som studieplatsen erbjuder, hit hör hälsovård, måltider och försäkringsskydd. Inlärn timer i arbetet jämföras i arbetarskyddslagen (738/2002) med hyrt arbete vilket innebär att arbetarskyddsbestämmelserna gäller på platsen för inlärn timer i arbetet liksom för de anställda arbetstagarnas arbetsgivare. När den yrkesinriktade grundutbildning inleds har de studerande ofta inte ännu fyllt 18 år och därför omfattas de i tillämpliga delar av lagstiftningen om unga arbetstagare.

2 BEGREPP INOM UTBILDNING, INLÄRNING OCH ARBETSSÄKERHET

Allvarligt olycksfall i arbetet

Skada som medför arbetsoförmåga i mer än en månad (olycksfall med dödlig utgång statistik förs skilt och ingår inte i dessa olycksfall). Ett olycksfall betraktas också som allvarligt när skadan som följer sannolikt blir bestående.

Arbetarskyddskort

Arbetarskyddskortet är en riksomfattande metod som har utvecklats för att förbättra säkerheten i arbetet särskilt på gemensamma arbetsplatser. Den som har förvärvat sig ett arbetarskyddskort har fått en allmän introduktion i arbetarskyddsfrågor.

Arbetarskyddspass

Arbetarskyddspasset är ett intyg som läroanstalten ger över den studerandes kunskapsnivå i frågor som berör säkerheten i arbetet och som anger för vilka maskiner och anordningar och övriga ur arbetarskyddsperspektiv viktiga objekt han eller hon har fått handledning.

Arbetsgivare

Den som låter utföra arbete och som under egen arbetsledning och övervakning anlitar arbetskraft som är anställd hos arbetsgivaren. Vid tillämpningen av arbetarskyddslagen (738/2002) gäller arbetsgivarens skyldigheter också den som låter utföra arbete och som under egen arbetsledning och övervakning anlitar arbetskraft som står i anställningsförhållande till en annan arbetsgivare. Arbetarskyddslagen omfattar hyrd arbetskraft och personer som utför inläring i arbetet.

Arbetsplatshandledare

Av arbetsgivaren utsedd person vars uppgift det bl.a. är att göra den studerande förtrogen med frågor som gäller arbetsgemenskapen och arbetssäkerheten och vägleda den studerande till att iaktta trygga arbetssätt. Arbetsplatshandledaren representerar arbetsgivaren.

Arbetstagare

Person som utför arbete under arbetsgivarens arbetsledning och övervakning. Enligt arbetarskyddslagen (738/2002) är inlärande i arbetet hyrda arbetstagare.

Ergonomi

Anpassandet av konstruktionerna på arbetsplatsen, arbetsredskapen, inredningen och arbetsmetoderna till människornas egenskaper, funktioner och förmågor.

Fara

Faktor eller omständighet som kan få till stånd en skadlig eller farlig händelse.

Företagare inom renhushållning

En företagare inom renhushållning får sin utkomst i huvudsak genom renskötsel. Binäringsarna står för en del av utkomsten, hit hör t.ex. turism och produkttillverkning i samband med turismen och fiskeri.

Gemensam arbetsplats

Arbetsplats där det arbetar antingen två arbetsgivares arbetstagare under varsin egen arbetsledning eller en arbetsgivares arbetstagare och minst en självständig egenföretagare. En gemensam arbetsplats uppstår emellertid endast då dessa arbetstagare och egenföretagare arbetar samtidigt eller efter varandra så att arbetet kan inverka på andra arbetstagares säkerhet eller hälsa. Om två egenföretagare samarbetar på arbetsplatsen och åtminstone den ena av dem sysselsätter en inlärande i arbetet betraktas arbetsplatsen som gemensam och båda företagen är skyldiga att iaktta arbetarskyddslagen.

Grundexamen

En yrkesinriktad examen på andra stadiet är främst ett bevis på yrkeskompetensens prestationsnivå. Utbildning som leder till examen är antingen omfattande eller specialiserande. Utbildningen som omfattar 120 studieveckor ger en allmän behörighet för fortsatt utbildning. En grundexamen kan omfatta ett flertal utbildningsprogram.

IP (HOJKS)

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas. Enligt lagen om grundläggande utbildning ska IP/HOJKS tas fram för elever som överförs eller intas till specialundervisning.

ISP (HOPS)

Individuell studieplan. Den studerande utarbetar en plan över vilka studier han/hon kommer att avlägga och hur, när och i vilken ordning.

LFÖPL

LFÖPL är arbetspensionsförsäkringen för skogs- och lantbruksföretagare, yrkesfiskare och renskötare samt för deras familjemedlemmar.

LPA

Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt. LPA har hand om socialförsäkringen för jordbrukare, skogsägare, fiskare och renskötare.

Miljövårdare

Miljövårdarens arbetsgivare är vanligtvis en kommun eller ett stort företag. Miljövårdare arbetar med planering, rådgivning, övervakning eller ute på fältet med uppgifter kring hållbar utveckling, återvinning, vattenvård, avfallshantering och energisparande.

Naturföretagare

En naturbruksföretagare får sitt uppehälle från många olika källor. Han eller hon kombinerar enligt årstiderna t.ex. renskötsel, fiskeri, vilthushållning, plockning och insamling av produkter, turism med kringprodukter och jord- och skogsbruk i mindre omfattning. Naturföretagaren kan också arbeta inom branschen för naturturism. Han eller hon leder exkursioner i naturen, planerar naturstigar och friluftsleder, bygger olika slag av konstruktioner vid friluftslederna. Naturföretagaren kan också arbeta inom förädlingen av natur-

produkter, dvs. plockar, förädlar och marknadsför naturprodukter. Naturföretagaren är en självständig företagare, leverantör eller anställd i ett företag.

OFLA

Lantbruksföretagarnas lagstadgade olycksfallsförsäkring.

Olycksfall i arbetet

Plötslig, oförutsägbar händelse orsakad av yttre faktorer i arbetet eller i förhållanden som beror på arbetet och som leder till skada eller sjukdom.

Plats för inläring i arbetet

Platsen för inläring i arbetet är enligt arbetarskyddslagen (738/2002) den studerandes arbetsgivare.

Risk

Sannolikheten av att en skadlig händelse inträffar och dess allvarlighetsgrad.

Riskbedömning

Utvärderingsprocess i vilken risken som en riskfylld situation som uppstår på arbetsplatsen medför för arbetstagarnas hälsa och säkerhet bedöms.

Riskhantering

Innebär systematiska åtgärder för att identifiera, bedöma och minska risker.

Räddningsplan

Plan i enlighet med räddningslagen (468/2003) och förordningen om räddningsväsendet (787/2003) i syfte att förebygga riskfyllda situationer i verksamheten, se till att personer, egendom och miljön skyddas i riskfyllda situationer och att sådana räddningsåtgärder vidtas som är möjliga att genomföra självmant.

Skogsnaturvårdare

Skogsnaturvårdare utför skogsarbeten vanligtvis på särskilda arbetsplatser, såsom i städernas och tätorternas rekreatiomsområden, landskaps- och parkskogar. Dessutom ingår i skogsnaturvårdarens arbetsfält olika uppgifter kring naturturism, som att konstruera och underhålla friluftsleder och naturguidning.

Studerande på inläring i arbetet

En studerande som i anslutning till sin utbildning arbetar på en plats för inläring i arbetet under arbetsledning och övervakning av en arbetsgivare utan att nödvändigtvis vara anställd hos arbetsgivaren. Enligt arbetarskyddslagen (738/2002) är en studerande på inläring i arbetet en hyrd arbetstagare.

Säkerhet

Innebär gemenskapens eller systemets tillstånd då riskerna är på acceptabel nivå.

Säkerhetsdokument

Näringsidkaren tar fram en skriftlig handling i vilken olika säkerhetsaspekter i anslutning till tjänsten definieras. Hit hör arbetsfördelningen bland personalen, riskbedömning, säkerhetsplaner och hur larmberedskapen har ordnats i olika olycksfalls- och riskfyllda situationer.

Säkerhetsplan

Säkerhetsplanen innehåller anvisningar för enskilda aktiviteter som utfärder, läger och vandringar. Syftet är att förebygga riskfyllda situationer och ge anvisningar för olika olycksfalls- och riskfyllda situationer. Säkerhetsplanen är en del av säkerhetsdokumentet.

TOPS

Individuell plan för inläring i arbetet. I planen bestäms målen för de olika perioderna, inlärningsuppgifterna, deras längd och när de infaller samt tillvägagångssättet vid bedömningen av den studerande.

Ung arbetstagare

Arbetstagare under 18 år.

Utbildningsanordnare

I den här handboken yrkesläroanstalt.

Utbildningsområde

Överordnat begrepp som på en allmän nivå definierar hur utbildningen placeras in på olika områden i samhället och i arbetslivet.

Utbildningsprogram

Med utbildningsprogram avses en tvärvetenskaplig studiehelhet med vetenskapliga eller konstnärliga och ofta även yrkesinriktade mål.

Yrkesprov

Ett sätt att påvisa den verkliga yrkesskickligheten. Inom utbildningen för unga utgör yrkesprovet en provsituation som planeras och i mån av möjlighet också ordnas i samråd med arbetslivet i vilket den studerande ger prov på hur väl han eller hon har uppnått de mål som ställts upp för yrkesstudierna och skaffa sig den yrkesskicklighet som arbetslivet förutsätter.

Överlåtare

Tillverkare, importör, säljare eller person som överlåter en produkt för försäljning eller användning. Om den studerande på platsen för inläring använder en annan företagares arbetsutrustning betraktas den andra företagaren som överlåtare så som avses i lagstiftningen.

3 ARBETSSÄKERHETEN ÄR EN DEL AV GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN

Det grundläggande syftet i läroplanen för den grundläggande yrkesutbildningen gällande arbets säkerheten är att den studerandes **rätt** till en **trygg studiemiljö** i enlighet med lagen om grundläggande utbildning (630/1998) förverkligas både i läroanstalten och på platsen för inläring i arbetet. Dessutom ger läroanstalten den studerande beredskap att på eget initiativ upprätthålla och utveckla arbetshälsan i sitt framtida arbetsliv. Arbets säkerheten tas upp på ett flertal ställen i **grunderna för läroplanen** för grundexamen inom natur och miljö som utbildningsstyrelsen godkände år 2001 (Dnr 24/011/2001). I läroplanen har arbetarskyddet och arbetshälsan lyfts fram som mål och är ett av de prioriterade insatsområdena.

Förutom bestämmelserna i lagen om yrkesinriktad utbildning ska för inläring i arbetet enligt läroplanen iakttas:

- *Samtliga parter ska ha klart för sig ansvaret och nödvändiga försäkringar i fråga om arbetarskydd, olycksfall och skadestånd*
- *Vid behov kan man separat komma överens om ansvarsfördelningen*
- *Innan arbetet börjar ska arbetsgivaren och utbildningsanordnaren i samråd förvisa sig om att den studerande är tillräckligt insatt i arbetet och kan följa arbetarskyddsanvisningarna.*

I läroplanen har lagstiftningen om skydd av unga arbetstagare beaktats. Lagar och bestämmelser som nämns i läroplanen är bl.a. lagen om unga arbetstagare (998/1993) och med stöd av lagen givna bestämmelser, t.ex. arbetsministeriets beslut om lätta arbeten lämpliga för unga (1431/1993) och arbetsministeriets beslut om arbeten som är farliga för unga arbetstagare (1432/1993) och skadeståndslagen (1412/1974). Dessutom nämns i läroplanen också förordningen om skydd för unga arbetstagare (508/1986, ersatt den 1.8.2006 med förordning 472/2006).

I grunderna för läroplanen inom natur- och miljöbranschen som utbildningsstyrelsen fastställde år 2001 sägs det att utbildningen ska ge de studerande beredskap att se till skyddet i arbetet och hälsan:

”Arbetarskydd och hälsa går ut på att de studerande känner till föreskrifter och anvisningar om arbetarskydd i sin bransch och iakttar dem. De kan uppskatta och utveckla en trygg, sund och trivsamt arbetsmiljö. De kan identifiera de faror och hälsorisker som förekommer i arbetet och skydda sig mot dem, samt bekämpa riskmomenten. De kan planera en ergonomiskt riktig arbetsmiljö samt dra försorg om sin egen hälsa och upprätthålla sin arbets- och funktionsförmåga.”

Målet för kunskaperna i arbets säkerhet i grundexamen och utbildningsprogrammen i natur och miljö är att:

”De som har avlagt grundexamen i natur och miljö ska kunna sköta sin egen fysiska och psykiska kondition samt följa kraven på arbets säkerhet och ergonomi i anslutning till det egna arbetet. De ska kontinuerligt kunna utveckla sina kunskaper och färdigheter.”

Utbildningsstyrelsen kommer i enlighet med det förslag till utveckling som den av statsrådet tillsatta delegationen för hälsofrämjande motion har lagt fram att granska grunderna i läroplanerna för all utbildning inom andra stadiet. Detta för att de studerande under sin utbildning ska få ta del av den nyaste kunskapen om främjandet av den egna hälsan och hälsomotion. Största delen av förslagen till utvecklingen kan beaktas i utbildning som sker utgående från den nu gällande läroplanen.

Enligt framställningen är målen och det centrala innehållet för den hälsofrämjande undervisningen inom natur- och miljöbranschen:

”Syftet med studierna i Basfärdigheter i natur och miljö är att den studerande får lära sig att i sitt arbete beakta vikten av motion för den helhetsmässiga hälsan och för välbefinnandet.”

”Det centrala innehållet i hälsofrämjande motion ligger i att kunna röra sig i naturen på ett sätt som främjar hälsan och välbefinnandet.”

Målen för kunskaperna om arbets säkerhet inom de gemensamma studierna och de enskilda utbildningsprogrammen inom grundexamen i natur och miljöbranschen:

Målen för de gemensamma studierna och de gemensamma yrkesinriktade studierna och deras centrala innehåll:

- De studerande kan röra sig tryggt i terrängen med hjälp av olika positionsbestämelseinstrument
- De studerande ska kunna använda och reparera de grundläggande maskiner och apparater som behövs i arbetet i enlighet med kraven på arbets säkerhet
- De studerande ska kunna skydda sig mot och bekämpa faror och hälsorisker som är förknippade med branschen och arbetsmiljön
- De studerande ska kunna lagra, använda och göra sig av med ämnen och material som behövs inom natur- och miljöbranschen på rätt sätt samt utgående från märkningen identifiera faktorer som påverkar säkerheten och hälsan
- De studerande ska kunna agera i enlighet med vad som krävs i olika situationer så att hon/han inte äventyrar den egna eller andras säkerhet
- De studerande ska kunna redogöra för frågor i anslutning till arbets säkerheten i en kundsituation
- De studerande ska kunna arbeta ergonomiskt och känna till de viktigaste belastningsfaktorerna inom branschen och de ergonomiska kraven i arbetet liksom fysiken i anslutning till ergonomin
- De studerande ska kunna tillgodogöra sig motion för att upprätthålla och främja hälsan, välbefinnandet och funktions- och arbetsförmågan och kan se relationen mellan arbete och hälsa, kan tillsammans med andra utveckla trygga arbetssätt och en trygg arbetsmiljö
- De studerande ska aktivt kunna påverka arbetsgemenskapens välbefinnande, upprätthålla den egna fysiska och psykiska arbets- och funktionsförmågan samt kan söka hjälp
- De studerande ska kunna anlita företagshälsovårdens tjänster

- De studerande ska kunna beakta den viktigaste lagstiftningen och avtalen som gäller för den egna yrkesbranschen
- De studerande ska kunna ge grundläggande första hjälp och vidta rätta åtgärder i en nödsituation

Utbildningsprogrammet för miljö:

- Den studerande ska kunna agera i enlighet med miljölagstiftningen samt säkerhets och andra bestämmelser samt avtal som gäller för branschen
- De studerande ska känna till och kunna hantera, förvara och göra sig av med olika kemiska ämnen och material säkert, och bör därför känna till ämnenas kemiska och fysikaliska egenskaper samt de arbets säkerhetskrav som ställs
- De studerande ska kunna använda de arbetsredskap som behövs på ett säkert sätt
- De studerande ska kunna skydda sig på rätt sätt samt iaktta lagar och bestämmelser om arbetarskydd
- De studerande ska kunna tillämpa arbetarskyddsbestämmelser och anvisningar samt ordna med rådgivning för arbetarskyddsfrågor
- De studerande ska kunna vidta rätta åtgärder i nödsituationer och ha beredskap för inledande släckning

Utbildningsprogrammet för natur:

- De studerande ska kunna röra sig tryggt i naturen under olika årstider och genomföra exkursioner av olika längd riktade till olika målgrupper på ett miljöansvarigt och tryggt sätt
- De studerande ska tryggt kunna använda de verktyg som behövs vid tillverkningen av de vanligaste konstruktionerna vid friluftsleder
- De studerande ska kunna känna igen giftiga växter och arbeta hygieniskt samt iaktta arbetarskyddsbestämmelserna

Utbildningsprogrammet för renskötsel och naturbruk:

- De studerande ska kunna röra sig målmedvetet i terrängen och till sjöss under varierande förhållanden
- Använda terrängfordon och andra maskiner inom yrkesbranschen med hänsyn till miljö-, arbets- och trafiksäkerheten
- De studerande ska kunna använda, underhålla och reparera småmaskiner, maskiner, apparater och andra tekniska hjälpmedel säkert och miljövänligt
- De studerande ska tryggt kunna använda de vanligaste apparaterna och metoderna i underhålls- reparations- och byggnadsarbeten
- Kunna använda, underhålla, reparera och bygga de maskiner, apparater och konstruktioner som används i det renskötande hushållet, samt kunna arbeta säkert
- De studerande ska kunna använda och underhålla de träbearbetningsmaskiner och apparater som enligt arbets säkerhetskraven behövs i arbetet
- Utöva rennärningen på ett säkert och miljövänligt sätt
- De studerande ska kunna hantera och tillreda renkött och fisk hygieniskt
- De studerande ska med olika fiskemetoder kunna fiska säkert
- De ska kunna iaktta bestämmelserna i jakt- och skjutvapenlagen

I bedömningen av den studerandes kunskapsnivå bedöms också hur väl den studerande behärskar trygga arbetssätt och kan utveckla arbetssäkerheten.

Behärskandet av arbetssäkerheten är en väsentlig del av yrkeskunskapen.

4 ARBETARSKYDDSLAGEN

Utgångspunkten för arbetarskyddslagen (738/2002) är **undanröjandet av risker** och en **fortgående förbättring** av arbets säkerheten. Sålunda stödjer lagen principen om noll olycksfall. Det här tänkesättet går ut på att inga olycksfall kan godkännas, utan strävan är att genom ständiga förbättringar uppnå ett läge där det inträffar noll olycksfall.

Arbetsgivaren har i 8 § i arbetarskyddslagen (738/2002) getts en **allmän omsorgsplikt**. Arbetsgivaren ska med hjälp av nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Den allmänna omsorgsplikten begränsas endast av övermäktiga och oförutsebara faktorer som det rimligtvis inte är möjligt att förbereda sig på.

Arbetarskyddslagen (738/2002) poängterar arbetsplatsens egen insats och arbetsgivarens och arbetstagarnas **samverkan** i syfte att upprätthålla och utvecklas säkerheten och hälsan i arbetet. Arbetstagaren för sin del ska också med till buds stående medel sörja för sin egen och för andra arbetstagares säkerhet och hälsa.

I arbetarskyddslagen (738/2002) betonas förebyggandet av olycksfall, risker och olägenheter som beror på arbetet. I 10 § i arbetarskyddslagen finns bestämmelser om utredning och **bedömning av riskerna** i arbetet. Arbetsgivaren är skyldig att identifiera och bedöma riskerna i arbetsmiljön och i mån av möjlighet också avlägsna dem. Arbetsgivaren är även skyldig att ta fram ett **verksamhetsprogram för arbetarskyddet** som avses i 9 § i arbetarskyddslagen. Verksamhetsprogrammet omfattar de allmänna riktlinjerna för åtgärder för säkerheten i arbetet, rutinerna och en mer detaljerad verksamhetsplan för arbetarskyddet. Skyldigheten att utarbeta ett verksamhetsprogram för arbetarskyddet gäller alla arbetsplatser. I avsnittet med bilagor i den här boken finns också en modell av ett verksamhetsprogram för arbetarskyddet som lämpar sig för småföretag (Bilaga 3).

Frågor som berör det psykiska arbetarskyddet och ergonomi har lyfts fram i arbetarskyddslagen bredvid de traditionella delområdena fysisk arbets säkerhet och förebyggande av olycksfall.

5 BESTÄMMELSER OM SKYDDET AV UNGA ARBETSTAGARE

5.1 Den studerandes rätt till en trygg studiemiljö

Enligt lagen om yrkesutbildning (630/1998) har den studerande rätt till en trygg studiemiljö. I samband med utarbetandet av läroplanen är utbildningsanordnaren skyldig att reda ut hur den här rätten kan förverkligas både i undervisningen vid läroanstalten och under inläring i arbetet.

5.2 Arbeten som är särskilt skadliga för unga

Enligt lagen om unga arbetstagare (998/1993) ska arbetsgivaren se till att arbetet inte är skadligt för den unga arbetstagarens (under 18 år) fysiska eller psykiska utveckling och inte kräver större ansträngningar eller ansvar än vad som är skäligt med tanke på den ungas ålder och krafter.

I statsrådets förordning om arbeten som är särskilt skadliga eller farliga för unga arbetstagare (475/2006) fastställs förutsättningarna under vilka det är tillåtet att anlita unga arbetstagare för arbeten som anses särskilt skadliga eller farliga i lagen om unga arbetstagare (998/1993).

Enligt förordning 475/2006 får en ung arbetstagare på platsen för inläring i arbetet utföra sådant arbetet som avses i tabell 1 under punkt 3-5 under ständig tillsyn av en erfaren och yrkeskunnig person. Då ska en utredning över hur tillsynen och introduktionen har ordnats fogas till avtalet om inläring i arbete. Utredningen skickas också för kännedom till arbetarskyddsmyndigheterna.

För arbete som den unga redan har en yrkesinriktad grundexamen, tillämpas endast förordningens paragraf om undervisning och handledning (5§). Kraven i samband med handledning och undervisning har utretts senare i avsnitt 5.6.

Tabell 1. Särskilt skadliga arbeten för unga arbetstagare enligt statsrådets förordning 475/ 2006

1) Arbete där det med beaktande av arbetstagarens ålder och erfarenhet förekommer oskälig påfrestning, betydande ansvar för egen eller andra personers säkerhet, betydande ekonomiskt ansvar eller särskilda faror som unga inte förmår identifiera eller undvika2) Ensamarbete, om detta är förenat med uppenbar risk för olycksfall eller våld3) Vård av och omsorg om psykiatriska patienter och psykiskt eller socialt störda personer4) Hantering och transport av avlidna5) Slakt6) Arbete som medför skadlig exponering för giftiga ämnen eller ämnen som framkallar cancer, som kan orsaka ärftliga genetiska skador eller fosterskador eller som annars kan ha bestående inverkan på en människas hälsa7) Hantering av brand- och explosionsfarliga ämnen och mycket lättantändliga vätskor under uppenbart farliga förhållanden8) Arbete som medför exponering för skadlig strålning

5.3 Arbeten som är farliga för unga arbetstagare

I social- och hälsovårdsministeriets förordning om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare (128/2002) beskrivs arbeten som är farliga för unga arbetstagare. Det är inte tillåtet att anlita personer under 16 år för dessa arbeten. Arbetstagare som har fyllt 16 år får utföra sådant arbete som avses i exempelförteckningen om man med hjälp av skyddsteknik eller på annat sätt har sett till att varken de anordningar eller ämnen som är avsedda att användas av den unga arbetstagaren eller arbetsförhållandena medför särskild risk för olycksfall eller äventyrar den unga arbetstagarens eller andra personers hälsa. På grund av lantbruksarbetets mångsidighet förekommer ett flertal av de arbeten som anses farliga för unga arbetstagare enligt förordningen 128/2002 i lantbruksmiljön.

Tabell 2. Farliga arbeten inom natur och miljö som ingår i social- och hälsovårdsministeriets exempelförteckning (128/2002):

Risikfaktorerna i SHM:s förteckning över exempel på farliga arbeten (128/2002)	Risikfaktorer kan uppträda bl.a. i följande arbeten i inom natur och miljö:
<p>1 Mekaniska riskfaktorer</p> <p>Särskild risk som åsamkas av mekaniska riskfaktorer kan föreligga vid arbete med följande maskiner, anordningar och arbetsredskap:</p> <p>1) laseranläggningar som tillhör klasserna 3 A, 3 B och 4, cirkelsågar, klingsågar, bandsågar, hyvelmaskiner, motorsågar, fräsmaskiner, kantpressar och andra saxar som drivs med motsvarande maskinkraft, krossmaskiner med öppna svalg, sandspridare, pelarborrmaskiner, vinkelslipmaskiner, metallsvarvar, gassvetsningsanordningar och gasskärvningsanordningar, spikpistoler som drivs med tryckluft eller motsvarande och andra motsvarande maskiner, anordningar och arbetsredskap, med vilka man av egen ovarsamhet kan åstadkomma ett allvarligt olycksfall i arbete,</p> <p>2) traktorer som inte har skyddshytt eller som är försedda med vinsch, lastkran, grävmaskin eller front- eller baklastare, eller till vilka har anslutits en arbetsmaskin som behöver särskild kraftöverföring, truckar med undantag av långsamma s.k. låglyfttruckar som används för varutransport, jordförflytningsmaskiner, skogsmaskiner, skördetröskor, torvupptagningsmaskiner, samt i krävande förhållanden snöskotrar och terrängbilar,</p> <p>3) som förare, signalman eller skötare av maskindrivna lyft- och transportanordningar med undantag av manövrering av en stationärt installerad hiss med tryckknapp samt användning av lyftanordning, lyftblock eller motsvarande för lyftning av eget arbetsstycke,</p> <p>4) personlyftanordningar och sky-liftar.</p>	<p>Reparationer och underhåll av maskiner</p> <p>Miljövård</p> <p>Underhåll och reparationer av friluftsleder osv.</p> <p>Många arbeten med maskiner inom natur- och miljöbranschen</p> <p>Renskötsel</p> <p>Att röra sig med terrängfordon i krävande förhållanden</p>
<p>2 Kemiska riskfaktorer</p> <p>I arbetet kan föreligga särskild kemisk risk när man i riskabel mängd exponeras för följande ämnen och preparat:</p> <p>1) Ämne eller preparat som klassificeras i enlighet med en i 19 § kemikalielagen (744/1989) avsedd förordning av social- och hälsovårdsministeriet eller den förteckning över farliga ämnen som avses i 11 § kemikalielagen,</p> <p>a) mycket giftigt och märks med varningssymbolen T och med fraserna R26 (Mycket giftigt vid inandning.), R27 (Mycket giftigt vid hudkontakt.), R28 (Mycket giftigt vid förtäring.), eller R39 (Risk för mycket allvarliga bestående skador.) som anger fara,</p> <p>b) giftigt och märks med varningssymbolen T och med fraserna R23 (Giftigt vid inandning.), R24 (Giftigt vid hudkontakt.), R25 (Giftigt vid förtäring.), R39 (Risk för mycket allvarliga bestående skador.) eller R48 (Allvarlig hälsorisk efter långvarig exponering.) som anger fara,</p> <p>c) hälsoskadligt och märks med varningssymbolen Xn och med frasen R48 (Allvarlig hälsorisk efter långvarig exponering.) som anger fara,</p> <p>d) frätande och märks med varningssymbolen C och med fraserna R35 (Starkt frätande.) eller R34 (Frätande.) som anger fara,</p> <p>e) explosivt och märks med varningssymbolen E och med fraserna R2 (Explosionsfarligt vid stöt, friktion, eld eller annan antändningsorsak.) eller R3 (Mycket explosionsfarligt vid stöt, friktion, eld eller annan antändningsorsak.) som anger fara,</p> <p>f) hälsoskadligt och märks med varningssymbolen Xn och med frasen R39 (Risk för mycket allvarliga bestående skador.) som anger fara,</p>	<p>Hanteringen av riskavfall</p> <p>Uppgifter i samband med miljökemi</p>

<p>g) hälsoskadligt och märks med varningssymbolen Xn och med frasen R40 (Risk för bestående skador.) som anger fara, h) sensibiliserande och märks med varningssymbolen Xn och med frasen R42 (Kan ge sensibilisering vid inandning.) som anger fara, i) sensibiliserande och märks med varningssymbolen Xi och med frasen R43 (Kan ge sensibilisering vid hudkontakt.) som anger fara, j) cancerframkallande och märks med varningssymbolen T och med frasen R45 (Kan ge cancer.) som anger fara, k) mutagen och märks med varningssymbolen T och med frasen R46 (Kan ge ärftliga genetiska skador.) som anger fara, l) reproduktionsstörande (verknings på fertiliteten) och märks med varningssymbolen T och med frasen R60 (Kan ge nedsatt fortplantningsförmåga.) som anger fara, m) reproduktionsstörande (störningar i utvecklingen) och märks med varningssymbolen T och med frasen R61 (Kan ge fosterskador.) som anger fara och n) irriterande och märks med varningssymbolen Xi och med någon av fraserna R12 (Ytterst brandfarligt.), R42 (Kan ge sensibilisering vid inandning.) eller R43 (Kan ge sensibilisering vid hudkontakt.) som anger fara.</p> <p>2) Ämne eller preparat, som avses i statsrådets förordning om avvärijande av cancer-risk i anslutning till arbete (716/2000).</p> <p>3) Bly och dess föreningar i den mån de upptas i människans organism.</p> <p>4) Asbest och</p> <p>5) Tobaksrök i omgivningen.</p>	<p>Hanteringen av riskavfall</p> <p>Uppgifter i samband med miljökemi</p>
<p>3 Fysikaliska riskfaktorer</p> <p>Vid följande arbeten kan särskild fysikalisk risk föreligga:</p> <p>a) arbete där kraftigt buller kan medföra risk för hörselskada, b) arbete med kraftigt vibrerande arbetsmaskiner, c) arbete där man kan exponeras för hälsorisker på grund av kyla eller hetta och d) arbete i särskilt högt eller lågt lufttryck.</p>	<p>Körning med fyrhjulning och snöskoter</p> <p>Utomhusarbeten vid kyla</p>
<p>4 Elektriska riskfaktorer</p> <p>Särskild elektrisk risk kan föreligga vid spänningsarbete och vid arbete i närheten av oisolerade spänningsförande delar och vid service och reparation av starkströmsapparater och hissar.</p>	<p>Användningen av elanordningar utomhus och i fuktiga lokaler</p> <p>Elfiske</p>
<p>5 Fysisk överansträngning</p> <p>Risk för fysisk överansträngning kan föreligga vid lyftarbete, där lastens vikt kontinuerligt överstiger 20 kg för män och 15 kg för kvinnor samt vid annat ensidigt belastande arbete.</p>	<p>Hanteringen av tunga laster i många av yrkena inom natur- och miljöbranschen</p>
<p>6 Biologiska riskfaktorer</p> <p>Särskild risk kan föreligga vid arbete där man kan exponeras för en biologisk agens som förorsakar allvarligt insjuknande.</p>	<p>Avfallshantering</p>
<p>7 Vissa arbeten</p> <p>Särskild risk kan föreligga vid arbete där man kan exponeras för en biologisk agens som förorsakar allvarligt insjuknande.</p> <p>1) vid arbete under jorden i gruvor eller schakt eller i förhållanden där det annars finns risk för ras och kollaps, 2) vid sprängningsarbete och övrig hantering av explosiva varor, 3) vid arbete i direkt anslutning till lastning och lossning av fartyg, 4) vid förande av rälsfordon på järnväg och i spårbunden trafik samt växel- och ordningsarbeten på bangårdar, 5) vid service, rengörings- och reparationsarbete som orsakar risk, 6) vid besiktning, service och reparation av tryckluftsanordningar som underställts myndigheternas tillsyn, 7) vid rivning av byggnader, 8) vid tankarbete där det finns risk för kvävning och liknande fara, 9) vid stolp- och terrängarbete och vid annat arbete till vilket hänförs en uppenbar risk att falla ned, 10) vid arbete med farliga djur, 11) vid skötsel av försöksdjur, 12) vid hantering för tillverkning, lagring eller användning av anordningar som innehåller gaser under tryck eller kondenserade eller upplösta gaser, 13) vid arbete där tempot bestäms av en maskin och för vilket betalas prestationslön.</p>	<p>Arbete i rörschakt osv.</p> <p>Skötsel av farliga djur</p>

5.4 Lätta arbeten som är lämpliga för unga arbetstagare

Arbetsministeriets beslut om lätta arbeten lämpliga för unga (1413/1993) omfattar en förteckning över exempel på lätta arbeten som får utföras av en ung person som har fyllt eller som under kalenderåret fyller 14 år. Med lätt arbete avses arbete som inte är skadligt för den unga personens hälsa, utveckling eller skolgång med beaktande av arbetsförhållandena, arbetsmiljön, kraven i arbetet, det ansvar som arbetet för med sig och den fysiska och psykiska belastningen.

Tabell 3. Lätta arbeten inom natur och miljöbranschen lämpliga för unga enligt arbetsministeriets beslut (1431/1993) är:

- Försäljning av förfriskningar, biljetter och liknande produkter vid tävlingar, på utställningar eller vid motsvarande tillställningar
- Springbudsarbete samt utdelning av tidningar och reklam
- Uppträdanden och annat arbete vid konstnärliga, kulturella och liknande evenemang
- Biträdande arbeten som utförs i företag inom naturbranschen såsom arbeten i anslutning till dukning samt portionerings- och försäljningsarbeten
- Mottagning, sortering, hantering och utsändning av varor samt märknings- och redovisningsarbete i lagerarbete och motsvarande.
- Städning av lokaler och byråer så att ämnen eller medel som kan orsaka risk eller men för hälsan inte hanteras i arbetet.
- Andra lätta arbeten som med beaktande av arbetsmiljön, kraven i arbetet, ansvaret som arbetet medför och den fysiska och psykiska belastningen motsvarar ovan nämnda arbeten

5.5 Anmälan om anlitande av unga arbetstagare för farliga arbeten

Innan ett farligt arbete som avses i exempelförteckningen i förordningen 128/2002 inleds ska en **anmälan** göras till det lokala arbetarskyddsdistriktet. Anmälan görs gemensamt av platsen för inläring i arbete och utbildningsanordnaren.

För att visa på att arbetsplatsen är lämplig för farligt arbete ska arbetsgivaren i anmälan ge uppgifter om arbetstagarna, det planerade arbetet samt ange vilka åtgärder han har vidtagit för att förebygga risker på arbetsplatsen:

1. Den allmänna beredskapen hos arbetstagargruppen eller arbetstagaren för det planerade arbetet;
2. utredning och bedömning av riskerna;
3. arten och varaktigheten av exponering för kemiska, fysikaliska och biologiska riskfaktorer;
4. val och säker användning av arbetsredskap;
5. exceptionella arbetstider och anledningen till dem;
6. anordnande av orientering och handledning; och
7. andra åtgärder för att trygga säkerheten på arbetsplatsen.

Företagshälsovården anlitas i bedömningen av hur omfattande risker arbetet och arbetsförhållandena innebär för den unga arbetstagarens hälsa.

5.6Handledning och introduktion för unga arbetstagare i arbeten som är särskilt skadliga och farliga

Unga arbetstagare som utför särskilt skadligt och farligt arbete så som avses i förordningen 475/2006 ska få handledning och introduktion för arbetet gällande:

- 1) Förhållandena på arbetsplatsen och hur arbetet utförs på säkert sätt samt de hälsorisker som möjligen är förbundna med arbetet och hur de kan avväjas
- 2) Hur maskiner, anordningar och kemiska produkter fungerar samt arbetsmetoder
- 3) Säkra metoder som ska tillämpas då produktionen inleds och avslutas, vid rengöring, justering, underhåll och reparation av maskiner samt vid förutsägbara störningar i produktionen och när maskiner och anordningar skadas
- 4) Säkerhetsföreskrifterna för de maskiner, anordningar och kemiska produkter som används i arbetet samt de förfaringssätt, säkerhetsåtgärder och anvisningar för första hjälpen som enligt bestämmelserna om arbetarskydd ska iakttas på arbetsplatsen

Innan ett nytt arbetsmoment inleds ska det **säkerställas** att den unga arbetstagaren är tillräckligt insatt i arbetet och riskerna som är förknippade med det, samt att han/hon förmår följa bestämmelserna om arbets säkerhet.

Under arbetets gång ska dessutom särskild uppmärksamhet fästas vid handledningen av och uppsikten över den unga arbetstagaren. Den unga arbetstagaren ska för den tid då han/hon lär sig ett arbetsmoment eller en arbetsmetod placeras i arbete under en erfaren och yrkeskunnig persons handledning och uppsikt.

5.7Undantagstillstånd för särskilt skadliga och farliga arbeten

Om det inte är möjligt att uppfylla kraven i förordningen 475/2006 till fullo men det med tanke på studieframgången är nödvändigt att den studerande får utföra arbetsuppgifterna måste man ansöka om undantagstillstånd.

Den behöriga arbetarskyddsmyndigheten har rätt att på de villkor som myndigheten ställer bevilja tillstånd till att avvika från bestämmelserna i förordningen om särskilt skadliga och farliga arbeten när det gäller en ung arbetstagare som fyllt 16 år, om det är nödvändigt med tanke på den unga arbetstagarens utveckling i ett yrke. Det förutsätts dock att den unga arbetstagaren arbetar under en erfaren och yrkeskunnig persons tillsyn samt att syftet med förordningen (475/2006) har säkerställts i tillräcklig mån på annat sätt.

5.8Arbetstid

Eftersom inläring i arbetet huvudsakligen sker utan förankring i ett arbetsavtal tillämpas inte bestämmelserna i kollektivavtalet eller arbetstidslagen på den studerande. Principiellt kan man emellertid utgå ifrån att arbetstiderna för studeranden inte ska överskrida de gränser som fastställts i arbetstidslagen (605/1996) och lagen om unga arbetstagare (998/1993).

Tabell 4. Arbetstiderna för unga arbetstagare (Källa: arbetarskyddsdistrikten, www.tyosuojelu.fi)

ARBETSTIDER, ÖVERTIDSARBETE, FÖRLÄGGNING AV ARBETSTIDERNÄ, PAUSER OCH VILOTIDER FÖR UNGA ARBETSTAGARE			
	13-14 år	15-17 år	OBS!
Ordinarie arbetstid	7 h/dygn 35 h/vecka	8 h/dygn 40 h/vecka	
Övertidsarbete	Förbjudet	Högst 80 h/år med undantagstillstånd ytterligare 40 h/år	15-17 åringar arbetstiden högst 9 h/dygn 48 h/vecka
Förläggning av arbetstiden	Kl 8-20 (av vägande orsaker kl 6-20, i hushållsarbete till kl 23)	Kl 6-22 (i hushållsarbete till kl 23)	Person som fyllt 15 år i tvåskiftsarbete p.g.a. yrkesutbildning (inläring i arbetet) högst till kl 24
Lunch	30 min om arbetstiden överskrider 4 h 30 min/dygn	30 min om arbetstiden överskrider 4 h 30 min/dygn	
Oavbruten dygnsvila	14 h/dygn	12 h/dygn	
Veckovila	38 h/vecka	38 h/vecka	

På grund av de säsongbetonade arbetena inom natur och miljö finns det tidvis behov att arbeta längre. Ta upp den här frågan med arbetsplatsen redan vid förhandlingarna om den arbetsplatsförlagda inläringen och för in överenskommelserna i avtalen om inläring i arbetet.

6 ANSVAR OCH SKYLDIGHETER FÖR PARTERNA I INLÄRNING I ARBETET

En trygg arbetsmiljö är en viktig faktor för trivseln i arbetet samt för produktiviteten. För att uppnå en hög nivå av arbets säkerhet på arbetsplatsen krävs att alla parter engagerar sig och samarbetar.

6.1 Parterna som bär ansvaret för arbets säkerheten vid inläring i arbetet

Ansvaret för arbets säkerheten på platsen för inläring i arbetet ligger hos arbetsgivaren (på platsen för inläring i arbetet). Dessutom har utbildningsanordnaren och den studerande skyldigheter ifråga om säkerheten i arbetet och samverkan.

6.2 Utbildningsanordnarens skyldigheter

Utbildningsanordnaren (läroanstalten) svarar för att den studerande får en plats för inläring i arbetet. I praktiken är det bra om den studerande själv deltar i anskaffandet av inlärningsplats. På det sättet får den studerande öva sig i att söka arbete. Den som ordnar utbildningen ska även i det här fallet förvissa sig om säkerheten på platsen för inläring i arbetet och om att arbetsplatsen lämpar sig för den studerande.

Utbildningsanordnaren ska säkerställa att arbetsplatsen har tillräckliga förutsättningar för att ordna inläring i arbetet. När det står klart att arbetsplatsen har de förutsättningar som behövs, ska läroanstalten ingå skriftliga avtal med platsen för inläring i arbetet.

Utbildningsanordnaren svarar för sin egen del för den studerandes arbets säkerhet. När inläring i arbetet inte sker inom ramen för ett anställningsförhållande står utbildningsanordnaren enligt 3 § i arbetarskyddslagen (738/2002) i samma ställning som arbetsgivare som hyr ut arbetskraft.

Utbildningsanordnaren är skyldig att med tanke på säkerheten i arbetet:

- Se till att lärare och arbetshandledare har tillräcklig utbildning och kunskap om de faktorer som påverkar arbets säkerheten
- Ansvara för att den studerande har fått den grundläggande beredskap som behövs för att han/hon tryggt ska kunna arbeta och studera på arbetsplatsen, hit hör bl.a. att den studerande kan tillämpa trygga arbetsmetoder, skydda sig mot riskkällor i arbetet och har kunskaper i att ge första hjälpen (se punkt 11 *Den studerandes beredskap inför inlärningsperioden*)
- Innan avtalet om inläring i arbetet ingås ska man utreda hur inläring i arbetet kan ordnas på ett säkert sätt

- Säkerställa att de utredningar om risker och olägenheter i arbetet som avses i 10 § och 11 § i arbetarskyddslagen (738/2002) har gjorts
- Informera platsen för inläring i arbetet om ansvaret för arbetssäkerheten i enlighet med 19 § i lagen om yrkesutbildning (630/1998)
- I samarbete med platsen för inläring i arbetet utreda vilken personlig skyddsutrustning som behövs i arbetet samt tillgången till den
- Ansvara för att den information som gäller den studerandes färdigheter förmedlas till arbetsplatsen innan inlärningsperioden inleds
- Informera den studerande om målen för inläring i arbetet och om arbetarskyddsfrågor innan inlärningsperioden inleds
- Säkerställa att platsen för inläring i arbetet har lämnat in anmälan om unga arbetstagare till arbetarskyddsdistriktet och ansökt om eventuella undantagstillstånd
- Teckna en ansvarsförsäkring för de studerande
- Ordna med hälsovård för de studerande även under perioden för inläring i arbetet

6.3 Den handledande lärarens skyldigheter

Det är den handledande lärarens uppgift att träna den studerande i arbetssäkerhetsfrågor för den del av undervisningen som ordnas vid läroanstalten. När studierna på platsen för inläring i arbetet tar vid är det den handledande läraren i samarbete med arbetsgivaren eller arbetsplatshandledaren som är läroanstaltens **kontaktperson** i arbetarskyddsfrågor.

Med tanke på arbetssäkerheten är den handledande läraren skyldig att:

- Känna till arbetsplatserna inom natur och miljö väl samt samarbeta med dem
- Känna de risker och faror som utmärker yrkena inom naturbruket
- På förhand förvissa sig om att arbetsplatsen är lämplig som plats för inläring i arbetet
- Förvissa sig om att platsen för inläring i arbetet är lämplig för den studerande
- Ge den studerande tillräckliga grundläggande kunskaper om arbetssäkerheten och om trygga arbetsmetoder innan den studerande påbörjar sina studier på arbetsplatsen
- Före inlärningsperioden klarlägga vilka yrkeskunskapskrav som ställs på den studerande i arbetet
- Försäkra sig om att den studerande förstår vad det innebär att arbetsgivaren har rätt att leda och övervaka arbetet
- Klarlägga de olika parternas ansvar och uppgifter för den studerande samt för arbetsplatshandledaren
- Informera platsen för inläring i arbetet om den studerandes färdigheter
- Hålla kontakt med den studerande och arbetsplatshandledaren under hela inlärningsperioden

Det är viktigt att ta upp frågor kring arbetssäkerheten vid utarbetandet av den studerandes individuella studieplan (IS/HOPS) och planen för inläring i arbetet (TOPS).

6.4 Arbetsgivarens skyldigheter

Arbetsgivaren är skyldig att i samband med inläring i arbetet följa bestämmelserna i arbetarskyddslagen på samma sätt som då det gäller avlönade anställda.

Arbetsgivaren har en i arbetarskyddslagen (738/2002) förankrad allmän omsorgsplikt. Skyldigheten omfattar omständigheter som hänför sig till arbetet, arbetsförhållandena och arbetsmiljön i övrigt liksom också arbetstagarnas personliga förutsättningar. Arbetsgivaren ska **planera, välja, dimensionera** och **genomföra** de åtgärder som behövs för att förbättra arbetsförhållandena.

I mån av möjlighet ska arbetsgivaren följa följande huvudprinciper:

- *Uppkomsten av risker och olägenheter förhindras redan på förhand*
- *Risker och olägenheter undanröjs i den mån det är möjligt*
- *Om det inte är möjligt att avlägsna risker och olägenheter ska de ersättas med sådant som är mindre farligt eller skadligt*
- *Arbetarskyddsåtgärder med allmän verkan prioriteras framför individinriktade skyddsåtgärder*
- *Teknikens utveckling och utvecklingen av andra tillgängliga metoder beaktas i förbättringen av arbetssäkerheten*

I statsrådets beslut om anskaffning, trygg användning och besiktning av maskiner och annan arbetsutrustning som används i arbete (856/1998) förutsätts att de maskiner och anordningar och sådan arbetsutrustning som ställs studerande till förfogande inte äventyrar deras säkerhet.

De studerande ska ha de bruksanvisningar som de behöver till sitt förfogande.

Studerande är ofta unga personer, därför är arbetsgivaren även skyldig att följa de särskilda bestämmelser som gäller unga arbetstagare.

Arbetsgivaren är med tanke på säkerheten i arbetet skyldig att:

- Systematiskt utreda de risker och olägenheter som förekommer i anslutning till arbetet (Se punkt 9 *Kartläggning och förebyggande av riskerna inom natur och miljö*)
- I samband med riskbedömningen utreda vilken personlig skyddsutrustning som behövs för inläring i arbetet
- För skötsel och utveckling av arbetarskyddsfrågor ta fram ett verksamhetsprogram för arbetarskyddet i enlighet med kravet i arbetarskyddslagen (738/2002)
- Ansvara för säkerheten hos maskiner, anordningar, arbetsutrustning som överläts till den studerande för att användas av honom/henne och för de kemikalier som behövs i arbetet samt för nödvändiga anvisningar på ett språk som den studerande förstår
- Upprätthålla tillräcklig beredskap för första hjälpen på arbetsplatsen (tillbehör, utbildning och anvisningar för första hjälpen)
- Innan perioden för inläring inleds fastställa vilka krav på yrkeskompetens som förutsätts i arbetet, vilka särdrag som utmärker arbetet samt uppge dessa för den studerandes läroanstalt
- Utse en arbetsplatshandledare som instruerar och handleder den studerande samt fungerar som kontaktperson, även en ersättare för arbetsplatshandledaren ska finnas

- Lämna anmälan om unga inlärande i arbetet till arbetarskyddsdistriktet och ansöka om eventuella undantagstillstånd
- Försäkra sig om att den studerande har den personliga skyddsutrustning som han/hon behöver och övervaka att de skydd som arbetet förutsätter används
- Tillsammans med läroanstalten säkerställa att den studerande har tillräckliga grundläggande färdigheter för arbetet innan inlärningsperioden inleds och att han/hon är förtrogen med arbetarskyddsbestämmelserna
- Förvissa sig om att den studerande har alla tillstånd som behövs (t.ex. traktorkörkort, kort för heta arbeten)
- Informera personalen om inläring i arbetet, målen som ställs upp för den studerande och om eventuella arbeten som den studerande inte har tillstånd att utföra
- Vid fördelningen av arbetsuppgifter beakta den studerandes individuella förutsättningar att sköta uppgifter (bl.a. ålder, erfarenhet, yrkeskunskap och hälsa)
- Ordna tillräckliga möjligheter för den studerande att hålla kontakt med arbetsgivaren, arbetsgivarens representant eller övriga arbetstagare, vid behov ska det finnas en möjlighet att kalla på hjälp
- Ordna introduktion för de studerande om tillvägagångssätten inom arbetsgemenskapen, regler och anvisningar
- Hela tiden ge akt på arbetsmiljön, arbetsgemenskapens tillstånd och arbetsmetodernas trygghet samt följa med hur genomförda åtgärder inverkar på säkerhet och arbetshälsa.

Eventuellt **allvarliga olycksfall** ska anmälas till **arbetarskyddsdistriktet** och **polisen**. Platsen för inläring i arbetet ska dessutom omedelbart anmäla olycksfall till den läroanstalt som skickar den studerande eftersom läroanstalten har tecknat en olycksfallförsäkring för den studerandes del. Även lindrigare olycksfall och tillbud ska undersökas i samråd av arbetsplatsen och läroanstalten för att man ska lära sig av dem för framtiden. Det är anledning att anmäla alla riskfyllda situationer. Anmälan om riskfyllda situationer handläggs tillsammans av utbildningsanordnaren och platsen för inläring. Dessa planerar och genomför åtgärderna som behövs för att förhindra att den riskfyllda situationen upprepas. I bilagan finns en modellblankett för anmälan av riskfyllda situationer (Bilaga 6).

6.5 Arbetsplatshandledarens skyldigheter

På platsen för inläring i arbetet ska arbetsgivaren ha utsett arbetsplatshandledare som är ansvariga handledare för de studerande. På mindre arbetsplatser kan arbetsgivaren själv sköta arbetsplatshandledarens uppgifter. Arbetsplatshandledaren ska ha tillräcklig yrkeskunskap, förmåga och intresse att handha uppdraget som handledare för studerande på arbetsplatsen. Arbetsplatshandledaren ska också ha tillräcklig kunskap i arbetarskyddsfrågor. Målet är att alla arbetsplatshandledare ska ha avlagt en arbetsplatshandledarutbildning.

Arbetsplatshandledaren deltar tillsammans med läroanstalten i förhandsplaneringen och utvecklingen av inläring i arbetet.

Arbetsplatshandledaren bekantar sig med de mål som har ställts upp för den studerandes inlärningsperiod och bedömer hans/hennes studieframgång tillsammans med den studerande och den handledande läraren.

Arbetsplatshandledaren fungerar inte nödvändigtvis själv som den studerandes arbetshandledare i alla arbetsskeden utan kan också hänvisa den studerande till en arbetsgrupp inom vilken den studerande ges möjlighet att lära sig vissa arbetsmoment.

Arbetsplatshandledaren är med tanke på arbets säkerheten skyldig att:

- Se till att de övriga arbetstagarna på arbetsplatsen har underrättats om den studerandes närvaro på arbetsplatsen.
- Informera den studerande om arbetsgemenskapens rutiner, regler och anvisningar.
- Identifiera farliga arbetsmoment och riskfyllda arbeten och informera den studerande om dessa.
- Se till att den studerande lär sig trygga arbetsmetoder.
- Ge den studerande respons vid behov.
- Finnas till för den studerande och vara hennes/hans kontaktperson.
- Informera läroanstalten om omständigheter som berör arbets säkerheten på arbetsplatsen, som t.ex. arbetsförhållanden, arbetsredskap, kemikalier som används osv.
- Hålla kontakt med den handledande läraren.

6.6 Den studerandes skyldigheter

Enligt arbetarskyddslagen (738/2002) ligger ansvaret för arbets säkerheten i första hand hos arbetsgivaren, men även arbetstagarna (de studerande, inlärarna i arbetet) svarar för egen del för den egna och andra arbetstagares säkerhet.

Den studerande är med tanke på arbets säkerheten skyldig att:

- Innan perioden för inläring i arbetet inleds meddela om eventuella fysiska eller psykiska omständigheter som inverkar på arbets säkerheten.
- Bekanta sig med arbets- och säkerhetsanvisningarna på platsen för inläring och skydds informationsbladen för kemikalierna.
- Iakttä anvisningarna om arbetsrutinerna, säkerheten och arbetarskyddet på platsen för inläring.
- I mån av möjlighet samarbeta med arbetsgivaren för att upprätthålla arbets säkerheten och utveckla den på arbetsplatsen.
- Hålla arbetsplatsen ren och prydlig.
- Vara skötsam och försiktig i arbetet och inte genom sitt beteende orsaka farliga situationer varken för sig själv eller för andra.
- Vid behov klarställa oklarheter som gäller arbets sätten och säkerheten i arbetet genom att fråga.
- Använda den skyddsutrustning som förutsätts i arbetet.
- Använda sådan klädsel som inte medför risk för olycksfall.
- Genast underrätta arbetsgivaren och den eventuella arbetarskyddsfullmäktige om bristfälligheter som han/hon upptäcker i den personliga skyddsutrustningen, arbetsredskapen, maskiner och anordningar som äventyrar hälsan; anmälan ska göras även i det fall att personen själv har åtgärdat eller avlägsnat felet eller bristen.
- Anmäla allvarliga arbetarskyddsöverträdelser eller brister även för den handledande läraren.
- Inte utan särskilt vägande skäl avlägsna eller koppla ur maskiner, anordningar, arbetsredskap eller skyddsanordningar på maskiner.
- Klarlägga arbetsplatsens beredskap för första hjälpen och utreda var verktyg och utrustning förvaras samt vilka anvisningar som ska tillämpas i en nödsituation.
- Bemöta arbetskolllegorna sakligt.

Den studerande har rätt att **vägra utföra arbeten** som medför allvarlig fara för den egna eller andra arbetstagares säkerhet eller hälsa. Vägran får emellertid inte inskränka arbetet i större utsträckning än vad som är nödvändigt med hänsyn till säkerheten och hälsan i arbetet. Vägran att arbeta får inte heller medföra att nya risker uppstår.

6.7 Ansvarsfrågorna på platser för inläring i arbetet och gemensamma arbetsplatser som bildar ett nätverk

Det är mycket vanligt bland företagare inom natur och miljö att arbetet delas upp bland olika samarbetspartners. Varje företag koncentrerar sig på det område som man har de bästa förutsättningarna att sköta.

Det här slaget av nätverksbildning måste beaktas vid planeringen av inläring i arbetet. Det kan hända att den studerande också kommer att arbeta på andra gårdar än på den egentliga platsen för inläring i arbetet och använda utrustning som ägs av en annan företagare.

Lagen om vissa tekniska anordningars överensstämmelse med gällande krav (1016/2004) och det ansvar som den som överlåter en maskin har enligt lagen, gäller för företagare som överlåter en maskin åt en studerande för användning. Efter att maskinerna har överlåtit är det den arbetsgivare under vars ledning utrustningen används som ansvarar för att maskinerna är i gott skick och används på ett tryggt sätt.

En gemensam arbetsplats uppstår till exempel då företagarna samarbetar och åtminstone en företagare har en studerande på arbetsplatsen. Båda företagarna är då skyldiga att iaktta arbetarskyddslagen (738/2020). På en gemensam arbetsplats ska arbetsgivarna genom ömsesidig information se till att deras verksamhet inte äventyrar arbetstagarnas säkerhet och hälsa.

6.8 Arbetarskyddssamarbetet på arbetsplatserna

Förutsättning för en resultatrik arbetarskyddsverksamhet är rätt attityd med öppna och förtroendefulla relationer mellan parterna. Bestämmelser om arbetarskyddssamarbete ingår i arbetarskyddslagen (738/2002). Lagen ger arbetsgivare och arbetstagare skyldighet att samarbeta för att upprätthålla och främja arbetssäkerheten på arbetsplatsen.

I lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbetet på arbetsplatsen (44/2006) förutsätts att det väljs en **arbetarskyddsfullmäktige** bland arbetstagarna på en arbetsplats där det regelbundet arbetar minst **10 personer**. Om minst **20 personer** regelbundet arbetar på arbetsplatsen ska en **arbetarskyddskommission** eller ett motsvarande samarbetsorgan inrättas. Arbetarskyddskommissionen har som uppgift att främja säkerheten och hälsan i arbetet. Arbetsgivaren är skyldig att vidta åtgärder för att inrätta en arbetarskyddskommission.

Om det på arbetsplatsen inte finns en arbetarskyddskommission eller arbetarskyddsfullmäktige ska arbetsgivaren och arbetstagarna genom annat samarbete upprätthålla och förbättra säkerheten i arbetet på arbetsplatsen.

På små arbetsplatser där färre än 10 personer arbetar kan arbetstagarna själva utse en arbetarskyddsombudsman ur arbetsstyrkan.

Arbetarskyddsombudets uppgifter:

- Sätta sig in i riskerna i arbetet och arbetsmiljön
- Vara kontaktperson mellan arbetsgivare och arbetstagare
- Övervaka att arbetarskyddsbestämmelserna iakttas och vid behov påpeka om det
- Delta i behandlingen och genomförandet av arbetarskyddsåtgärder

Arbetsgivarens samarbetskyldigheter:

- Informera arbetstagarna i tillräckligt god tid om faktorer som påverkar arbets säkerheten, arbetsförhållandena och arbetshälsan
- Se till att arbetsgivare och arbetstagare tar upp sådana frågor till behandling

Arbetstagarnas samarbetskyldigheter och rättigheter:

- Arbetstagarna ska samarbeta med arbetsgivaren för att målen som anges i arbetarskyddslagen uppnås
- Föreslå förbättringar som berör säkerheten och hälsan i arbetet samt få respons av arbetsgivaren gällande dem

Lagar och bestämmelser som ska hållas framlagda på arbetsplatsen:

Arbetsgivaren ska hålla lagar och bestämmelser om anställningsfrågor och säkerheten i arbetet liksom också lagstiftningen om tillsynen över arbetarskyddet framlagda på arbetsplatsen. Bl.a. följande lagar gäller säkerheten i arbetet och tillsynen över arbetarskyddet:

- Arbetarskyddslagen (738/2002)
- Arbetstidslagen (605/1996)
- Lagen om unga arbetstagare (998/1993)
- Statsrådets förordning om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare (475/2006)
- Lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete (44/2006)

På arbetsplatsen ska också det arbetarskyddsdistrikts namn, adress och telefonnummer som sköter tillsynen på arbetsplatsen hållas framlagda. Dessutom ska också arbetsplatsens arbetarskyddschefs och arbetarskyddsfullmäktiges namn hållas framlagda.

6.9 Studerandes företagshälsovård och första hjälpen

Utbildningsanordnaren är skyldig att ordna **företagshälsovård** för de studerande också under perioderna för inläring i arbetet. Utgående från arbetarskyddslagen är arbetsgivaren emellertid skyldig att se till **beredskapen för första hjälpen** på platsen för inläring i arbetet och **första hjälpen** i eventuella olycksfall eller plötsliga sjukdomsfall.

Anvisningar och skyldigheter vid olycksfall:

Den studerande:

- *Följ anvisningarna om första hjälpen som gäller på platsen för inlärnin g i arbetet!*
- *Anmäl olycksfall åt arbetsplatshandledaren!*
- *Uppsök läkare senast inom ett dygn efter att olycksfallet konstaterats!*
- *Anmäl olycksfallet till läroanstalten och begär ett försäkringsintyg som berättigar till avgiftsfri vård och avgiftsfria mediciner!*
- *Lämna tilläggsutredningar över till exempel ämnen som använts eller rutter som behövs! Bevara läkarintyg som du fått senare angående eventuella skador eller om sjukdom (om de inte har lämnats direkt till försäkringsbolaget)!*
- *Följ anvisningarna om vård och rehabilitering!*

Läroanstalten:

- *Underrättar försäkringsbolaget om olycksfallet (alltid vid misstanke om yrkessjukdom och vid trafikolyckor) och gör anmälan om olycksfall.*
- *Ger den drabbade ett försäkringsintyg som berättigar till avgiftsfri vård och avgiftsfria mediciner.*
- *Gör en utförlig beskrivning av olyckan i syfte att klarlägga orsakssambandet.*
- *Tar hand om utredningsförfarandet tillsammans med platsen för inlärnin g i arbetet i syfte att förhindra att olycksfallet upprepar sig.*
- *Stödjer i en krissituation den drabbade, övriga studeranden och personer inom inlärnin gen i arbetet.*

Platsen för inlärnin g i arbetet:

- *Ser till första hjälpen i olyckssituationen.*
- *Anmäler allvarliga olycksfall för arbetarskyddsdistriktet och polisen*
- *Utredder tillsammans med läroanstalten orsakerna till olycksfallet i syfte att förhindra att ett liknande olycksfall sker på nytt.*

7 KRAVEN PÅ PLATSERNA FÖR INLÄRNING I ARBETET INOM NATUR OCH MILJÖ

De grundläggande kraven på platserna för inläring i arbetet har fastställts i förordningen om yrkesutbildning (811/1998).

För att ett avtal om inläring i arbetet ska kunna ingås bör platsen för inläring i arbetet enligt förordningen ha:

- Tillräcklig produktion och serviceverksamhet för ordnande av inläring i arbetet
- Den arbetsutrustning som behövs
- I fråga om yrkeskunskap, utbildning och arbetserfarenhet kompetent personal som kan utses till ansvarig utbildare för studeranden

Platsen för inläring i arbetet ska uppfylla de krav på arbets säkerhet som ställs i arbetarskyddslagen (738/2002) och säkerställa rätten till en trygg studiemiljö i lagen om yrkesutbildning (630/1998).

På arbetsplatsen ska arbetstagarna med beaktande av arbetets natur och varaktighet samt antalet arbetstagare ha tillgång till tillräckliga och ändamålsenligt utrustade personalrum (738/2002, 48§) och vid behov ändamålsenlig inkvartering.

På platsen för inläring i arbetet ska en **kartläggning och bedömning av riskerna** ha gjorts i enlighet med vad som förutsätts i arbetarskyddslagen. Den ska vara utförd med den grundlighet som förutsätts på basis av företagets storlek och verksamhetens omfattning.

Så som arbetarskyddslagen (738/2002) förutsätter ska ett **verksamhetsprogram för arbetarskyddet** ska ha tagits fram för platsen där inläring i arbetet sker

Företag som erbjuder konsumenttjänster ska ha ett säkerhetsdokument enligt lagen om konsumtionsvarors och konsumenttjänsters säkerhet (75/2004). (Se avsnitt 9.6 Säkerhetsdokument och säkerhetsplan).

Vid platsen för inläring i arbetet ska en **räddningsplan** i enlighet med räddningslagen (468/2003) och statsrådets förordning om räddningsväsendet (787/2003) ha gjorts upp ifall räddningslagen med beaktande av antalet personer som befinner sig på arbetsplatsen eller byggnadens storlek kräver det. Skyldigheten att ta fram en räddningsplan gäller bl.a. inkvartering, semesterbyar, campingområden och övriga motsvarande inkvarteringsmöjligheter med plats för mer än 10 personer. Nödvändigheten av att ta fram en räddningsplan kan utredas till exempel i samråd med den lokala brandchefen.

Det rekommenderas att den arbetsplatshandledare som utses som vägledare och kontaktperson för den studerande ska ha avlagt en arbetsplatshandledarutbildning. Ett flertal yrkesläroanstalter ordnar arbetsplatshandledarutbildning.

Läroanstalten fastställer villkoren för godkännande av platser för inläring i arbetet i planen för ordnande av inläring i arbetet som grundar sig på läroplanen.

8 FÖRSÄKRANDET AV STUDERANDE I INLÄRNING I ARBETET

8.1 Den studerandes försäkringsskydd

Läroanstalten är enligt lag (1318/2002 och 608/1948) skyldig att **försäkra** de studerande för studietiden. Försäkringsskyldigheten gäller också perioderna för inläring i arbetet och därmed förbundna arbetsresor. Inläring i arbetet som äger rum inom ramen för ett anställnings-förhållande försäkras av arbetsgivaren.

Olycksfallsförsäkringen ersätter arbetsolycksfall, yrkessjukdomar och olycksfall under arbetsresor. Som arbetsresa betraktas i det här sammanhanget också färden mellan läroanstalten och platsen för inläring och mellan bostaden och platsen för inläring. Dessutom ersätts olycksfall som inträffar medan den studerande färdas direkt från läroanstalten eller bostaden till den plats för inläring eller orten för avläggande av yrkesprov som utbildningsanordnaren har angett. Förutsättningen för ersättning är emellertid att den studerande har tagit den kortast möjliga vägen. Försäkringsskyddet är huvudsakligen inte i kraft vid avvikelser från den här rutten.

Ansökan om ersättning inom olycksfallsförsäkringen kan avslås om skadan vållats på grund av ett brott som den drabbade studerande själv har gjort sig skyldig till, den studerandes berusade tillstånd eller av på grund av att den studerande har handlat med grov oaktsamhet eller uppsåtligt.

8.2 Skyldighet att ersätta skador

Ersättningsskyldigheten för skador som orsakats under inläring i arbetet bestäms enligt skadeståndslagen (412/1974). Om den studerande genom sitt agerande vållar utomstående skada, är det den för vars räkning uppdraget utförs som är skyldig att ersätta skadan. Vanligtvis står den studerande under ledning och övervakning av inlärningsarbetsplatsen, och det är platsen för inläring i arbetet som drar nytta av den studerandes arbete. I det här fallet är det arbetsplatsen som i första hand är ersättningsskyldig. Ifall inläring i arbetet undantagsvis sker under ledning av en företrädare för läroanstalten och det är läroanstalten som drar nytta av arbetet är det läroanstalten som är ersättningsskyldig. Om arbetsgivaren har ingått en vanlig ansvarsförsäkring omfattar försäkringen de skador som den studerande vållar utomstående. Skador på arbetsgivarens egendom ersätts däremot inte. I sådana fall att inläring i arbetet har skett under läroanstaltens ledning och övervakning ersätts skadorna av utbildningsanordnarens ansvarsförsäkring.

Eventuella oklarheter i fråga om ersättningsskyldigheten kan undvikas genom att ansvarsfrågorna gällande handledning och övervakning under inläringen i arbetet klarställs i inlärningsavtalet.

Försäkringsbolagen erbjuder utbildningsanordnare mer omfattande ansvarsförsäkringar. Försäkringen ersätter sådana skador på arbetsgivarens egendom som den studerande har vållat i den mån som de inte ersätts av arbetsgivarens egen ansvarsförsäkring, och för utomstående sådana skador som den studerande har vållat och som inte ersätts av arbetsgivarens ansvarsförsäkring.

Försäkringen ersätter inte sådana skador som beror på bristfällig handledning, introduktion i arbetet eller avsaknad av arbetsledning och övervakning.

En studerande i inlärn timer i arbete kan i vissa situationer själv bli ersättningsskyldig för skador som han/hon vållat genom försummelse. Ersättning döms inte för lindrigt vållande. Vid grovt vållande kan skadeståndet jämkas, vid fall av uppsåtlighet döms skadevållaren till fullt skadestånd. Skadeståndsbeloppet bestäms enligt vad som prövas som skäligt med hänsyn till skadans storlek, gärningens art, skadevållarens ställning, behovet hos den som lidit skada samt övriga omständigheter. Skada som vållats en utomstående ersätts av arbetsgivarens ansvarsförsäkring och försäkringsbolaget kan återkräva ersättningen hos skadevållaren.

8.3 Inlärn timer i arbetet utomlands

Utbildningsanordnaren ska se till att alla studeranden som åker utomlands för att avlägga inlärn timer i arbetet har ett tillräckligt **försäkringsskydd** som täcker både sjukdomar och olycksfall och som gäller för hela den tid som den arbetsplatsförlagda inlärn timeren pågår. Försäkringen ska vara i kraft under resor, arbetspraktik och under den teoretiska delen av undervisningen, på fritiden och eventuella ferier.

Eftersom arbetsgivaren i huvudsak inte betalar lön för inlärn timerperioden omfattas inte heller den studerande automatiskt av arbetsgivarens ansvarsförsäkring. Det är alltid skäl att i god tid innan utlandsstudierna påbörjas komma överens om ansvarsförsäkringsskyddet med arbetsgivaren.

Enligt förordningen om ersättning vid olycksfall som den studerande råkar ut för (1318/2002) gäller samma villkor för olycksfallsförsäkringen utomlands som i Finland.

Det är viktigt att se till att den studerande har ett tillräckligt försäkringsskydd för varje inlärn timerperiod som avläggs utomlands.

9 KARTLÄGGNING OCH FÖREBYGGANDE AV RISKERNA INOM NATUR OCH MILJÖ

Syftet med att kartlägga riskerna på arbetsplatsen och bedöma deras betydelse är att fastställa vilka faktorer som kan medföra risker eller olägenheter för arbetstagarnas hälsa och säkerhet. För att det ska vara möjligt att förbereda sig på riskerna och förebygga dem måste riskerna först identifieras systematiskt.

9.1 Lagstadgade krav på kartläggningen av risker

Arbetarskyddslagen (738/2002) förutsätter att de **risker och olägenheter** som beror på arbetet **identifieras** med beaktande av arbetets och verksamhetens art. Deras betydelse bedöms utgående från hur sannolika de är och på hur allvarliga följderna är. Riskfaktorerna undanröjs om det är skäligen möjligt. Om alla riskfaktorer inte kan **avlägsnas** ska de kvarstående riskernas betydelse för arbetstagarnas hälsa och säkerhet bedömas. De risker och olägenheter som riskfaktorerna medför kan minimeras t.ex. med hjälp av skyddsutrustning eller arbetstidsarrangemang.

För de tjänster och produkter som företagen inom natur och miljö erbjuder sina kunder gäller lagen om konsumtionsvarors och konsumenttjänsters säkerhet (75/2204). Lagen förutsätter liksom arbetarskyddslagen att företagets risker bedöms. Då betraktas verksamheten även med tanke på kundernas säkerhet.

I bedömningen av riskerna ska enligt arbetarskyddslagen (738/2002) tas hänsyn till:

- Risken för olycksfall och risken för annan förlust av hälsan
- Ergonomin, den fysiska, psykiska och sociala belastningen i arbetet och övriga risker som beror på arbetet
- Arbetstagarnas ålder, kön, yrkeskunskap och övriga individuella egenskaper
- Säkerheten gällande arbetsplatsens maskiner, redskap och konstruktioner
- Olycksfall, yrkessjukdomar och arbetsrelaterade sjukdomar och risksituationer som förekommit
- Kemiska, fysikaliska och biologiska faktorer
- Eventuell fara för den reproduktiva hälsan
- Avvärjande av risk för storolyckor, ordnande av första hjälpen och räddningsmöjligheterna i nödsituationer

Olycksrisker och belastningsfaktorer finns i:

- Arbetsmiljön och konstruktionerna
- Maskiner, anordningar och redskap
- Ämnen och material som används
- Rutiner och anvisningar

Om arbetsgivaren inte har tillräcklig sakkunskap för att utreda och bedöma riskerna i arbetet ska denne anlita utomstående sakkunniga. När utomstående sakkunniga anlitas är

arbetsgivaren emellertid ändå skyldig att **förvissa sig** om att de sakkunniga har tillräcklig kompetens och övriga förutsättningar för att utföra uppgiften på ett ändamålsenligt sätt. Anlitandet av utomstående sakkunniga minskar inte arbetsgivarens ansvar för säkerheten på arbetsplatsen.

Riskbedömningen ska uppdateras och ses över när arbetsförhållandena väsentligt ändras. Riskbedömningens resultat ska uppbevaras.

Enligt arbetskyddslagen 11 §:

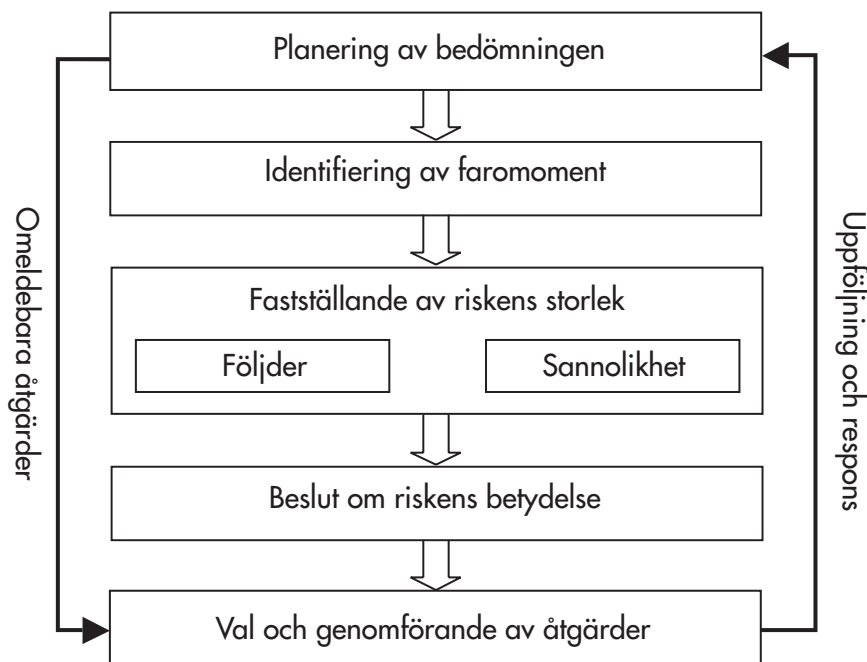
”Om den bedömning av riskerna i arbetet ... visar att arbetet kan medföra särskild fara för olycksfall eller sjukdom, får detta arbete utföras endast av en arbetstagare som är kompetent och som med avseende på sina personliga förutsättningar lämpar sig för arbetet eller av en annan arbetstagare som står under en sådan arbetstagares direkta övervakning. Andra personers tillträde till riskområdet ska förhindras genom nödvändiga åtgärder.

”Om arbetet eller arbetsförhållandena kan medföra särskild fara för en gravid arbetstagare eller fostret och riskfaktorn inte kan elimineras, ska arbetsgivaren sträva efter att för graviditetstiden flytta arbetstagaren till arbetsuppgifter som lämpar sig för henne”.

9.2 Riskbedömningsprocessen

Riskhanteringen omfattar en identifiering och utvärdering av riskerna och åtgärder för att avlägsna och minska riskerna. I diagrammet skildras de olika faserna av riskbedömningen.

Diagram 1. Riskbedömningsprocessen (Källa: Arbetskyddscentralen www.tyoturva.fi)

9.3 Riskbedömningen i praktiken

Planering av bedömningen:

Bedömningen måste planeras väl på förhand så den förlöper smidigt och är genomgripande. I planeringsstadiet fastställs bl.a.

- Utredning över den bakgrundsinformation som behövs (tidigare utförda kartläggningar eller undersökningsresultat, eventuella olycksfall som inträffat, riskfyllda situationer och tillbud)
- Indelning av bedömningsobjekten (enligt arbetsuppgifter eller område)
- Personer som deltar i bedömningen och ansvarsfördelningen
- Metod som tillämpas i riskbedömningen (färdiga checklistor och annat)

Identifiering av faromoment:

För att underlätta kartläggningen har man tagit fram olika slag av checklistor (se bilaga 4). Med hjälp av färdiga listor blir alla frågor systematiskt behandlade men det är viktigt att komma ihåg att kontrollera om det eventuellt finns andra faromoment att beakta dem som nämns i listan. Bedömningsobjekten går igenom enligt den kartläggningsmetod man valt och iakttagelserna antecknas. Faror som lätt kan undanröjas åtgärdas omedelbart.

Fastställande av riskernas storlek:

För de faror som inte kan avlägsnas omedelbart görs en bedömning av riskernas storlek. För att bestämma hur stor en risk är kan man tillämpa tabellen i standard BS 8800. Storleken på en risk bestäms utgående från hur sannolikt det är att den farliga händelsen inträffar och hur allvarliga följer händelsen skulle ha. I bedömningen av de identifierade faromomenten som uppdragats i kartläggningen beaktas lagar, bestämmelser och riktvärden. I praktiken kan man säga att risknivån är skäligen eller större när de gränsvärden som lagstiftaren fastställt överskrids (t.ex. exponeringen för luftföroreningar med beaktande av exponeringstiden och föroreningshalten).

Tabell 5. Schema för att fastställa hur stora riskerna är som identifierade faror ger upphov till (BS 8800)

	Följder		
Riskens sannolikhet	Lindriga	Skadliga	Allvarliga
Osannolik	obetydlig risk	acceptabel ris	måttlig risk
Möjlig	acceptabel risk	måttlig risk	betydande risk
Sannolik	måttlig risk	betydande risk	oacceptabel risk

Beslut om riskens betydelse

Behovet av åtgärder för att avlägsna eller minska fastställda risker framgår av följande rutinvisningar som utarbetats i enlighet med standarden BS 8800:

Tabell 6. Behovet av åtgärder för att avlägsna eller minska fastställda risker (BS 8800)

Riskenivå	Åtgärder
Obetydlig risk	Inga åtgärder
Acceptabel risk	Förebyggande åtgärder behövs inte. Man ska emellertid överväga att genomföra förbättringar som inte medför tilläggskostnader och situationen ska följas upp.
Måttlig risk	Det är nödvändigt att vidta åtgärder för att minska risken. Åtgärderna ska genomföras inom utsatt tid. Om följderna är allvarliga behövs en tilläggsbedömning.
Betydande risk	Arbetet bör inte påbörjas innan risken reducerats. Om risken uppstår i ett arbete som utförs som bäst borde problemet lösas inom en kortare tidsperiod än den som anges för måttliga risker.
Oacceptabel risk	Arbetet får inte påbörjas. Ett redan inlett arbete får inte fortsättas förrän risken har reducerats. Om det inte är möjligt att minska risken ska arbetet förbjudas totalt.

Om den fastställda riskenivån är obetydlig eller acceptabel behövs nödvändigtvis inga åtgärder. Vid en **måttlig eller större** riskenivå måste **åtgärder** vidtas.

Val och genomförande av åtgärder

Åtgärder planeras i syfte att avlägsna och minska riskerna. Åtgärdernas **primära** mål ska vara att undanröja riskerna. Om detta inte är möjligt eftersträvas en **minskning av riskerna**. Åtgärderna registreras och placeras in i ett tidsschema. Man utser ett antal personer som ska ansvara för att åtgärderna genomförs.

9.4 Anlitande av utomstående sakkunniga för riskbedömningen

Kartläggningen av faromomenten och riskbedömningen kan utföras i samarbete med läroanstalten ifall arbetsgivaren och läroanstalten har tillräckliga resurser. I övriga fall måste utomstående sakkunskap anlitas. Om arbetsgivaren har ingått ett avtal om företagshälsovård kan företagshälsovårdstjänsterna tillämpas vid bedömningen av riskerna. I samband med företagshälsovårdens besök utreds bl.a. olycksfallsriskerna i arbetsmiljön, frågor kring ergonomi, faktorer i arbetsmiljön som medför exponering, behovet av personlig skyddsutrustning samt arbetsplatsens beredskap för första hjälpen.

9.5 Riskbedömning i kvalitetslednings- och arbets säkerhetssystem

Många företag inom natur och miljö använder sig av kvalitetsledningssystem. I kvalitetsledningssystemet som grundar sig på den allmänaste standarden ISO 9001 ställs krav på arbetsmiljön och arbetssäkerheten. Kartläggningen av faror i arbetsmiljön och riskbedömningen liksom hanteringen av andra frågor som berör arbetssäkerhet ingår sålunda i de normala funktionerna i ett kvalitetsledningssystem. Företagen kan tillämpa särskilda kvalitetsledningssystem för säkerheten i arbetsmiljön (t.ex. OHSAS 18001) i vilka dessa frågor ingår som en väsentlig del. Företag kan också tillämpa integrerade verksamhetssystem som förutom ovannämnda funktioner även inbegriper miljöledningssystem (t.ex. ISO 14001).

Faromomenten bedöms även i samband med utarbetningen och uppdateringen av räddningsplanen för fastigheter och säkerhetsdokumentet (Se 9.6 Säkerhetsdokument och säkerhetsplan). Det lönar sig att vidta åtgärderna för kartläggning samtidigt för att på det sättet undvika överlappningar. Kartläggningen av farorna bör vara så ingående att olikheterna i fråga om vad som poängteras i planerna beaktas. I bedömningen av riskkällorna i arbetsmiljön ligger vikten på förebyggandet av olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar. Räddningsplanen fokuserar på bekämpningen av bränder och andra olyckor liksom första hjälpen. I säkerhetsdokumentet är det kundsäkerheten som står i fokus för kartläggningen av farorna.

9.6 Säkerhetsdokument och säkerhetsplan

Säkerhetsdokument

Trygghet är ett av människans grundläggande behov. Kundtillfredsställelsen ökas genom konsumenttjänster med hög trygghetsnivå och därigenom också företagets konkurrenskraft. Säkerhetsdokumentet är en skriftlig handling som näringsidkaren tar fram gällande tjänstens säkerhetsaspekter och som avser att främja säkerheten i konsumenttjänster samt förebygga olycksfall.

I utarbetningen av handlingen utreds säkerhetsriskerna i samband med verksamheten och att de åtgärder som krävs för att avlägsna eller minska riskerna vidtas. En korrekt utarbetad handling är samtidigt ett bevis på att företagaren har säkerställt tjänstens säkerhet både för konsumenten och för företagets anställda.

Säkerhetsdokumentet innehåller bl.a.

- Beskrivning av verksamheten, ansvarspersoner och arbetsfördelning
- Riskerna i verksamheten och åtgärderna för hanteringen av riskerna
- Rutinanvisningar för riskfyllda situationer och efter ett eventuellt olycksfall

Företag som erbjuder konsumenttjänster ska i enlighet med lagen om konsumtionsvaror och konsumenttjänster (75/2004) svara för att tjänsten inte äventyrar konsumenten eller egendom. Efterlevnaden av bestämmelserna övervakas av Konsumentverket och i kommunerna av kommunens tillsynsmyndigheter. Konsumentverket har tagit fram anvisningar för främjandet av säkerheten hos konsumenttjänsterna. I Konsumentverkets anvisningar

ingår också skyldighet att göra upp ett säkerhetsdokument. Skyldigheten omfattar bl.a. företag som erbjuder äventyr, upplevelser och ridtjänster. Det är möjligt att nya erfarenheter och utmaningar ger upphov till upplevelser och äventyr, utan att man därför behöver pruta på säkerheten.

En modell och anvisningar för hur säkerhetsdokument ska göras upp finns i handböckerna i konsumentverkets publikationsserie (<http://www.kuluttajavirasto.fi>).

Säkerhetsplan

Om konsumenttjänsten består av flera enskilda funktioner eller om de genomförs på olika ställen ska den som producerar tjänsten göra upp säkerhetsplaner för varje enskild funktion och enskilt ställe och bifoga dessa till säkerhetsdokumentet. Ett programtjänstföretag ska t.ex. göra upp en säkerhetsplan för varje enskilt abseilingsevenemang eller enskild forsfärd.

Deltagarnas erfarenhet, kondition och färdigheter ska utredas innan aktiviteten inleds och de ska informeras om väsentliga säkerhetsaspekter i aktiviteten. Informationen ska åtminstone innebära att deltagarna får muntliga instruktioner innan färden börjar, t.ex. hur kommer man att ta sig fram under färden? hur tar man sig över trafikleder? vilka risker förekommer eventuellt i samband med aktiviteten? vilka anvisningar gäller för en nödsituation? osv. Deltagarna ska få skriftliga säkerhetsanvisningar om det är fråga om en mera krävande färd som varar längre tid, ett större evenemang eller om deltagarna är barn eller unga personer. Säkerhetsplanen ska i det här fallet basera sig på en kartläggning av riskerna som gjorts på förhand.

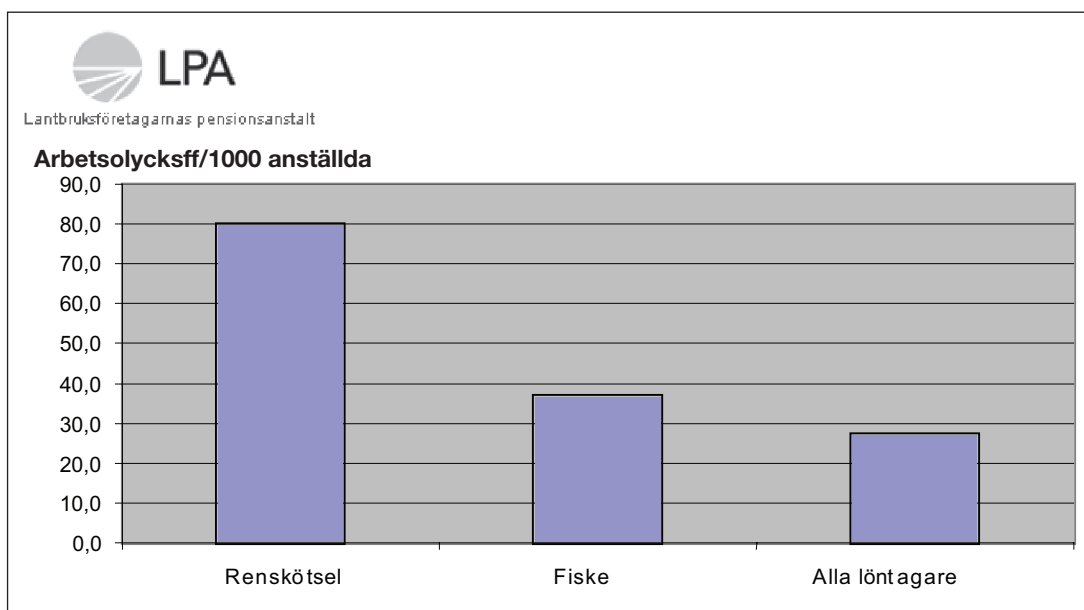
Säkerhetsplanen ska tillkännages för myndigheterna (polisen och räddningsverket) ifall ett särskilt stort antal personer kommer att delta i evenemanget, det uppstår särskilda risker i anslutning till evenemanget (t.ex. öppen eld inomhus), evenemanget ordnas i lokaler som inte är avsedda för samling eller om det har byggts tillfälliga åskådarläktare eller andra liknande konstruktioner inför evenemanget.

En modell och anvisningar för hur en säkerhetsplan görs upp finns i handböckerna i konsumentverkets publikationsserie (<http://www.kuluttajavirasto.fi>).

I avsnittet med bilagor finns en modellblankett som kan användas för att utarbeta en säkerhetsplan (Bilaga 5).

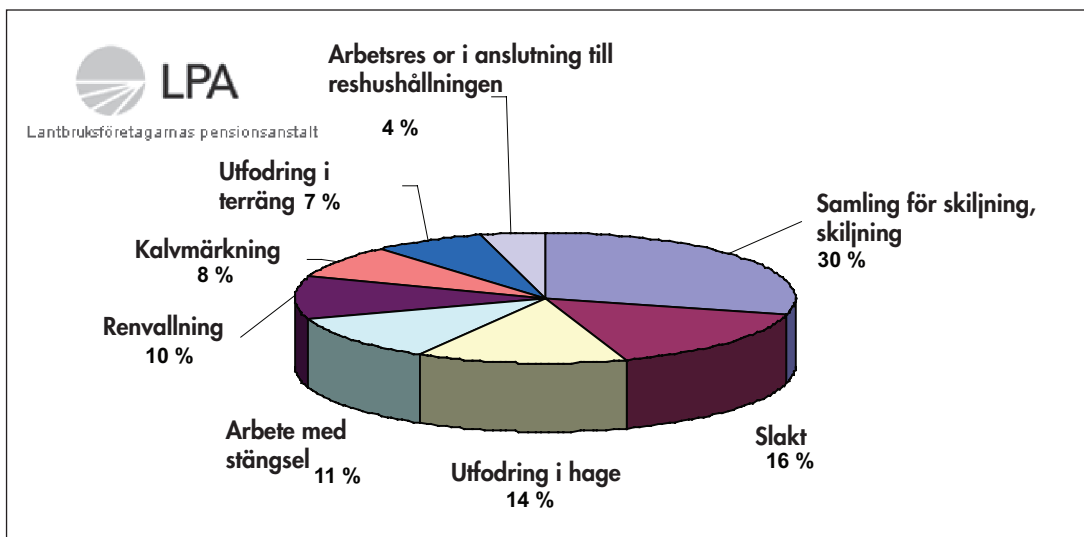
9.7 Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar inom natur- och miljöbranschen

För natur- och miljöbranschen finns det på grund av branschens omfång inga enhetliga statistikuppgifter om olycksfall och yrkessjukdomar att tillgå. Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt LPA sköter socialförsäkringarna för fiskare och renskötare och samlar också in uppgifter om olycksfall inom dessa yrkesgrupper.

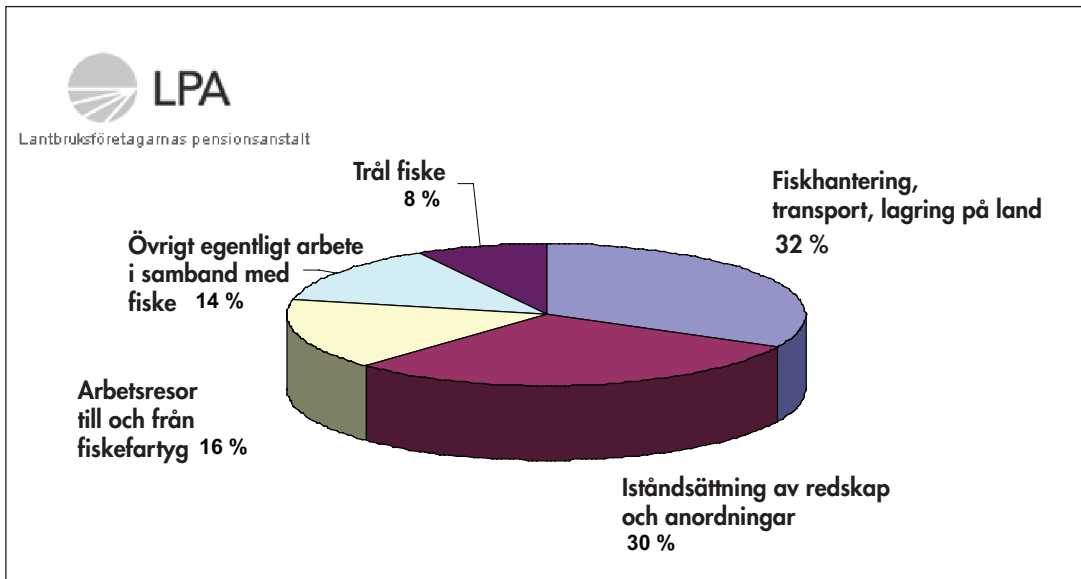
Figur 1. Olycksfallsfrekvensen bland renskötare och fiskare jämförelse med olycksfallsfrekvensen bland alla löntagare år 2003

Enligt LPA:s uppgifter om olycksfall drabbas renskötare av mer än dubbelt så många olycksfall i arbetet än finländarna i genomsnitt inom alla yrkesbranscher. Olycksfallsfrekvensen inom renhushållningen uppgår till samma nivå som bland lantbrukarna. Inom fiskeri-branschen sker betydligt färre olycksfall i arbetet.

Figur 2. Olycksfall i samband med renhushållning per arbetsmoment år 2003

Utgående från uppgifterna om olycksfall i arbetet inom renskötsel och fiske är det inte möjligt att dra slutsatser om arbets säkerheten inom natur- och miljöbranschen, men de är i alla fall riktgivande när det gäller olycksfallsriskerna inom yrkena i branschen. I renskötsel och fiske ingår ett flertal liknande arbeten och arbetsmoment som också utförs inom andra yrken i natur- och miljöbranschen.

Figur 3. Olycksfall i arbetet bland fiskare per arbetsmoment år 2003

Snöskoter används mycket inom renskötsel liksom också i många andra arbeten inom natur och miljö. Olycksfallen med snöskoter utgör en betydande del av de olycksfall som renskötare råkar ut för. Att anlägga stängsel ingår i renskötseln och är ett typiskt exempel på traditionellt byggande. Byggarbeten hör även i allmänhet till de arbeten som är förknippade med risker. I samband med underhåll av maskiner och anordningar inträffar många olycksfall. Renslakt och fiskhantering består av många liknande arbetsmoment. Gemensamt är bland annat användningen av vassa arbetsredskap och hala golv i arbetslokalerna. Uppgifterna om olycksfall under arbetsresorna i diagrammen visar på riskkällor i samband med färder från ett ställe till ett annat.

I riskbedömningen av arbetssäkerheten inom natur- och miljöbranschen är det också möjligt att tillämpa information om olycksfall i motsvarande arbeten och yrken inom andra branscher. I lantbruket utförs många liknande arbetsuppgifter som i natur- och miljöbranschen.

Uppgifter om olycksfallriskerna inom lantbruksbranschen finns bl.a. i utbildningsstyrelsens publikation 22/2005 ”Työssäöppimisen työsuojelu maatalouden perustutkinnossa” (Arbetarskyddet inom inläringen i arbetet i grundexamen för lantbruksbranschen) (http://www.edu.fi/julkaisut/tyosuojelu_maatalous.pdf) och på LPA:s webbplats (<http://www.mela.fi>).

Oberoende av utbildningsområde uppskattas det för varje allvarligt olycksfall 600 lindriga riskfyllda situationer utan person- eller materialskador. Det stora antalet riskfyllda situationer och lindriga olycksfall kan i de flesta fall betraktas som en faktor som varnar för en allvarlig risk för olycksfall i arbetet.

Bild 1. Skadepyramiden (Källa Arbetarskyddscentralen)

9.8 Risker för olycksfall i arbetet och förebyggande av risker i arbeten inom natur och miljö

Natur- och miljöbranschen omfattar mycket varierande arbetsuppgifter. Ett enskilt arbete kan innefatta både farliga och säkra arbetsmoment. Arbetet utförs vanligen avskilt och på långt avstånd från bosättning. Därför är det viktigt att se till att räddningsutrustningen följer med, likaså utrustning för första hjälpen och anordningar för att kalla på hjälp (t.ex. GSM-, VHF- eller LA-telefon). Den som arbetar inom natur och miljö ska ha färdigheter i första hjälpen åtminstone på FH1 nivån.

Här följer en beskrivning av för branschen typiska arbeten, uppgifter och situationer och av de riskfaktorer som förekommer i arbetet, samt vilka åtgärder som ska vidtas för att undanröja dessa risker.

Att leda grupper och betydelsen av språkkunskaper

Att leda grupper är en ofta förekommande arbetsuppgift vid yrkena inom natur- och miljöbranschen. Gruppdynamiken grundar sig på växelverkan för vilken gruppledaren spelar en viktig roll. Gruppledaren å sin sida bär ansvaret för gruppens säkerhet.

Gruppen kan råka ut för riskfyllda situationer ifall en gruppmedlem vill bevisa sitt mod på ett våghalsigt sätt, om han/hon på grund av trycket från gruppen överskattar sina egna förmågor eller på grund av yttre förhållanden och faktorer.

Väsentliga faktorer i ledandet av en grupp med tanke på kundernas och personalens säkerhet är bl.a.

- Gruppledarens färdigheter i problemlösning och ledarskap
- Antalet gruppmedlemmar och gruppens sammansättning
- Regler och anvisningar för aktiviteten i olika situationer
- Information om säkerhetsfrågor innan aktiviteten inleds

Gruppen ska till sin storlek vara sådan att kundernas och personalens säkerhet inte äventyras under aktiviteten. Det maximala antalet deltagare i en grupp bestäms skilt för varje aktivitet. Det är viktigt att gå igenom säkerhetsfrågorna i säkerhetsplanen och vid introduktionen av de anställda.

Inläring i arbetet kan genomföras utomlands, det kan också finnas utländska studeranden på finländska arbetsplatser. Då kan kommunikationssvårigheter uppstå. Trots eventuella språksvårigheter ska de studerande få tillräcklig handledning och det är viktigt att förvissa sig om att de studerande förstått innehållet i introduktionen. Bruks- och skyddsanvisningarna för maskiner och anordningar borde finnas på ett språk som den studerande förstår.

Säkerheten kan äventyras om personalen vid ett serviceföretag och kunderna inte kan kommunicera med varandra. Tillräckliga språkkunskaper är därför en viktig säkerhetsfaktor.

Att röra sig i naturen

I naturen kan man röra sig till fots, med hjälp av fordon eller djur. Beroende på vilket sätt man rör sig och beroende på de yttre omständigheterna finns det olika riskfaktorer att ta hänsyn till.

När du rör dig i okänd terräng är det viktigt att du har med dig nödvändig utrustning för orientering (karta, kompass, GPS osv.). För att kunna hålla kontakt och kalla på hjälp behöver du dessutom lämpliga kommunikationsmedel (t.ex. GSM, VHF-radiotelefon eller LA-telefon). I naturen ska man alltid ha med sig elddon och de ska skyddas för fukt. Iaktta yttersta försiktighet när du gör upp eld. Vid varning för skogsbrand är det förbjudet att göra upp öppen eld i terrängen. När man tänker ge sig ut på isen är det viktigt att kontrollera att isen håller och att ha med sig räddningsutrustning.

Redan vid planeringen av vandringsrutter i naturen är det möjligt att förebygga olycksfall genom att planera rutten i trygg terräng. Undvik att korsa vägar och järnvägar där det är möjligt. Om du måste korsa en trafikled tillsammans med en större grupp måste vakthållning ordnas. När man rör sig i naturen är det viktigt att ta hänsyn till allemansrätten samt de skyldigheter som den medför.

Att röra sig till fots, med snöskor, på skidor eller cykel

Att ta sig framåt till fots i naturen är fysiskt belastande och det finns risk för att snubbla och falla. Tung packning ökar riskerna ytterligare. När man skidar eller cyklar rör man sig betydligt fortare än då man går till fots, vilket innebär att följderna av att kollidera med föremål eller falla kan vara allvarligare.

Att röra sig med terrängfordon

Snöskoter: Vid körning med snöskoter finns det risk för att råka ut för en olycka t.ex. om man kör emot föremål eller om snöskotern stjälpes vid körning över en sten eller stubbe. Det är riskfyllt att ramla av snöskotern särskilt om många snöskotrar är ute samtidigt. Då finns risken att man hamnar under en snöskoter som kommer bakifrån. På isen kan det finnas isråkar eller packisvallar som isfältet pressar uppåt och som det kan vara svårt att se i skymningen eller när det snöar. Att falla i vattnet som följd av att isen gett efter eller man kört i en vak är en betydande riskfaktor. Det är riskfyllt att försöka ta loss en snöskoter som kört fast i snön, det behövs både fysiska krafter och rätt teknik. Körning på landsväg med snöskoter är tillåtet endast i syfte att köra över en väg. Du får också tillfälligt köra längs en väg ifall omständigheterna gör det orimligt svårt att färdas i terrängen.

Säkerhetsåtgärder vid körning med snöskoter:

- Öva dig i hantering av snöskotern innan du ger dig iväg ut i terrängen
- Kontrollera att snöskotern och utrustningen är i gott skick innan körningen
 - skyddshjälm, hörselskydd, skoteroverall med reflexer, skoterkängor, förarhandskar
- Använd vid behov nödavgbrytaren som snöskotern eventuellt är utrustad med
- Anpassa hastigheten så att du tryggt kan stanna snöskotern alltid då det dyker upp hinder på kör-rutten
- Största tillåtna hastighet på skoterleder är 60 km/h, på isbelagda vattenområden 80 km/h och då skotern drar en släpvagn med passagerare 40 km/h.
- När flera snöskotrar rör sig efter varandra är det viktigt att se till att avståndet till den som kör framför är tillräckligt långt
- Iaktta försiktighet när du korsar trafikleder och förvissa dig om att det inte samtidigt kommer fordon emot dig
- Vid körning på is:
 - försäkra dig om att isen håller och anpassa hastigheten
 - sakta dig för strömmar och råkar
 - ha alltid med dig räddningsutrustning (isdubbar och livlina)
- Ha med dig utrustning för första hjälpen

Information om säkerheten vid körning med snöskoter finns bl.a. i handböcker som publicerats av Trafikskyddet:

Handbok för snöskoterförare:

http://www.liikenneturva.fi/Netti2004/muu_aineisto/Moottorikelkkailijan_opas_2005.pdf

http://www.liikenneturva.fi/fi/kuljettajien_jatkokoulutus/moottorikelkkailijat/Moottorikelkkailijan_opas.pdf

Lämna spelrum som snöskoterförare:

http://www.liikenneturva.fi/fi/kuljettajien_jatkokoulutus/moottorikelkkailijat/Pida_pelivaraa_moottorikelkkailija.ppt

Fyrhjuling och terrängmotorcykel: På grund av den högt belägna tyngdpunkten stjälpes en fyrhjuling lättare än en snöskoter. Lastningen och lastens tyngdpunkt har en avgörande inverkan på stabiliteten och köregenskaperna hos en fyrhjuling.

Det är inte tillåtet att köra en oregistrerad fyrhjuling på allmänna vägar och fyrhjulingens köregenskaper lämpar sig inte nödvändigtvis heller för landsvägskörning. Riskfaktorerna vid körning med fyrhjuling är i huvudsak samma som vid körning med snöskoter och i stort sett gäller samma säkerhetsåtgärder.

Att använda djur för att röra sig i terrängen

När man färdas i terrängen med hjälp av djur är det viktigt att ta hänsyn till säkerheten. Djur måste bemötas lugnt, systematiskt och säkert. Det är en fördel att känna till hur olika djurarter reagerar. Det är också viktigt att kunna tyda tecken som avslöjar djurets sinnestämning. Vid planering av olika rutten ska man gå igenom eventuella riskfyllda situationer och vid behov utarbeta nödvändiga anvisningar. Om du blir tvungen att korsa trafikleder ska du planera det omsorgsfullt på förhand. Ordna med vakthållning vid övergångsställen på landsvägar, snöskoterleder, skidspår och tågbanor och se till att det finns guider på plats.

Häst: Det krävs tillräcklig handledning och undervisning för att kunna köra, rida och hantera en häst. Säkerhetsfrågorna utgör en väsentlig del av undervisningen. Hästkörare och ryttare måste ha god kännedom om djurs beteende och kunna använda nödvändig skyddsutrustning på rätt sätt.

Användning av häst som fortskaffningsmedel är riskfyllt bl.a. på grund av att man kan falla från hästryggen eller av kärran, och på grund av att hästen kan bli skrämmd eller halka. Den största risken vid ridning är att man kan ramla av hästen. Även erfarna ryttare kan råka utför fall. Hjälmen är den viktigaste skyddsutrustningen vid ridning. Det finns också skyddsvästar som skyddar bröstkorgen och ryggen. Både hästköraren eller ryttare och hästen ska ha ända-målsenlig utrustning i rätt storlek och gott skick.

Draghundar: Riskfyllt vid körning med hundspann är t.ex. att släden kan välta, passagerare kan falla ur släden och att föraren kan förlora kontrollen över hundspannet. Mest utsatta är då knän, vrister, rygg, axlar, handlovar och fingrar. Hundarna är skolade i att dra slädar, men de kan ändå ibland reagera oväntat. De kan också bli störda av vilt eller människor som rör sig i naturen. Det är viktigt att kunna bygga upp hundspannet med beaktande av väderleksförhållandena och spårets skick.

Det är viktigt att kunna använda utrustningen, dvs. draglinan, rep och snöankare på rätt sätt. Snöankaret kan vara ett mycket farligt redskap om man inte vet hur det ska användas. Då hundarna står fast i snöankaret ska spannet befinna sig mellan föraren och snöankaret. Ankarlinan ska vara så kort att ankaret inte når upp till förarens fötter på medarna.

Särskilt riskfyllda ställen under rutten är stora nedförsbackar och snäva kurvor. Yrkeskunskapen hos guider som leder trafiken ställs på prov i vägkorsningar och vid övergångsställena på trafik-leder.

Kylan är en riskfaktor vid körning med hundspann. Det är viktigt att skydda sig mot vind med hjälp av rätt klädsel. Fingrar och tår är särskilt utsatta för kyla. Det kan hända att du under färden blir tvungen att hantera låsen på spannet med tunna vantar eller helt utan vantar. Vid körning med hundspann är det viktigt att snabbt tillägna sig de nödvändiga kunskaperna och färdigheterna både för kundernas, hundarnas och den egna säkerhetens skull.

Ren: Vid körning med ren ska du ta hänsyn till att även en tam och skolad (tämjd) ren i grund och botten fortfarande är ett vilt djur. Renen kan instinktivt göra snabba rörelser och t.ex. vända sig om när den drar en pulka eller en släde. Renen används också för att bära laster (s.k. lastren). En ren kan bli skrämmd, falla i sken och orsaka farliga situationer.

Säkerhetsanvisningar när du rör dig med hjälp av djur:

- *Ge tillräcklig handledning för körning, ridning och hantering av djuren*
- *Den som kör eller rider på ett djur ska ha goda kunskaper om djurs beteende*
- *Riktig utrustning som är i gott skick, som används rätt och anpassas riktigt*
- *Välj och planera rutterna omsorgsfullt*
- *Det ska finnas färdiga rutinanvisningar som tillämpas i nödsituationer*

Risker i samband med vilda djur i naturen

Giftiga djur och djur som sprider sjukdomar till människor: Huggormsbett är i allmänhet inte farliga för vuxna människor. För barn och äldre personer liksom för allergiska personer kan bett av huggorm däremot vara farligare. Som första hjälp vid bett används kortisontabletter (s.k. kyypakkaus). Om man har blivit biten av en orm är det emellertid alltid anledning att uppsöka läkare. Huggormarna är mycket känsliga för vibrationer och hinner vanligtvis fly innan människan kommer fram till dem. Använd stövlar när du går ute i terrängen, de skyddar väl mot bett.

Övriga giftiga arter i Finland är getingar, bin och humlor. Stick av de här insekterna är farliga för allergiska personer, särskilt om flera insekter kommer åt att sticka samtidigt. Kortisontabletter kan användas som första hjälpen även i det här fallet.

Fästingar kan sprida sjukdomar som är farliga för människan, hit hör borrelios och TBE. Det är skäl att ha långa byxor och dra upp strumporna över byxorna eller att använda stövlar när du rör dig i skogar och i högt gräs på kustområdena i Södra Finland och i skärgården. För att minimera risken som fästingarna orsakar ska fästingar som bitit fast sig avlägsnas så snabbt som möjligt men ändå lugnt och omsorgsfullt.

Stora rovdjur: Björnen undviker vanligtvis människor. Riskfyllda situationer kan uppstå om människan råkar komma emellan en björnhona och hennes ungar och honan börjar försvara sina ungar. Vargen är till sin natur rädd för människan och flyr i nästan alla situationer.

Övriga djur: Det har förekommit situationer där älgar och renar har anfallit människor men det handlar då om exceptionella fall och har vanligtvis inträffat under fortplantningstiden.

Att röra sig till sjöss

När man rör sig till sjöss är det viktigt att ta hänsyn till vädret, utrustningen som man har med sig och sina egna och fortskaffningsmedlets begränsade rörelsemöjligheter. Visa respekt för vattnet som element. Det lönar sig att planera båtrutten väl på förhand och informera andra om sina planer och eventuella ändringar i dem. För att kunna ta kontakt och begära hjälp behövs kommunikationsmedel som lämpar sig för rådande förhållanden (t.ex. GSM, VHF-radiotelefon och LA-telefon).

Båtfärder: Risker ute till sjöss uppstår t.ex. när man åker på grund, kolliderar med en annan båt eller när båten sjunker eller kantrar. Att falla från en motorbåt kan vara mycket farligt eftersom det finns risk för att man krossas av propellern eller att man trasslar in sig i nät. Eldsvåda ombord är särskilt farligt. Vid hård blåst är det farligt att råka ut för motorstopp eller att bensinen tar slut eller propellern fastnar i nät. Att komma ur kurs innebär risk för att köra på grund eller kollidera med andra båtar. Akta dig för att ramla ur båten när du ska stiga i land. Det kan leda till olyckor om båten glider i väg eller om vinschvajern brister då man håller på att flytta båten, sjösätta den eller ta upp den. Då kan man råka hamna under båten eller få vajern i ansiktet eller ögonen.

Säkerhetsåtgärder till sjöss:

- Öva dig i att använda orienteringsinstrument (t.ex. kompass och GPS-mottagare)
- Skaffa dig tillräckliga simkunskaper
- Innan du beger dig till sjöss ska du kontrollera:
 - båtens och passagerarnas utrustning (räddningsvästar och klädsel, orienteringsinstrument, sjökort, ankare, elddon, kommunikationsmedel, utrustning för första hjälpen, släckare, bensintillgången osv.)
 - väderleksförhållandena och -utsikterna
 - båtens belastning med beaktande av förändringar i väderleksförhållandena
- Använd alltid flytväst
- Använd nödabrytare
 - nödabrytaren ska fästas på båtfararens handvrist eller på flytvästen innan resan börjar
- Anpassa hastigheten till rådande förhållanden
- Undvik onödigt stora och snabba rörelse i styrningen
- Kör försiktigt i smala sund och på främmande vatten
- Följ reglerna för båttrafik
- Rör dig försiktigt ombord
- Det är förbjudet att använda eld vid tankning
- Sträva efter att förutse och undvika riskfyllda situationer

Paddling: I samband med kanoter och kajaker är det risk för att man faller ur, blir våt och utsätts för hypotermi eller förfrysning. Om man kommer vilse i dimma och råkar hamna på en trafikled finns det risk för kollision med motorfordon. I älvar kan kollisioner med stenar, sjunktimmer eller övriga föremål medföra fara. På öppet vatten kan vågor som stormen ger upphov till samt blixtar vara riskfaktorer.

Säkerhetsanvisningar vid paddling:

- Öva dig i att hantera kanoten i skyddade vatten
- Skaffa dig tillräckliga simkunskaper
- Öva dig i att använda orienteringsinstrument (t.ex. kompass och GPS)
- Paddla inte ensam, åtminstone inte om du är oerfaren
- Planera din rutt och informera andra om den
- Bevara lugnet om kanoten vältrar och försök ta dig ur vattnet
- Den som ordnar en paddlingstur eller ett paddlingsevenemang ska ha gjort upp en säkerhetsplan
- Paddlare ska använda en godkänd flytdräkt eller en räddningsväst som är lämplig med tanke på förhållandena
- Använd hjälm när du paddlar i en fors
- Kanoten ska ha tillräcklig utrustning

Mer information om utrustningen som används vid paddling och om säkerhetsaspekterna finns på finska på Suomen Kanoottiliittos webbplats (<http://www.kanoottiliitto.fi>).

Att röra sig på is

Det är klokt att maximera säkerheten när man rör sig på is. Förvissa dig om att isen är tillräckligt stark för att bära dig och eventuellt ett fordon. Isens tjocklek och struktur påverkar hållbarheten. Isen kan vara bärbar kärnis eller stöpis som har bildas av våt snö som frusit på nytt och som är avsevärt svagare än kärnis. Vårsarna är svagare än höstisarna. Om isens tjocklek får du information på Statens miljöförvaltnings webbplats (<http://www.ymparisto.fi>). Dessa uppgifter gäller emellertid endast för den tidpunkt och det ställe där mätningen utfördes och avslöjar ingenting om istypen och hållbarheten. När man ger sig ut på isen är det viktigt att välja en trygg rutt. I sund och på strömma ställen är isen tunnare än på andra ställen. Råkar och uppråkar är farliga. Det kan vara svårt att upptäcka nedråkar. Vanligtvis uppstår de på samma ställe från år till år och därför är god lokalkännedom till nytta. Ha alltid med dig isdubbar när du rör dig på isen. Klädseln ska vara sådan att den inte försvårar räddningsåtgärderna. Det rekommenderas att du använder flytjacka, flytdräkt eller räddningsdräkt. Av dessa är det emellertid endast räddningsdräkten som håller dig torr och som förhindrar att kroppstemperaturen sjunker.

Säkerhetsanvisningar för dig som rör dig på isen:

- Ta på förhand reda på vilka isförhållanden som råder inom det område där du ska vistas
- Använd bara rutter som du vet att är säkra
- Akta dig för råkar
- Ta med dig räddningsutrustning (åtminstone isdubbar)

Arbeten i anslutning till djurskötsel

När du har att göra med djur ska du alltid gå lugnt och systematiskt tillväga och ta hänsyn till djurets naturliga beteende. I skötseln av djur bör du också beakta att djur kan överföra smittor till människan. Äggviteämnen i djurhuden kan orsaka allergiska reaktioner hos vissa människor. Mediciner och liniment som används i skötseln av djur kan orsaka allergier.

Hästkötsel och arbete med hästar

De vanligaste olyckorna i samband med hästkötsel är sparkar och bett men man kan också få foten under en hästhov eller råka i kläm. Olyckor inträffar också när hästar sliter sig loss. Vanligtvis sker olyckorna vid flyttning, transport eller när man leder eller spänner för en häst. Olyckor är också vanliga i samband med träningar, trav och ridning, körundervisning, skoning, medicinering och andra vårdåtgärder. Oberäkneliga hästar, oerfarna hästkörare eller ryttare kan orsaka riskfyllda situationer i trafiken.

Dålig luftkvalitet i stallet, damm, fuktighet och drag liksom varierande väderleksförhållanden medför hälsorisker.

Utförligare information om arbetssäkerheten när det gäller arbete med hästar finns i Arbetarskyddscentralens handbok *Hevoset ja työturvallisuus* (Arbetarskyddscentralen 2005).

Skötseln av hundar

Vid skötsel av hundar kan olyckor inträffa när hunden drar omkull eller biter skötaren. När hundar råkar i slagsmål kan en hund som annars uppför sig väl bita en person som går emellan. Utomstående ska inte gå in i en hundgård utan hundskötarens sällskap. I skötseln av hundar är det viktigt att ha kännedom om hundars beteende och förmågan att hantera dem. Man måste också beakta de egenskaper som är kännetecknande för hundrasen. Använd lämpliga arbetskläder och skor. Piercingsmycken kan fastna i hundens klor eller päls och rekommenderas därför inte i det här sammanhanget.

Det är skäl att känna till hur redskap och tvättmedel används vid skötsel av hundar. Använd vid behov skyddshandskar och andningsskydd. För att minska smittorisken ska man se till att instrument och lokaler är hygieniska. Se även till den egna hygien.

Bland de sjukdomar som kan smitta från hund till människa är rabies den mest kända. Risken för rabies har ökat på grund av smuggling. Sjukdomen sprider sig vanligtvis genom bett av en insjuknad hund. Fästingar som finns på hundar kan överföra sjukdomar till människan. Skabb kan också spridas från hund till människa.

Renskötsel

De flesta olycksfall inom renskötseln sker i samband med skiljning, flyttning och märkning. Olycksfallen beror ofta på att djuret plötslig rör sig. Arbetsredskapen som används vid skiljning, hit hör rep och knivar, i kombination med en ren som spjärnar emot på isigt underlag utgör en omfattande risk. Vrickningar och försträckningar liksom stick av horn är exempel på typiska olyckor. Vid öronmärkning finns det risk för att skära sig på kniven.

Arbetsbelastningen och olycksfallsrisken kan minskas genom att man arbetar i par. Vid renskiljning ska man använda skyddsklädsel utan öglor som lätt kan fastna i renens horn. Skosulorna ska förebygga halkning.

De vanligaste skadorna som uppstår vid slakt är skärsår orsakade av knivar. Arbetsredskapen ska hållas i gott skick och det lönar sig att använda handskar som skyddar mot skärsår. Hala arbetsunderlag kan ge upphov till fall. Arbetsställningar och rörelser kan medföra belastningsskador för händer och kropp.

LPA har gett ut handboken *Poronhoitajan työturvallisuus* http://www.mela.fi/tt_pdf/poronhoitaja_netti.pdf på finska om arbets säkerheten i samband med renskötsel.

Risken för olycksfall och smitta vid arbete med djur minskas av:

- *Ändamålsenliga arbetslokaler, god belysning, ordning och renlighet i arbetslokalerna*
- *Goda arbetsredskap och hjälpmedel*
- *Medvetenhet om faror och kännedom om djurs beteende*
- *Förmåga att förstå djurens signaler*
- *Riktig auktoritet, lugnt uppträdande och systematiska åtgärder*
- *God yrkeskunskap och rätt inställning*
- *Rätt arbetssätt, god förhandsplanering av arbetet samt god ergonomi*
- *Arbetsanpassad skyddsutrustning*
- *Kännedom om smittosamma sjukdomar och särskild omsorg om handhygienen*
- *God informationspridning på arbetsplatsen*

Byggarbete

Av alla huvudbranscher i Finland är byggbranschen den mest utsatta när det gäller olycksfall. Risken för olycksfall vid byggarbeten inom natur och miljöbranschen är sålunda också påtaglig. Typiska byggnadsarbeten som utförs inom natur och miljö är bl.a. anläggning av friluftsleder, traditionellt byggande och anläggande av renstängsel. Byggarbete måste ofta utföras under svåra förhållanden med tanke på arbets säkerheten. Mörker, regn, kyla och ojämn terräng ökar riskerna.

Olycksfallen vid byggnadsarbete orsakas oftast av att man gör sig illa på föremål eller snubblar men kan också bero på olika sorters fall, överansträngning eller på grund av flisor, skärivor, partiklar och föremål som flyger genom luften.

Vid byggarbeten som utförs inom natur- och miljöbranschen blir man ofta tvungen att lyfta och bära tunga laster och bördor i terrängen. Då finns det risk för att man råkar i kläm eller sträcker sig. Arbetsställningarna vid byggarbete kan vara besvärliga och ensidigt belastande.

Skador på grund av spiktramp och skador orsakade av handverktyg och maskiner är vanliga inom byggnadsbranschen. Fallande föremål kan också orsaka allvarliga olyckor. Många olycksfall beror på dålig ordning och reda på byggarbetsplatsen.

Fall på byggarbetsplatser orsakas ofta av att stegar faller, skyddsräck fattas på byggställningarna eller av dålig ordning och reda på byggarbetsplatsen. Typiska skador som uppstår vid fall är benbrott på händer, armar, ben och fötter. Fall är den viktigaste enskilda orsaken till allvarliga olycksfall inom byggnadsbranschen.

I social- och hälsovårdsministeriets beslut om användning av arbetsställningar och fallskyddskonstruktioner vid byggnadsarbeten förbjuder man användningen av anliggande

stegar som arbetsunderlag. De får endast användas som tillfälliga förbindelseleder, för fastsättning och löstagning av lyfthjälpredskap och för andra kortvariga arbeten av engångsnatur. A-stegar får användas som arbetsunderlag i stället för arbetsställningar endast när man inte rimligen kan förutsätta att arbetsställningar används på grund av arbetets kortvarighet eller någon annan motsvarande omständighet.

Rivning av byggnader utgör ett särskilt riskfyllt arbetsmoment. Konstruktionerna kan rasa eller falla och någon kan träffas av fallande föremål.

Till byggnadsarbetena inom natur- och miljöbranschen hör dessutom vissa arbeten som förutsätter speciella yrkesfärdigheter som avviker från sedvanlig byggnadsverksamhet, t.ex. snö- och isbygge. Tryggt utförande av dessa arbeten förutsätter kännedom om materialen som används.

Olycksfallen i samband med byggnadsarbete minskas genom:

- *Omsorgsfull planering av byggarbetsplatsen*
- *God ordning och reda på arbetsplatsen samt god belysning*
- *Utjämning av byggnadsområdet*
- *Maskiner, anordningar och arbetsredskap som är i gott skick och som försetts med ändamålsenliga skydd*
- *Användning av ändamålsenliga byggställningar och stöd för stegar*
- *Användning av skyddshjälm, skyddsglasögon, skyddsskor (spiktrampskydd), hörselskydd och övrig nödvändig skyddsutrustning*
- *Riktig lyfteknik och användning av hjälpmedel*
- *Försiktighet i arbetet*
- *Tillräcklig informationsspridning på arbetsplatsen*

Vid användningen av personlyftanordningar eller andra motsvarande maskiner är det viktigt att försäkra sig om att de lagstadgade ibruktagnings- och revisionsbesiktningarna har genomförts (srb 856/1998) och att lyftanordningen är i gott skick. En obesiktigad anordning eller lyftanordningar som endast är avsedd för lyft av gods får inte användas för personlyft. De anordningar och övrig utrustning som ska genomgå besiktning finns upptagna i bilaga 7.

Uppvärmning, transport och vägunderhåll

Miljövårdare kan sköta delprocesser i små energiproduktionsanläggningar (< 1MW). I de här anläggningarna används olika slag av bränsle, t.ex. flis, sågspån, torv, gas eller olja.

Arbeten som är förknippade med risk för olycksfall i pannanläggningar är olika reparations- och underhållsarbeten samt rengöring av en tilltäppt bränsletillförsel. Dåliga förbindelseleder och stegar orsakar riskfyllda situationer. Det kan finnas olika föroreningar som t.ex. damm och sot i andningsluften. I flis bildas lätt mögel som sprids i andningsluften. Det kan förekomma drag och höga temperaturer i anläggningen.

Underhållet av naturstigar omfattar också att man ser till vedanskaffningen. Många företag inom natur- och miljöbranschen använder ved för uppvärmning eller tillverkar klabbar för försäljning. När det inträffar ett olycksfall vid vedkapningsmaskinen eller cirkelsågen är det oftast fingrarna eller händerna som skadas. På grund av den besvärliga arbetsmiljön

är det också vanligt att arbetstagarna faller eller snubblar. Fall i flissilon kan leda till kvävning.

Framställningen av flis med hjälp av en liten flishack är förknippad med olycksfallsrisker. Arbetssäkerheten är högre när man använder sig av en stor flishacka som har monterats på ett lastbilsflak. Man kan kvävas om man faller in flisbehållaren. Om det har uppstått en eldsvåda i behållaren får man inte öppna luckan på eget hand. Då kan brandgaserna nämligen explodera. Det är brandkårens uppgift att öppna luckan

På vintern när vägar och stigar ska underhållas kan det inträffa halkningsolyckor. Snöslungor kan orsaka allvarliga olycksfall när tilltäppta slungor frigörs. Bristfälliga skydd på traktorns kardanaxel innebär alltid risk för olycksfall.

Olycksfallsrisken i samband med uppvärmning, transport och vägunderhåll kan minskas genom:

- *Arbetsmaskiner är utrustade med ändamålsenliga skyddsanordningar*
- *God ordning på arbetsplatsen*
- *Skyddsutrustning vid vedkapning (säkerhetsskor, handskar, ögon- och hörselskydd)*
- *Vaksamhet och övning i arbetet*
- *Användning av skodon som fäster bra samt halkskydd*
- *Sandning av förbindelselederna under vintern*

Underhåll, reparationer och montering av maskiner och anordningar

När en maskin går sönder i naturen måste reparationerna ofta utföras i svåra förhållanden. Maskinerna kan vara hala på grund av vatten eller täckta av jord, snö eller is. När man håller på med renskötsel ute i naturen blir man ofta tvungen att utföra reparationer på snöskotern t.ex. under mycket svåra förhållanden. Snöskotern är tung och kylan, mörkret och brådskan orsakar mera risker i arbetet. Det finns inte heller ordentliga lyftanordningar eller reparationsstöd att tillgå på den tillfälliga reparationsplatsen och man blir tvungen att ta till tillfälliga lösningar som med tanke på säkerheten är dåliga.

Det är oftast armarna som skadas i samband med reparationer och servicearbeten. Olycksfall inträffar vid arbete med handverktyg då greppet lossnar eller t.ex. då nyckeln tappas och händerna träffas av vassa ställen. Det är också vanligt att man råkar i kläm. Muskelsträckningar som beror på besvärliga arbetsställningar är också mycket vanliga. Metallpartiklar i luften vid slipning orsakar olycksfall om skyddsutrustning inte används.

Det är skäl att hålla instruktionsböckerna för maskiner och anordningar i skick och alltid tillgängliga. Det är också viktigt att läsa i instruktionsboken innan reparationen eller servicearbetet inleds. I instruktionsböckerna ger tillverkaren ofta säkerhetsanvisningar som ska beaktas vid reparationer och service.

Maskinen ska stötts väl innan arbetet inleds. Förvissa dig om att maskinen som ska repareras inte startas av sig själv eller startas av misstag samtidigt som den blir reparerad.

Olycksfallsrisken vid reparationer och servicearbeten minskas genom:

- *Ändamålsenliga varma, arbetslokaler där det råder ordning och reda samt att de är försedda med bra belysning*
- *Ändamålsenliga och trygga arbetsredskap som är i bra skick*
- *Användning av rätt lyftteknik och hjälpmedel vid lyft*
- *Arbetsanpassad skyddsutrustning (arbetskläder, skyddshandskar, säkerbetskor, ögonskydd och andningsskydd, svets hjälm)*
- *Lätt tillgängliga instruktions- och servicemanualer för maskiner samt säkerhetsanvisningar*
- *Introduktion i användning och service av maskiner*
- *Tillräcklig yrkeskunskap och rätt inställning*
- *Förebyggande underhåll och service så att antalet reparationer som måste utföras i terrängen minskar*

Skogsvård

Skogsvård förutsätter skicklighet för att arbetet ska kunna utföras tryggt. Det sker fler olycksfall med motorsåg än med röjsågar inom skogsvården. Hal terräng, stenar, stubbar och besvärliga arbetsrörelser är vanliga olycksfallsorsaker. Att köra traktor i skogsterräng förutsätter på grund av det ojämna underlaget större skicklighet och mera uppmärksamhet än körning på åkrar.

Motorsågars sågkedjor, fallande träd och elledningar medför risk för olycksfall vid träd-fällning och avverkning i skogen. Särskilt riskfyllt på grund av spänningarna i träden är det att såga stormfälld skog. På samma sätt uppstår riskfyllda situationer när ett fallande trä blir lutande mot ett annat träd. Det kräver yrkeskunskap att säkert kunna frigöra en fastfällning. En studerande får **endast** utföra dessa riskfyllda arbeten under en erfaren arbetstagares **handledning**.

Det är tryggare att använda röjsågar än motorsågar i skötseln av plantbestånd men även röjsågen förutsätter att man iakttar försiktighet och vet vad man håller på med. Röjknivar och yxor kan vara farliga om dåligt riktade slag studsar mot benet.

Olycksfallsriskerna i arbete med motorsåg och röjsåg och hur de avvärjs beskrivs utförligare i avsnittet *Användningen av maskiner och arbetsredskap inom natur- och miljöbranschen*.

I parkskogar och inom naturskyddsområden används även häst för att transportera virke. Att lasta för hand med hjälp av en timmersax är ett tungt arbetsmoment som dessutom innebär risk för olyckor. Hästfordonet kan dock utrustas med förbränningsmotor eller batteridrivna lastare vilket gör arbetet lättare och tryggare.

Det kan ofta vara svårt att snabbt få hjälp ute i skogen när det har inträffat en olycka. Därför ska man alltid ha med sig en **första-hjälpen förpackning** samt redskap för att **larma hjälp** (mobiltelefon). Det är viktigt att skogsarbetare kan ge första hjälpen. För säkerheten vid drivningsarbete och övriga skogsarbeten gäller Statsrådets förordning drivningsarbete (749/2001).

Olycksfallsrisken i samband med skogsarbete minskas genom:

- *God yrkeskunskap och kännedom om riskkällor och risker*
- *Lugna och välöverlagda arbetsrörelser*
- *Användning av skyddsutrustning (skogshuggares hjälm försedd med visir och hörselkåpor, skyddsstövlar, sågbyxor och en signalfärgad skyddsjacka),*
- *Bra kommunikationsmöjligheter med andra som rör sig inom området*
- *Vaksamhet i arbetet*
- *Upprätthållande av god fysisk kondition*

Arbete med traktor

När det gäller traktorer finns det en risk för att de välter eller råkar ut för en trafikolycka. Olycksfall där en traktor som välter är inblandad, är vanligtvis allvarliga även om traktorn är utrustad med skyddshytt och sådana olyckor kan t.o.m. kan ha dödlig utgång. Skyddshytten skyddar endast när hyttens dörrar är stängda. Bilbältet ska användas såvida det ingår i traktorns utrustning. När en traktor kört fast ska den dras loss med hjälp av en annan traktor. Användningen av trä och annat under hjulen kan ge upphov till farliga situationer eller leda till olycksfall.

En betydande olycksfallsrisk uppstår då arbetsmaskiner ska kopplas till och från en traktor. Det är också riskfyllt att klättra upp och ned i förarhytten på en traktor eller skördetröska. På samma sätt har fall från traktorvagnar lett till allvarliga olyckor. Om traktorns kardanaxelskydd är i dåligt skick finns det en risk för allvarliga olycksfall.

Olycksrisken vid traktorarbete minskas genom:

- *Kännedom om riskerna i arbetet*
- *Traktorns arbetsmaskiner förses med ändamålsenlig skyddsutrustning samt skyddande rörliga och roterande delar*
- *Försiktighet i arbetet*

Plockning och förädling av naturprodukter, tillverkning av livsmedel

När man plockar naturprodukter är det viktigt att känna igen vilka som är giftiga. När man plockar, förädlar och tillreder naturprodukter som är avsedda att förtäras ska man arbeta hygieniskt och följa de lagar och bestämmelser som gäller. På samma sätt ska hygien iakttas vid tillredningen av livsmedel som förtärs under vildmarksvandringar och på upplevelseevenemang.

Egenkontrollplan: I syfte att säkerställa livsmedelskvaliteten och säkerheten är varje företagare inom livsmedelsbranschen skyldig att göra upp en egenkontrollplan. Skyldigheten att göra upp en plan bestäms i livsmedelslagen (23/2006). Planen ska grunda sig på kartläggningen av risker och riskkällor i livsmedelskedjan. Kartläggningen ska visa på de mest kritiska faktorerna, dvs. koncentreras till de viktigaste riskfaktorerna. Planens omfattning är beroende av näringsverksamhetens omfattning.

Hygienpass: Personer som i livsmedelslokaler yrkesmässigt hanterar oförpackade livsmedel som lätt blir skämda ska ha ett intyg över sina kunskaper om livsmedelshygien ("hygien-

pass”). Intyget ges när man har avlagt en test som arrangeras av självständiga kunskapstestare som livsmedelsverket för en förteckning över. Testet förutsätts inte av personer som har en utbildning eller examen som i tillräcklig grad omfattar kunskaper i livsmedelshygien. Sådana examina är till exempel grundexamen i fiskhushållning och grundexamen i renhushållning.

Äventyrs- och upplevelsetjänster

Utbudet på äventyrs- och upplevelsetjänster i Finland är mycket omfattande och mångsidigt. Man kan välja allt emellan att stanna upp och njuta av lugnet i naturen till att delta i luftballongsfärder. I äventyrs- och upplevelsetjänsterna kan man använda sig av olika slag av fordon och fortskaffningsmedel. Verksamheten kan äga rum på land, till sjöss och i luften. Vi har i tidigare avsnitt redan gått in på riskfaktorerna i samband med snöskoter, fyrhjuling, häst, hundspann, körren liksom också med båtar och kanoter.

På grund av att branschen är så omfattande varierar säkerhetsnivå betydligt. I etablerade och vedertagna grenar har det utförts säkerhetsarbete redan under längre tid och riskerna i verksamheten är bekanta. Nya grenar utvecklas emellertid hela tiden och i dessa kan säkerhetsnivån vara sämre. Det lönar sig för företagaren att satsa på säkerhet och kvalitet i de tjänster han erbjuder.

Typiska äventyrs- och upplevelsegrenar är t.ex. klättring och abseiling, forsfärder med hjälp av olika redskap, olika äventyrsbanor och spel. Klättrare, paddlare, ryttare och många andra hobbyaktivister har sina egna grenförbund, föreningar och organisationer. Dessa har vanligtvis tagit fram tydliga och klara säkerhetsanvisningar och regler.

Bestämmelser om säkerhetskraven för olika äventyrs- och upplevelsetjänster finns i lagen om säkerheten hos konsumtionsvaror och konsumtionstjänster (75/2004) och i konsumentverkets anvisningar som övervakar att lagen följs. (Se 9.6 *Säkerhetsdokument och säkerhetsplan*).

En studerande får under perioden för inläring i arbetet utföra endast sådana uppgifter som han/hon har fått utbildning i, och som det har getts introduktion i på arbetsplatsen. Under perioden för inläring ska den studerande informeras om vad en trygg prestation förutsätter av honom/henne. Den studerande ska ha möjlighet att säga nej till sådana uppgifter som han/hon inte anser sig klara av. Ingen får känna sig tvungen att utföra uppgifter som man fysiskt eller psykiskt inte är redo för. Detsamma gäller även för företagets kunder.

Det är viktigt att identifiera riskkällorna i äventyrs- och upplevelseaktiviteterna och gå igenom dem i säkerhetsplanen. Företaget ska utarbeta de anvisningar som behövs för aktiviteten och informera arbetstagarna och kunderna om kraven och riskerna.

Betydelsen av kunskaper i första hjälpen framträder speciellt i fråga om äventyr och upplevelser. Den studerande ska ha kunskaper i första hjälpen som motsvarar nivån FH1.

Fiske

Olycksriskerna inom fiske uppträder i all trafik som sker till sjöss, på isen och i terrängen. Dessa faror har vi behandlat tidigare i det här avsnittet. Förutom dessa risker uppträder

också olycksfallrisker i anslutning till fångstredskap, fiskandet och hanteringen av fångsten. Betet eller metkroken kan fastna i fingret eller på ett annat ställe på kroppen. I värsta fall kan kroken träffa ögat när man kastar betet. Vid fiske i grupp är det skäl att använda skyddsglasögon.

Isborrens skär och bladet på kniven som används för rensning och filering av fisk kan orsaka djupa sår. Knivar ska hållas i gott skick och det lönar sig att använda skärsäkra handskar. Rovfiskarnas vassa tänder kan då kroken lossnar ge upphov till sår på händerna och när fisken spjånar emot kan kroken fastna i fingret. När man fiskar i strömmande vatten kan det vara farligt att falla omkull. Om man använder vadarutrustning kan det bildas en luftficka i utrustningen som gör att fiskaren kommer att flyta med ansiktet under vatten om han faller omkull. Riskfaktorn i samband med nätfiske består i att fiskaren kan falla i vattnet och trassla in sig i nätet.

Jakt

Jakt ingår i yrkena inom natur- och miljöbranschen antingen i form av näringsverksamhet eller i form av vildmarksturism. En särskild risk bildar hanteringen och användningen av vapen och patroner. Andra riskfaktorer uppkommer då jägaren rör sig i naturen och hanterar fångsten. Riskerna som är förknippade med att röra sig i naturen har vi tagit upp tidigare i det här avsnittet. I hanteringen av fångsten kan en ovarsam användning av kniven ge upphov till sår.

Älgjakten äger rum i jaktlag. Enligt lagen leds jakten av en jaktledare. Hans uppgift är att säkerställa att jakten förlöper på ett tryggt sätt och att bestämmelserna iakttas. Under jakten måste jaktledarens anvisningar absolut följas. Det är inte tillåtet att avlägsna sig från jaktlaget innan jaktledaren förklarar jakten avslutad och ger sitt tillstånd till att man lämnar platsen. Jakt med vapen förutsätter jakttillstånd och ett godkänt skjutprov (behövs ej för småvilt). I älgjakten kan emellertid också andra personer som inte har dessa tillstånd delta som vapenlösa drevkarlar.

Alla jägare är skyldiga att iakttä största möjliga säkerhet vid hanteringen av sitt vapen. Jägaren ska alltid förvissa sig om att det inte befinner sig personer i skjutriktningen framför eller bakom målet. Vapnet får aldrig riktas mot en annan människa. När man laddar vapnet eller avlägsnar patroner ska vapnet riktas uppåt eller neråt. Det är säkrast att bära vapnet i en rem på axeln. Vapnet får laddas först på passet och patronerna ska avlägsnas genast efter avslutad jakt. Småvilt kan jagas i lag eller av enskilda jägare. Jaktlagen (615/1993) och lagen om användningen av skjutvapen (1/1998) reglerar jakten i Finland.

Vägtrafik

De som arbetar inom natur- och miljöbranschen tvingas ofta också röra sig på allmänna vägar. I vägtrafiken förekommer olika riskfaktorer beroende på hur man rör sig och med hjälp av vad. Det kan handla om en bil eller ett annat motorfordon som man tar för att åka till arbetsplatsen eller som man transporterar kunder eller förnödenheter med. Det kan också vara fråga om en vagn eller släde som dras av en häst eller av ett annat djur. Med cykel kan man röra sig i terrängen och på landsvägen. Friluftsrutterna korsar ibland allmänna vägar. Det är särskilt farligt att bli tvungen att gå över vägen i en större grupp och när del-

tagarna är trötta efter resan. Företagaren inom naturturism bör planera dessa situationer så säkert som möjligt. Strävan är att hela tiden förbättra säkerheten i vägtrafiken med hjälp av information, trafikregler och övervakning liksom också genom trafikarrangemang och förbättringar. Fortfarande inträffar många olyckor i vägtrafiken och förbättringarna inom trafiksäkerheten sker långsamt.

Användningen av maskiner och arbetsredskap inom natur- och miljöbranschen

Motorsåg: Motorsågssvärdet kan orsaka svåra skärsår. När sågkedjan fastnar i trädet med svärdspetsens övre del uppstår s.k. kast. Då kastas sågen och svärdet bakåt. När sågkedjan lossnar sker det med hög hastighet. Vanligtvis är det benen, händerna eller armarna som skadas i olycksfall med motorsågar. Lyft kan medföra skador på ryggen. Vid trädfällning finns det en risk för att hamna under ett fallande träd. Motorsågens vibrationer belastar blodcirkulationen, nervsystemet, senor och leder.

Olycksfallsriskerna vid användning av motorsåg minskas genom:

- *Att sågkedjan är i gott skick, likaså kastskyddet och vibrationsdämparna*
- *Rätt sågningsställning*
- *Att man undviker att såga med svärdets övre del*
- *God skyddsutrustning (skyddshjälm för skogshuggare, skyddströja, skyddshandskar, skyddsbyxor, skyddsstövlar)*

Röjningssåg: Vid användning av röjningssåg kan träbitar kastas från svärdet mot sågföraren eller så kan sågens svärd gå sönder. Felaktig användning av röjningssågen kan orsaka sidokast. Sidokast uppstår när man sågar tjockare trä med den svärdsektor som befinner sig i klockriktningen 12–14. Svärdsskyddet på röjningssågen ska vara på plats när man sågar.

Olycksfallsrisken vid användning av röjningssåg minskas genom:

- *Användning av rätt svärd i gott skick och fungerande svärdsskydd*
- *Användning av rätt startmetod och sågställning*
- *Så lite sågning som möjligt i sektorn med klockriktning 12–14*
- *Tillräckligt säkerhetsavstånd (min 15 m) till andra personer*
- *God skyddsutrustning (skyddshjälm för skogshuggare, skyddshandskar, skyddsstövlar)*

Vid påfyllning av motorsågens eller röjningssågens bränsletank ska man iaktta varsamhet. Påfyllningen får inte ske när motorn är i gång eller i närheten av öppen eld. Sågen ska inte startas på platsen för påfyllning. Bullernivån hos motorsåg och röjningssåg överskrider 85 dB(A). Hörselskydd ska användas. I avgaserna från bränslemotorer finns rikligt med kolväte (HC) och kolmonoxid (CO), dvs. kolos.

Miljövårdsmaskiner och redskap: I restaureringsarbetena av vattendrag och skötsel av livsmiljöer används både handredskap och maskiner. Av arbetsredskapen är lie och röjningskniv de vanligaste. Risken orsakas av det vassa svärdet. För att slå vattenväxter kan en särskild slåttermaskin användas. Riskfaktorerna vid arbete med slåttermaskin utgörs av å

ena sidan svärdet som slår av gräset och å andra sidan av vattenmiljön. För att ta prover av vatten- och jordmaterial används dessutom ett flertal specialredskap.

Maskiner och redskap som används vid byggarbete och träbearbetning: I maskiner som används vid byggarbete och inom träbearbetningen utgörs risken av maskinernas svärd, spån och delar som kastas tillbaka från maskinerna. Maskinernas skyddsanordningar ska finnas på sina platser och den som använder maskinerna ska ha nödvändig personlig utrustning. Maskinernas bruks- och säkerhetsanvisningar ska finnas framlagda så att användarna kan läsa dem.

9.9 Risker och belastningsfaktorer i arbetsförhållandena

Buller

Kraftigt buller orsakar risk för hörselskada. Dessutom ökar buller den psykiska belastningen och stör kommunikationen och medför därigenom också en ökad risk för olycksfall. Hörseln försämras vanligtvis mycket långsamt. En bestående hörselskada utvecklas vanligtvis under 25–35 år. Gränsvärdena för buller som anges i lagstiftningen har fastställts främst för att minska hörselskadorna. I riskbedömningen på arbetsplatsen ska även övriga riskkällor som orsakas av buller beaktas, och man ska sträva efter att minska bullret även då gränsvärdena inte överskrids.

Utgående från direktivet 2003/10/EG har statsrådet utfärdat en förordning om skydd av arbetstagare mot risker som orsakas av buller (85/2006). I förordningen tillämpas två olika insatsvärden för bullerexponeringen (åtgärdsgränser). Då beaktas inte den dämpning som hörselskydd ger. Förutom insatsvärdena har också gränsvärden fastställts som inte får överskridas. Den dämpning som hörselskydden ger beaktas då.

I följande tabell åskådliggörs insats- och gränsvärdena som fastställts för buller och deras betydelse för hälsan.

Tabell 7. Bullernivågränser, deras betydelse för hälsan och skyldigheter som följer då gränserna överskrids (Källa Arbetshälsoinstitut)

Värde	Betydelse i förordningen 85/2006 (direktiv 10/2003/EG)	Standard ISO 1999, EN-SFS 458
75 dB (A)	Inte definierad	Ingen inverkan på hörseln
80 dB (A) daglig bullerexponering 135 dB (C) ljudtryckets toppvärde (impulsbuller) Bedöms utan hänsyn till hörselskyddens dämpande inverkan	Lägre insatsvärde. När värdet överskrids ska förebyggande åtgärder för att förhindra hörselskada vidtas: – arbetstagarna har rätt att få ändamålsenliga hörselskydd – arbetstagarna har rätt till förebyggande undersökningar av hörseln – arbetstagarna ska underrättas om riskerna och sin rätt att genomgå en hörselundersökning	När bullerdosen underskrider den här nivån inverkar bullret inte på de exponerades hörsel inom talområdet.

Värde	Betydelse i förordningen 85/2006 (direktiv 10/2003/EG)	Standard ISO 1999, EN-SFS 458
85 dB (A) daglig bullerexponering 137 dB (C) ljudtryckets toppvärde (impulsbuller) I bedömningen beaktas hörselskyddens dämpande inverkan	Högre insatsvärde. Ytterligare åtgärder krävs för att risken ska reduceras: <ul style="list-style-type: none"> – arbetsgivaren ska ta fram ett bullerbekämpningsprogram och ställa hörselskydd till arbetstagarnas förfogande – arbetstagarna ska använda hörselskydd – området där exponeringen förekommer ska avgränsas och tillträdet ska begränsas 	När bullerexponeringen uppnår den här nivån drabbas 5 % av de utsatta för hörselskador.
87 dB (A) daglig bullerexponering 140 dB (C) ljudnivåns toppvärde (impulsbuller) Bedöms med hörselskydd	Gränsvärde; dessa värden får inte överskridas! <ul style="list-style-type: none"> – om värdena överskrids ska arbetsgivaren omedelbart vidta åtgärder för att sänka exponeringsnivån så att den ligger under gränsvärdet 	När bullerdosen ligger på den här nivån drabbas 8 % av de utsatta för hörselskador.

Utan mätningar kan man uppskatta att bullerstyrkan ligger på en farlig nivå när det inte är möjligt att höra ett normalt samtal på en meters avstånd.

Tabell 8. Trygga tidsgränser för exponering för buller enligt de högre insatsvärdena i statsrådets förordning 85/2006:

Bullernivå	Tidsgräns	Bullernivå	Tidsgräns
82 dB	16 h	100 dB	15 min
85 dB	8 h	103 dB	8 min
88 dB	4 h	106 dB	4 min
91 dB	2 h	109 dB	2 min
94 dB	1 h	112 dB	1 min
97 dB	30 min	115 dB	–

Bullernivåer som äventyrar hörseln uppnås t.ex. när man använder motorsåg, kör med snöskoter och fyrhjuling, i närheten av olika byggnadsmaskiner och äldre traktorers styrhyttar. Då ska hörselskydd användas. Bullret hos t.ex. moderna snöskotrar är beroende på körsätt och körförhållanden ca 90 dB. Då kan gränsen för den dagligen bullerdosen som medför risk för hörselskada uppnås redan på två timmar.

Vibrationer

Kraftiga vibrationer är skadligt för leder, muskler och för blodcirkulationen. Arbetstagare exponeras för vibrationer bl.a. då de använder motordrivna handhållna eller handstyrda

arbetsmaskiner (motorsåg osv.) och kör motordrivna terrängfordon (snöskoter, fyrhjuling, terrängmotorcykel).

I juli år 2005 trädde statsrådets förordning om skydd av arbetstagare mot risker om orsakas av vibrationer i kraft (48/2005) som ger arbetsgivaren skyldighet att striktare och effektivare följa upp och bekämpa vibrationer.

Tabell 9. Skyddsgränserna för vibrationer enligt srb 48/2005:

Föremål för vibrationerna	Insatsvärde för exponering på 8 timmar
Hand-armvibrationer	2,5 m/s ²
Kroppsvibrationer	0,5 m/s ²

Vibrationsnivåerna hos snöskotrar och fyrhjulingar är beroende på hastigheten mellan 6 och 8 m/s² så att gränsvärdena i värsta fall uppnås redan under en körning på 20 minuter. De som använder motordrivna terrängfordon mycket, som t.ex. renskötare har ofta de för vibrationssjukdomar typiska symtomen (t.ex. vita fingrar) i händer och fötter. Den försvagade blodcirkulation som vibrationerna orsakar ökar också risken för att förfrysa fingrarna.

Risk för elchock

I arbetsmiljön inom natur- och miljöbranschen utsätts el-anordningarna för många slags påfrestningar. Förutom de mekaniska påfrestningarna kan de utsättas för fukt, damm och kemikalier. Anordningar och installationer föråldras snabbt. El-anordningar i dåligt skick ökar olycksfalls- och brandriskerna. Det är viktigt att följa med i vilket tillstånd el-anordningarna är och underrätta arbetsgivaren om defekta apparater. Apparater och kablar med bristfällig isolering får inte användas. Trasiga apparater och installationer ska tas ur bruk eller repareras omedelbart.

Vid provfiske i anslutning till en fiskinventering används anordningar för elfiske. Där bedövar elströmmen som leds i vattnet fiskarna. Spänningen som används kan uppgå till t.o.m. 600V. Den höga spänningen i kombination med vattnet är farligt om man inte ser till skyddsåtgärderna. Miljöministeriet har gett ut handboken *Työsuojelu sähkökalastuksessa (Miljöguide 56, Helsingfors 2000)* om elfiske.

Farliga ämnen och gaser

Hälsoskadliga eller hälsofarliga ämnen används inom natur- och miljöbranschen till exempel i hanteringen av avfallsvatten och produktionen av rent vatten. Även personer som arbetar inom avfallshanteringen kan komma i kontakt med farliga ämnen, till exempel då de tar emot och hanterar riskavfall. I kemiska laboratorier används bl.a. frätande kemikalier i analyser.

Exponeringen för farliga ämnen kan ske via huden, andningen eller genom sväljning. För att förhindra exponering är det viktigt att använda rätt skyddsutrustning. Utförligare information om skyddsutrustning finns avsnitt 10 *SKYDD MOT FAROR*.

Kärl för hälsoskadliga ämnen ska vara försedda med korrekta **märkningar**. Arbetstagarna ska ha tillgång till **skyddsinformationsbladen** för dessa kemikalier och en **förteckning** över alla farliga och skadliga kemikalier som används på arbetsplatsen. På den plats där kemikalierna används ska det åtminstone finnas tillgång till rent **sköljvatten** för det fall att man måste ge första hjälpen.

I hanteringen av riskavfall följer man i första hand märkningarna på kärLEN. Det är möjligt att märkningar saknas eller att de är felaktiga. I sådana fall ska identifieringen av kemikalien göras tillsammans med en äldre arbetstagare. Undvik att lukta på kemikalien i syfte att fastställa vilket ämne det är frågan om. När det gäller farliga ämnen får man aldrig utgå från antaganden, det är viktigt att alltid **veta vad man gör**. I introduktionen av den studerande avgränsas de åtgärder om den studerande inte får genomföra på egen hand.

Säkerhetsföreskrifter för hanteringen av kemikalier:

- *Följ tillverkarens anvisningar om användning och hantering av kemikalierna*
- *Använd den skyddsutrustning som anges i skyddsinformationsbladet*
- *Om kemikalien kommer i kontakt med huden eller ögonen ska man omedelbart skölja med vatten, fortsatt att skölja tillräckligt länge (minst 15 minuter) och uppsök genast läkare, vid behov med ambulans. Ta med dig skyddsinformationsbladet.*
- *Tvätta händerna noggrant då du hanterat kemikalier innan en måltid*

Farliga kemikalier förekommer bland annat i avloppsvattensystem. Avloppsvattnet frigör bl.a. svavelväte, ammoniak och metan. På dessa platser kan luftens syrehalt samtidigt vara mycket låg vilket gör gaserna ännu farligare. Metan är dessutom en brandfarlig gas. Om du måste vistas i utrymmen där det förekommer rikligt med gaser ska du använda ett **isolerande andningsskydd** (luften leds med hjälp av en slang eller ur en flaska). Du **bör inte** gå in i sådana utrymmen på egen hand. Det ska alltid finnas en person utanför som kan ingripa vid behov.

Bensinmotorernas avgaser innehåller kolos som är giftigt. Utsläppen från tvåtaktsmotorer är dessutom stora. Det här ska du beakta t.ex. när du kör snöskoter eller använder motorsåg.

Kemikaliernas farliga egenskaper

Farliga kemikalier indelas i **hälso- och miljöfarliga** samt **brand- och explosionsfarliga** kemikalier.

Kemikaliernas farliga egenskaper varierar i enlighet med kvalitet och styrka. Dessa anges i förpackningsmärkningen för ämnet och i skyddsinformationsbladet för kemikalien. Kemikalier kan samtidigt ha ett flertal farliga egenskaper.

Tabell 10. Farliga kemikaliers påskrifter:

			
Giftig (T) Mycket giftig (T+)	Hälsoskadlig (Xn) Irriterande (Xi)	Frätande (C)	Mycket brandfarlig (F) Extremt brandfarlig (F+)
			
Oxiderande (O)	Miljöfarlig (N)	Explosiv (E)	

Det har utarbetats säkerhetsanvisningar (OVA-anvisningarna) för ämnen som medför risk för olycksfall. Anvisningarna har tagits fram av Arbetshälsoinstitutet i samarbete med den kemiska industrin, myndigheterna och forskningsexperter (<http://www.ttl.fi/ova/>).

Skydd mot farliga kemikalier

Skyddsutrustning ska alltid användas vid hanteringen av farliga kemikalier. Vilken skyddsutrustning som används bestäms i enlighet med kemikalien som hanteringen gäller samt användningssituationen. Minimiutrustningen omfattar skyddshandskar som skyddar mot kemikalien samt skyddsglasögon. I säkerhetsinformationsbladet finns information om vilken skyddsutrustning som behövs, hanteringen av kemikalier och hur kemikalierna ska förstöras efter användningen. När kemikalierna flyttas över från leveransförpackningen till mindre kärl ska det nya kärlet också förses med uppgifterna på originalförpackningen.

Rusmedel och mediciner

Den som arbetar påverkad av rusmedel utsätter sig själv, övriga arbetstagare, kunder och utomstående för fara. På motsvarande sätt kan en påverkad kund hos ett äventyrs- och upplevelseföretag äventyra den egna men också andras säkerhet. Risken för att orsaka ett olycksfall eller själv bli offer för ett är mångfaldig om man är påverkad av rusmedel. Vissa mediciner påverkar också reaktionsförmågan och förmågan att bedöma situationen. Särskilt riskfyllt är det att köra bil i vägtrafiken i berusat tillstånd. Företaget ska ha tydliga anvisningar om användningen av rusmedel. Särskilt viktigt är det här på företag som erbjuder äventyrs- och upplevelsetjänster. Försäkringsskyddet omfattar inte olycksfall som orsakats av personer påverkade av rusmedel.

Biologiska risker och damm

Biologisk agens är bakterier, mögel och virus. Av dessa förekommer inom natur- och miljöbranschen bl.a. mögeldamm och vissa sjukdomar som smittar från djur till människor

(zoonoser). Sjukdomar som sprids från djur till människor eller sjukdomsorsaker är bl.a. salmonella, streptokocker, rabies (vattuskräck), den för människan farliga formen av fågelinfluensa, campylobakter, harpest och sorkfeber.

Mot bakterier och virus skyddar man sig bl.a. genom vaccination och med hjälp av andningsskydd, skyddsklädsel som byts, skyddshandskar och skyddsskor. Det är alltid anledning att vara försiktig med djurbett. Det är viktigt att vara noggrann med hygien och vid behov desinficera händer, skor, skyddsutrustning och arbetsredskap för att förebygga smittospridning.

Inom natur- och miljöbranschen exponeras man för många olika slags dammarter. Det finns organiskt damm, damm som har sitt ursprung i växtriket (träddamm, mjöldamm, mjäll, hår osv.) och oorganiskt damm, t.ex. sådana med ursprung i stenmaterial. Damm är hälsoskadligt och orsakar bl.a. allergier och astma. I samband med arbete ute på åkern eller med hanteringen av angripet foder kan damm som har sitt ursprung i jordmånen överföra djuranimaliska sjukdomar som sorkfeber och harpest till människan. Höga halter av organiskt damm förekommer i potatisförråd och grönsaksförråd, hönsgårdar och svinhus. Spannmåls- och mjöldamm och förrådsqualster ger ofta upphov till allergier hos arbetstagare inom lantbruket. Även djurdamm hos t.ex. kor medför allergier. Genom att balning har blivit allt mer allmänt har det lett till ökade mängder av mögeldamm och sjukdomar som orsakas av mögeldamm inom lantbruket. Om materialet som balas har blivit fuktigt börjar mögelsvamp växa. När balarna senare hanteras frigges mögeldamm i luften. Dammen i arbetsmiljön kan innehålla sensibiliserande ämnen som medför problem för överkänsliga personer.

Psykisk belastning

En person som ur psykisk synvinkel mår bra upplever arbetet som meningsfullt och det belastar honom/henne på ett lämpligt sätt. Ibland kan det kännas som om den psykiska belastning som arbetet medför förbrukar för mycket av ens resurser. Psykisk belastning kan orsakas av osakligt bemötande i arbetet eller av att arbetsuppgifterna är för krävande. Det finns för mycket arbete eller arbetet känns inte längre meningsfullt. Det kan vara att de externa omständigheterna är dåliga eller att arbete är förbundet med osäkerhet. För lite sömn förvärrar situationen ytterligare.

Yrkesutövare inom natur- och miljöbranschen måste ofta arbeta ensamma i svåra förhållanden. Personer som leder vildmarksvandringar eller upplevelseaktiviteter svarar också för gruppens säkerhet vilket är psykiskt belastande.

Psykiskt välbefinnande i arbetet främjas av:

- Klara rutinanvisningar och regler för företagets anställda och kunder
- God yrkeskunskap
- Lämpligt arbete med tanke på arbetstagarens fysiska och psykiska egenskaper
- Goda samarbetsfärdigheter
- Möjligheter till goda människorelationer på arbetsplatsen
- Möjligheter att påverka det egna arbetet

Arbetsgivaren ska ingripa när han upptäcker att det förekommer psykisk överbelastning. Den studerande ska å sin sida ta kontakt med arbetsplatshandledaren, den handledande läraren eller studenthälsan.

Fysisk belastning

Inom natur- och miljöbranschen förekommer många olika slags fysiska belastningsfaktorer, vildmarksvandringar med tunga packningar kräver god kondition. I svåra snöförhållandena är det fysiskt ansträngande att ta sig fram med snöskoter. Körställningen och vibrationerna belastar ryggen, händer, armar, ben och fötter. Det går lättast att styra snöskotern i djup snö om man står upp eller på knä. Då råkar emellertid ryggen i en förvrängd ställning när man vänder snöskotern.

Många av arbeten inom natur- och miljöbranschen är fysiskt ansträngande. Den fysiska belastningen kan bli omfattande särskilt i äventyrs- och upplevelseaktiviteter.

Besvär orsakade av fysisk belastning kan minskas med hjälp av återhämtningsgymnastik och genom att hålla den fysiska konditionen i bra skick.

Risker i samband med eld

Elden ingår på många sätt i yrkena inom natur- och miljöbranschen och naturturismen. Eld används vid matlagning, uppvärmning, värmning och för att skapa stämning.

Var försiktig när du använder eld så att den inte får övertaget utan endast fortsätter som en ”bra dräng”. När man gör upp eld ute i terrängen ska man ta hänsyn till allemansrätten, begränsningar för att göra upp eld på naturskyddsområden, såväl som väderleksförhållanden och torrheten ute i terrängen. Dessutom måste man ta i beaktande den möjligheten att kläderna kan fatta eld. Vissa friluftskläder kan vara av brandfarligt material. Riskerna i samband med elden ska uppmärksammas i säkerhetsplanen.

Risker i samband med väder och belysning

Den som vistas i naturen utsätts för många olika väderleksfenomen och samtidigt de risker och belastningsfaktorer som vistelsen medför: kyla, hetta, solstrålning, vind, blixtrar och regn. Väderleken i naturen kan ingen rå på, men genom att lyssna på väderleksrapporten kan man på förhand förbereda sig inför dem.

Kyla: Kylan belastar på många sätt den som rör sig i naturen. Kylan kan ge upphov till förfrysningar eller till att kroppen blir underkyld, dvs. hypotermi. Vid körning med snöskoter och särskilt med fyrhjuling eller med hundspann ökar fartvinden betydligt kylans inverkan eftersom dessa inte är täckta som snöskotern. Risker för att förfrysa ansiktet, händerna och tårna är stora. Särskilt riskfyllt blir det i kylan då kläderna blir fuktiga t.ex. i samband med att man fallit i vattnet. Då handlar det redan om en allvarlig fara.

Mot kyla skyddar man sig med hjälp av rätt klädsel och utrustning. I kyla är det särskilt viktigt att skydda huvudet eftersom en stor del av värmen avlägsnar sig den här vägen. Den som rör sig och arbetar i kyla ska kunna klä sig i lager. Ytterst kommer ett lager kläder som håller vind och det innersta lagret ska klara av att överföra hudens fuktighet ut i de yttre lagren.

Hetta och solstrålning: Arbete i höga temperaturer kan belasta organismen på många olika sätt. Följden kan vara värmeutmattning, svimning eller värmeslag. Solens värmestrålar som riktas direkt mot huvudet kan orsaka s.k. solsting. Man kan skydda sig mot solsting genom att använda en luftig huvudbonad. Solens UV-strålar kan medföra solbränna som förutom de kortvariga besvären också kan påverka huden på lång sikt.

Klädseln ger det bästa skyddet mot UV-strålning. Keps, hatt med brätten och skjorta ger ett bra skydd mot UV-strålning. För att komplettera skyddet kan man använda solskyddskräm. Enbart solskyddskräm ger inte ett tillräckligt skydd.

Vind: Vinden ökar kylans verkningar, den kan föra iväg handskar och huvudbonader. Vinden kan göra det omöjligt att slå upp ett tält eller att fälla träd. Till sjöss kan fartyg kantra eller komma ur kurs.

Blixtar och regn: Blixten brukar slå ner i ett föremål som ligger högre än föremålen i sin omgivning.

Undvik när det blixtrar:

- *Högre platser än omgivningen*
- *Elektriska- och telefonledningar samt strömledande stängsel*
- *Vidsträckt öppna områden på landsbygden*
- *Båttrafik till sjöss*
- *Att meta och spinnfiska*
- *Vistelse under träd*

Olycksfallsrisken är större när underlag och ytor blir hala av regn. Utrustning och kläder blir våta av regn vilket försvårar situationen för den som rör sig i naturen.

Mörker: I mörker mångdubblas de risker och olägenheter som dåligt väder för med sig ytterligare, särskilt om man inte har kunnat förbereda sig på dem tillräckligt. Risken att halka, snava och falla är mycket större i mörker än under den ljusa tiden. Man går lätt vilse i mörker och det är svårare för räddningspatrullen att hitta personer som gått vilse. En tillräckligt effektiv pannlampa underlättar arbete i mörker och minskar olycksfallsrisken.

10 SKYDD MOT FAROR

10.1 Anskaffning av skyddsutrustning och kostnadsfördelning

I arbetarskyddslagen (738/2002) poängteras förebyggandet av risker och olägenheter som beror på arbetet. Arbetsgivaren är skyldig att identifiera och bedöma riskerna i arbetsmiljön och i mån av möjlighet avlägsna dem. I praktiken är det emellertid rimligen inte möjligt att undanröja alla riskkällor och då används skyddsutrustning.

På inlärningsarbetsplatsen ska arbetsgivaren och utbildningsanordnaren utgående från **riskbedömningen** tillsammans avgöra vilken **personlig skyddsutrustning** som behövs under inlärningsperioden. Arbetsgivaren är skyldig att se till att alla arbetstagare och studeranden vars säkerhet och hälsa i arbetet förutsätter att skyddsutrustning används får ändamålsenlig skyddsutrustning som uppfyller de krav som ställs på den.

Personlig skyddsutrustning behövs ofta redan i undervisningen vid läroanstalten. Man kan komma överens om att den studerande förfogar över den skyddsutrustning som förutsätts i samband med undervisningen även på arbetsplatsen. Om det behövs specialutrustning i arbetet skaffar arbetsgivaren den. Den studerande kan skaffa sig den skyddsutrustning som behövs på egen bekostnad om han/hon inte vill använda gemensam utrustning. Även i det här fallet ska skyddsutrustningen uppfylla de krav som ställs på den. Överenskommelser om en fördelning av kostnaderna kan uppgöras när skyddsutrustningen, som t.ex. skyddsskor eller ridutrustning också kan användas utanför arbetsplatsen eller läroanstalten.

Det är skäl att skriva in överenskommelser som ingår i ramavtalet för inlärnigen i arbetet om vem som bär ansvaret för att skyddsutrustningen anskaffas och hur kostnader fördelas mellan parterna.

10.2 Grundläggande strukturella egenskaper hos skyddsutrustning

Skyddsklädsel anses vara skyddsutrustning om den är avsedd att användas för att förhindra olycksfall eller risker som äventyrar hälsan. Vanliga arbetskläder eller anordningar som inte uttryckligen är avsedda att skydda arbetstagaren mot olycksfall eller sjukdom anses inte vara skyddsutrustning. Klädsel som används vid arbete utomhus betraktas som skyddsutrustning om de exempelvis skyddar mot förfrysning eller andra risker för förlust av hälsan. Kläder som används i syfte att inte smutsa ner underliggande kläder är inte skyddsutrustning.

Skyddsutrustning som marknadsförs i Finland ska uppfylla de krav som ställs i statsrådets beslut 1406/1993. Statsrådets beslut 1407/1993 ger anvisningar om valet av skyddsutrustning och användningen i arbetet.

Tabell 11. Indelning av skyddsutrustning enligt skyddande egenskaper och användningsändamål:

Grupp I:	Skyddsutrustning som skyddar endast mot lindrigare risker, hit hör trädgårds-, och diskhandskar avsedda för yrkesbruk och solglasögon.
Grupp II:	Skyddsutrustning som används inom de flesta yrken och under fritiden, t.ex. hjälmar, hörsel- och ögonskydd och räddningsvästar.
Grupp III:	Skyddsutrustning som skyddar mot allvarliga faror och livsfara, t.ex. andnings- och fallskydd, kemikalieskyddsdräkter och skyddsutrustning som används i samband med brand- och räddningsarbete.

All skyddsutrustning ska vara **CE-märkt**. Skyddsutrustning som tillhör grupperna II och III ska typkontrolleras. Kvalitetskontrollsystemet för tillverkningen ska godkännas av ett anmält organ. Tillverkaren kan också komma överens om att det anmälda organet utför kvalitetskontrollen av färdiga produkter. Ett anmält organ är en testanstalt som konstaterats behörig och som ingår i EG:s förteckning. I CE-märket som skyddsutrustningen i grupp III förses med ingår även det anmälda organets identifikationsnummer.

10.3 Skyddsutrustning som behövs inom natur- och miljöbranschen

Andningsskydd

(Källa LPA, Skydd i arbetet, Skydda dig själv)

Det finns två huvudtyper av andningsskydd. I **filtrerande skydd** leds andningsluften in genom ett filtrerande ämne som upptar orenheterna. I **isolerande skydd** leds luft eller syre in i andningszonen med hjälp av en slang (friskluftsapparat) från en bärbar behållare.

De filtrerande andningsskydden delas in i partikel eller dammskydd (-filter), gasfilter och kombinerade skydd. Partikelskydden filtrerar damm och partiklar men inte gaser. Gasfilter å sin sida filtrerar gaser men inte damm och partiklar. Kombinerade skydd filtrerar både gaser och partiklar.

Tabell 12. Partikelfilter och partikelskydd indelade enligt skyddseffekten:

Klass P1:	Skyddar mot lågeffektivt och retande damm, t.ex. jordbearbetningsdamm och gödseldamm.
Klass P2:	Skyddar utöver klass P1 även mot hälsovådliga, fasta och flytande partiklar, t.ex. metalldamm.
Klass P3:	Skyddar utöver klasserna P1 och P2 även mot giftigt damm, mögeldamm, radioaktiva föreningar, bakterier och virus.

Ett skydd eller partikelfilter av klass P2 är lämpligt som universalskydd inom natur- och miljöbranschen. Om det material som ska hanteras är möjligt ska skydd av klass P3 användas.

Gasfilter används då små mängder av giftiga gaser förekommer i luften. De används t.ex. i **hanteringen och spridningen** av giftiga bekämpningsmedel.

Isolerande skydd (t.ex. frisk-luftsapparater) används då det uppträder rikligt med **giftiga** gaser i luften och även då **syrehalten** i luften är för **låg**.

Hörselskydd

Det finns två huvudtyper av hörselskydd: **hörselkåpor** och **hörselproppar**. Hörselkåporna kan vara elektroniska försedda med mikrofon. De dämpar plötsliga hårda ljud men släpper igenom normalt tal. Proppskydden kan vara antingen engångsproppar som placeras i hörselgången eller för upprepat bruk avsedda bågar.

Ögonskydd

Ögonskydd behövs t.ex. vid hanteringen av kemikalier, i samband med olika reparationer, underhållsarbeten och i skogsarbete. Skyddsutrustningen kan utgöras av **skyddsglasögon** som täcker endast ögonpartiet eller ansiktsskydd, t.ex. **skyddsvisir**, som täcker hela ansiktet.

Skyddshandskar

Det finns ett stort urval av skyddshandskar allt efter användningsändamålet. Skyddshandskar skyddar vid behov händerna mot hetta, kyla, kemikalier, vassa föremål osv. Det gäller att försäkra sig om att handskarna är lämplig för användningsändamålet. Vilka skyddshandskar som lämpar sig för t.ex. hantering av kemikalier avgörs utgående från skyddsinformationsbladet. Användning av olämpliga skyddshandskar kan i värsta fall leda till mer förtret än nytta.

Skyddsskor

Skyddsskodon behövs i de flesta arbeten som utförs inom natur och miljö. Skodonet kan vara antingen skyddsskor (kängor) eller skyddsstövlar. Skyddsskodonet ska ha en greppsäker yttersula och ståltåhätta som skyddar mot fallande föremål. Skyddsskodon som används i byggnadsarbete ska ha spiktrampskydd och skyddsstövlar för skogsarbete dessutom skärskydd. Skärskydd skyddar benen mot skärskador från motorsågskedjan.

Skyddshjälm

Skyddshjälm behövs i många arbeten inom natur- och miljöbranschen. Skyddshjälm används för att skydda huvudet mot t.ex. fallande föremål eller mot skador som uppstår vid fall. Det finns hjälmar för många olika ändamål. Skyddshjälm måste användas bl.a. i ridning, körning med snöskoter, motorcyklar, cyklar, i skogsarbete, byggnadsarbete, vid klättring och forsfärder och i ett flertal äventyrs- och upplevelsegrenar.

Skyddsklädsel

Skyddskläder skyddar beroende på användningssituationen mot kyla, hetta, kemikalier eller mekaniska stötar. Skyddsklädseln väljs enligt användningsändamål.

Tabell 13. Riktlinjer för skyddsutrustning som används i för natur- och miljöbranschen typiska yrken:

Användning av personlig skyddsutrustning	Användning av terrängfordon	Hantering av farliga kemikalier	Underhållsarbeten och reparationer	Skogsvård	Byggnadsarbete	Skötsel av husdjur	Ridning och hästskötsel	Jakt
Skyddshjälm	X			X	X		X	
Ögon- och ansiktsskydd	X	X	X	X	X			
Andningsskydd		X	X		X	X		
Hörselskydd	X		X	X	X			X
Skyddshandskar	X	X	X	X		X		
Skyddsstövlar	X		X	X	X	X	X	
Skyddsklädsel	X	X	X	X	X	X	X	

Märk! Tabellen anger endast riktlinjerna, behovet av skyddsutrustning måste alltid avgöras från fall till fall.

Mer information om skyddsutrustning och användningen av den finns bl.a. i LPA:s broschyr "Skydd i arbetet/Skydda dig själv".

10.4 Användning av skyddsutrustning och övervakning av användningen

En stor del av arbetena inom natur- och miljöbranschen förutsätter att skyddsutrustning används. Det är emellertid ibland svårt att fastställa vilket av skyddsutrustning. Många av arbetena utförs utomhus där förhållandena varierar beroende på vädret. Även inomhus kan t.ex. behovet av andningsskydd variera bl.a. beroende på kvaliteten på det material som hanteras. I sådana fall gäller det att noga överväga vilken skyddsutrustning som ska

användas. Det är materialet som ska hanteras eller kemikalierna, tillverkarens anvisningar och förhållandena på arbetsplatsen som bestämmer användningsbehovet.

Om du känner dig ens en aning osäker på om du bör använda skyddsutrustning är det anledning att för säkerhets skull göra det. Skyddsutrustning ska användas hela tiden så länge arbetsförhållandena förutsätter det.

Arbetstagare och studerande är skyldiga att:

- Använda den skyddsutrustning som behövs i arbetet
- Se till att skyddsutrustningen är i användbart skick
- Underrätta arbetsgivaren omedelbart om betydande fel och brister som de upptäcker i skyddsutrustningen

Arbetsgivaren är skyldig att:

- Se till att arbetstagarna och de studerande har tillräckligt med sådan skyddsutrustning som förutsätts i arbetet och som har godkänts för användning
- Ge handledning i användningen av skyddsutrustningen
- Övervaka att skyddsutrustningen används

11 DEN STUDERANDES BEREDSKAP INFÖR PERIODEN INLÄRNING I ARBETET

Läroanstalten är skyldig att se till att den studerande förbereds inför perioden för inläring i arbetet. Den studerande ska ha tillräckliga grundläggande färdigheter när han/hon kommer till arbetsplatsen för inläring.

Den studerande ska innan han/hon kommer till platsen för inläring i arbetet:

- Arbeta på ett sätt som främjar den egna och andra arbetstagares säkerhet och hälsa i arbetet
- Upprätthålla ordning och renlighet på arbetsplatsen
- Arbeta på ett säkert sätt
- Skydda sig mot och känna till riskällorna i arbetet
- Agera i avvikande situationer och kunna ge första hjälpen
- Utföra sina arbetsuppgifter utan att orsaka konflikter

Det är skäl att redogöra för den studerandes kunskaper om arbets säkerheten i en separat utredning. Då känner den handledande läraren till vilka kunskaper den studerande har och det är lättare att förmedla upplysningen till inlärningsplatsen.

Den studerande ska ha tillräckiga kunskaper i första hjälpen för det fall att en olycka inträffar. Han/hon ska ha ett **FH 1-kort** eller motsvarande kunskaper innan inlärningsperioden inleds.

Den studerande ska ha de tillstånd som behövs på arbetsplatsen (t.ex. hygienpass, fiske-tillstånd, jakttillstånd, traktorkort och heta-arbeten certifikat).

12 INTRODUKTION AV STUDERANDE

Introduktionen utgör en viktig del av arbetssäkerheten. Introduktionen av studeranden är särskilt viktigt. De studerande är vanligtvis unga personer med liten eller ingen erfarenhet av arbetslivet. Unga oerfarna personer löper en otvivelaktigt större risk att råka ut för olycksfall än mer erfarna arbetstagare. Det är speciellt under de första dagarna som olycksfallsrisken är särskilt hög.

En väl genomförd introduktion grundar sig på förhandsplanering. Det lönar sig att använda en checklista eller en plan för introduktionen. Introduktionen kan bestå av kunskap om arbetsgemenskapen, rutinerna och av handledning i arbetet. Ansvaret för introduktionen ligger hos arbetsgivaren och i praktiken är det arbetsplatshandledaren som sköter introduktionen av den studerande. Det är emellertid också möjligt att det vid behov är en annan person som genomför introduktionen.

Den studerande bör aktivt ställa frågor och söka svar på alla frågor kring arbetet eller arbetsmiljön som han/hon har.

Viktiga aspekter i introduktionen med tanke på säkerheten i arbetet är:

- Säkra arbetsätt och arbetsanvisningar
- Säkerhetsanvisningar och säkerhetsbestämmelser
- Hälsorisker och andra risker i arbetet
- Skydd mot risker och olägenheter i arbetet
- Arbetsredskap och deras användning
- Reparationer och underhåll samt rutiner vid exceptionella situationer
- Frågor kring första hjälpen
- Arbetarskyddsverksamheten och arbetarskyddsorganisationen på arbetsplatsen

Introduktionen är speciellt viktig när arbetsuppgifterna ändras och innan man tar i bruk nya arbetsredskap eller arbets- och produktionsmetoder.

Eventuella intyg över kunskaper i arbetssäkerhet som den studerande får ersätter inte introduktionen och handledning i säker användning av maskiner och anordningar.

Introduktionen ska fortgå om det blir tydligt att säkerhetsanvisningarna inte följs eller det har uppstått riskfyllda situationer i arbetet, inträffat ett arbetsolycksfall eller om man på annat sätt fastställer att det finns behov för ytterligare undervisning.

Ansvarsförsäkringarna **ersätter inte** sådana skador som vållas av studeranden om de har skett på grund av **bristfällig introduktion**, handledning i arbetet, brist på arbetsledning eller övervakning.

På många gårdar och lantbruksföretag tillämpas kvalitetsledningssystem. Introduktionen ingår då i kvalitetsledningssystemets funktioner. Bland bilagorna finns en modell av en checklista för introduktionen (Bilaga 2).

13 STUDERANDE MED SÄRSKILDA BEHOV I SAMBAND MED INLÄRNING I ARBETET

Med begreppet studerande med särskilda behov avses studerande som behöver stöd i sina studier och vars studieframgång kräver särskild uppmärksamhet. En del av de studerande med behov av särskilt stöd behöver specialundervisning men för en del räcker det med stöd i studierna och inläring i arbetet. De särskilda behoven kan yppa sig på många olika sätt: som läs- och skrivsvårigheter, koncentrationssvårigheter, gestaltningssvårigheter och som sociala problem och beteendessvårigheter.

Enligt läroplanen för natur- och miljöbranschen ska studerande med särskilda behov med tanke på inlärningsberedskapen och inlärningsstilen ägnas särskild uppmärksamhet. Vid behov ska stödformer utarbetas för dem. Om den studerande behöver specialundervisning tas det fram en individuell plan (IP) för hur undervisningen ska ordnas (HOJKS på finska) i vilken man definierar den studerandes behov av stöd. Det är viktigt att klarlägga och identifiera den studerandes behov av stöd redan innan inlärningsperioden inleds. Utgångspunkten för stödet ska vara den studerandes individuella behov.

I samband med utarbetningen av planen lönar det sig att besöka platsen för inläring och planera inlärningsperioden i samråd med den studerande och arbetsplatshandledaren. Detta för att den arbetsplatsförlagda inläringen kan ske tryggt och så den studerandes individuella utveckling och inläring stöds.

Risken för olycksfall bland studerande med särskilda behov är ibland större än bland de andra studerandena. Därför är det viktigt att man ägnar särskild uppmärksamhet för deras introduktion.

Studerande med särskilda behov kan behöva mer introduktion och upprepning än andra studeranden. Det lönar sig att använda bilder och annat material som förstärker inläringen vid introduktionen. Vid behov ska introduktionen ordnas oftare och omfatta mindre information per gång än introduktionen för andra studeranden. Vissa studeranden med särskilda behov behöver stöd och handledning under hela inlärningsperioden.

14 YRKESPROV FÖR PÅVISANDE AV YRKESKUNNANDE

Yrkesprov för påvisande av yrkeskunnsande är den del av studierna där den studerande påvisar sin yrkesskicklighet under förhållanden som motsvarar en genuin arbetsituation. Yrkesprov avläggs antingen vid läroanstalten eller i samband med den arbetsplatsförlagda inläringen på arbetsplatsen. Planeringen, genomförandet och bedömningen av yrkesprov för påvisande av yrkeskunnsandet sker i samarbete mellan den studerande, utbildningsanordnaren och företrädaren för arbetslivet. Yrkesprov som avläggs i anslutning till inläring i arbetet motsvarar bäst de krav som ställs på att provsituationen ska motsvara en autentisk situation på arbetsplatsen. Vid planeringen av inläring i arbetet ska också avläggandet av yrkesprov planeras.

I planeringen beaktas yrkesprovets svårighetsgrad och eventuella specialarrangemang som anordnandet av yrkesprovet medför med tanke på arbets säkerheten. Specialarrangemangen kan gälla arbetsuppgifter som ska utföras med en medhjälpare. För platsen där yrkesprovet avläggs gäller samma krav på arbets säkerheten som vid platsen för inläring. Inför yrkesprovet går man tillväga på samma sätt som inför inläring i arbetet med tanke på vilka arbetarskyddsåtgärder som ska vidtas. Man ser också till att **yrkesprovsmiljön** liksom **maskiner** och **anordningar** är säkra. Som hjälp kan man använda olika slag av checklistor.

Om yrkesprovet avläggs vid läroanstalten eller i ett annat företag är det viktigt att se till arbets säkerheten. För att garantera arbets säkerheten rekommenderas att det görs en kartläggning över arbetarskyddet för yrkesprovsmiljön, maskinernas och anordningarnas del. Hanteringen av arbets säkerheten och trygga arbetsmetoder liksom färdigheter i att utveckla arbets säkerheten utgör ett kompetensområde som bedöms i yrkesvalsprovet.

Tabell 14. Kunskapsområden i anslutning till säkerheten i arbetet och arbetshälsan i yrkesprov-materialet för grundexamen inom natur och miljö enligt utbildningsprogram:

Utbildningsprogram	Kunskapsområden i anslutning till säkerheten i arbetet som bedöms i yrkesprovet för påvisande av yrkesskickligheten
Gemensamma yrkesinriktade studier i examen	<ul style="list-style-type: none">• Rör sig säkert i terrängen• Färdigheter i första hjälpen
Utbildningsprogrammet för miljöbranschen	<ul style="list-style-type: none">• Allmän arbets säkerhet• laktar anvisningarna om arbets säkerhet i verksamhetsmiljön• laktar bruks- och arbets säkerhetsanvisningar• laktar arbetsplatsens arbetarskyddsbestämmelser och anvisningar• laktar elsäkerhetsanvisningarna i energimätningar• Hanteringen av riskavfall• Säkerheten vid arbete i laboratorier och vid provtagning• Arbets säkerheten i traditionellt byggande• Arbets säkerheten i skötseln av livsmiljöer• Ergonomi

Utbildningsprogram	Kunskapsområden i anslutning till säkerheten i arbetet som bedöms i yrkesprovet för påvisande av yrkesskickligheten
Utbildningsprogrammet för natur	<ul style="list-style-type: none"> • Allmän arbets säkerhet • Iakttar arbetsplatsens arbetarskyddsbestämmelser och anvisningar • Iakttar bruks- och arbets säkerhetsanvisningar • Säkerheten vid naturguidning • Hanteringen av arbets säkerheten vid arbete i terrängen • Säkerheten vid utfärder • Åtgärder efter att ha kommit vilse • Åtgärder i en nödsituation • Ger en situationsbedömning • Hanteringen av arbets säkerheten i produktionslokalerna • Arbets säkerheten vid produktpresentationer • Hanteringen av arbets säkerheten i serviceutrymmen • Ergonomi
<p>Utbildningsprogrammet för rensköttsel och naturbruk, företagare inom rensköttsel</p> <p>Utbildningsprogrammet för rensköttsel och naturbruk, naturbruksföretagare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Arbets säkerheten i den egna arbetsmiljön • Beaktar naturförhållandena • Iakttar bruks- och arbets säkerhetsanvisningar • Säkerhetsbestämmelserna • Val av utrustning för utfärder • Klädsel • Färdigheter i lägesbestämning • Val av larmanordning • Användning av skyddsutrustning • Hanteringen av ren • Bestämmelser som gäller programtjänster inom turism • Säkerställer säkerheten vid jakt • Ergonomi

Innan yrkesprovet avläggs ska den studerande introduceras tillräckligt väl i yrkesprovet. Om arbets säkerheten äventyras trots handledning ska provet avbrytas.

LAGAR OCH BESTÄMMELSER SOM GÄLLER SÄKERHETEN VID INLÄRNING I ARBETET

- Lag om yrkesutbildning **630/1998**
- Förordning om yrkesutbildning **811/1998**
- Arbetarskyddslagen **738/2002**
- Lag om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen **44/2006**
- Statsrådets förordning om arbeten som är särskilt skadliga och farliga för unga arbetstagare **475/2006**
- Lag om unga arbetstagare **998/1993**
- Arbetstidslagen **605/1996**
- Social- och hälsovårdsministeriets förordning om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare **128/2002**
- Arbetsministeriets beslut om lätta arbeten lämpliga för unga **1431/1993**
- Statsrådets förordning om krav för säkerhet och hälsa på arbetsplatsen **577/2003**
- Statsrådets förordning om skydd av arbetstagare mot risker som orsakas av buller **85/2006**
- Statsrådets beslut om personlig skyddsutrustning **1406/1993**
- Statsrådets beslut om val och användning av personlig skyddsutrustning i arbetet **1407/1993**
- Statsrådets beslut om anskaffning, trygg användning och besiktning av maskiner och annan arbetsutrustning som används i arbete **856/1998**
- Statsrådets beslut om manuellt utförda lyft och flyttningar i arbetet **1409/1993**
- Statsrådets förordning om kemiska agenser i arbetet **715/2001**
- Statsrådets förordning om säkerheten i drivningsarbete **749/2001**
- Lag om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete **1318/2002**
- Skadeståndslag **412/1974**
- Lag om konsumtionsvarors och konsumenttjänsters säkerhet **75/2004**
- Livsmedelslag **23/2006**
- Social- och hälsovårdsministeriets förordning om livsmedelshygienisk kompetens som ska krävas av personer som arbetar i livsmedelslokaler och om testning av kompetensen (hygienkompetensförordningen) **1115/2001**
- Social- och hälsovårdsministeriets beslut om användning av arbetsställningar och fallskyddskonstruktioner vid byggnadsarbeten **1043/2001**
- Jaktlag **615/1993**
- Skjutvapenlag **1/1998**

KÄLLFÖRTECKNING

- Grunder för läroplanen inom den yrkesinriktade grundutbildningen och för fristående examina. Grundexamen i natur och miljö 2001. Utbildningsstyrelsen.
- Arbetarskyddslagen 738/2002.
- RP 59–2002 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om skydd i arbete och till vissa lagar som har samband med den. Motiveringen.
- Förordning om yrkesutbildning 811/1998
- Informationstjänst för inläring i arbetet www.edu.fi/tonet
- Handbok för arbetsplatser om inläring i arbetet (på finska). Taloudellinen tiedotustoimisto 2003.
- Lag om yrkesutbildning 630/1998 (jämte förändringar 479/2003).
- Utbildningsministeriets promemoria av den 30.10.2003. Arbetarskyddet i yrkesutbildningen.
- Lag om unga arbetstagare 998/1993.
- Förordning om skydd för unga arbetstagare 508/1986.
- Social- och hälsovårdsministeriets förordning om en förteckning över exempel på arbeten som är farliga för unga arbetstagare 128/2002.
- Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt. Arbetarskydd www.mela.fi
- Arbetarskyddsdistrikten www.tyosuojelu.fi
- Arbetarskyddscentralen www.tyoturva.fi
- Arbetarskyddet vid inläring i arbetet i grundexamen inom maskin- och lantbruksbranschen. Kompendium 22/2005. Utbildningsstyrelsen.
- Konsumentverkets anvisningar för främjande av säkerheten hos programtjänster Drn 2003/52/1025, konsumentverkets publikationsserie 10/2003.
- Undervisningsministeriets förordning om yrkesinriktade grundexamina 216/2001.
- Kemikalielagen 744/1989.
- Statsrådets beslut om val och användning av personlig skyddsutrustning i arbetet 1407/1993.
- Statsrådets beslut om personlig skyddsutrustning 1406/1993.
- Arbetstidslagen (605/1996).
- Lag om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete 1318/2002.
- Lag om olycksfallsförsäkring 608/1948
- Hevoset ja työturvallisuus – turvallinen työskentely hevosten kanssa. Arbetarskyddscentralen 2005.
- Statistikcentralen Työtaturmatilanne Suomessa vuonna 2003 www.stat.fi
- Lag om vissa tekniska anordningars överensstämmelse med gällande krav 1016/2004
- Poronhoitajan työturvallisuus, LPA 2005 www.mela.fi/tt_pdf/poronhoitaja_netti.pdf
- Suomen Kanoottiliitto ry www.kanoottiliitto.fi
- Livsmedelssäkerhetsverket Evira www.evira.fi
- Säkerhetsanvisning för paddling, Suomen Kanoottiliitto ry www.kanoottiliitto.fi/koulutus_ja_turvallisuus/melonnan_turvallisuusohje
- Suomen Latu ry www.suomenlatu.fi
- Mehiläinen, Työterveys 1/2005

WEBBPLATSER OM INLÄRNING I ARBETET INOM NATUR OCH MILJÖ SAMT ARBETSSÄKERHET

TONET Informationstjänst för inläring i arbetet: www.edu.fi/tonet
Utbildningsstyrelsen: www.oph.fi
Europeiska Arbetsmiljöbyrån: www.fi.osha.eu.int
Arbetarskyddsdistrikten: www.tyosuojelu.fi
Arbetarskyddscentralen: www.tyoturva.fi
Arbetarskyddsfonden: www.tsr.fi
Finlands Arbetarskyddsföretagsförbund www.styl.fi
Sme-företagens riskhantering: www.pk-rh.com
Arbetshälsoinstitutet: www.ttl.fi
Finlands Läkarförbund: www.laakariliitto.fi
Työtehoseura: www.tts.fi
Social- och hälsovårdsministeriet: www.stm.fi
Olycksfallsförsäkringsanstalternas förbund (OFF) www.vakes.fi/tvl/suomi
LPA Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt: www.lpa.fi
FINLEX Statens författningssdata: www.finlex.fi
Konsumentverket: <http://www.kuluttajavirasto.fi>
Livsmedelsverket: <http://www.elintarvikevirasto.fi>
Suomen kanoottiliitto: <http://www.kanoottiliitto.fi>
Statens miljöförvaltning: <http://www.ymparisto.fi>
Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry: <http://www.luontoyrittaja.net>
Jägarnas centralorganisation: <http://www.riista.fi>
Meteorologiska institutet: <http://www.fmi.fi>

BILAGOR

- Bilaga 1** **Utbildningsministeriets promemoria den 30.10. 2003
Arbetarskyddet i yrkesutbildningen**
- Bilaga 2** **Checklista för introduktion i arbetet**
- Bilaga 3** **Verksamhetsprogram för arbetarskyddet för småföretag**
- Bilaga 4** **Checklista för säkerheten i arbetet och riskbedömning**
- Bilaga 5** **Säkerhetsplan**
- Bilaga 6** **Anmälan om riskfylld situation**
- Bilaga 7** **Besiktningar av lyftanordningar och vissa andra arbetsredskap enligt anordningsgrupp**

UNDERVISNINGSMINISTERIET
16.10.2003

ARBETARSKYDDET I YRKESUTBILDNINGEN

Följande promemoria omfattar vissa bestämmelser om yrkesutbildning samt centrala bestämmelser som har anknytning till den nya arbetarskyddslagens tillämpningsområde samt arbetsgivarens och arbetstagarnas skyldigheter. Arbetarskyddslagen innehåller också bestämmelser om arbete och arbetsförhållanden som inte behandlas i denna promemoria. I promemorian behandlas dessutom ersättning av olyckor i samband med studier samt frågor i anslutning till användning av personlig skyddsutrustning.

1. STUDERANDES RÄTT TILL EN TRYGG STUDIEMILJÖ

Enligt 28 § lagen om yrkesutbildning 630/1998 har en studerande rätt till en trygg studiemiljö. Rätten till en trygg miljö täcker både den psykiska och fysiska miljön. Bestämmelserna om en trygg studiemiljö kompletterades genom de bestämmelser som trädde i kraft 1.8.2003 (Lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning 479/2003). I samband med att läroplanen utarbetas ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier samt verkställa planen och övervaka att den iakttas och förverkligas. Utbildningsanordnaren ska också göra en sådan bedömning av riskerna i arbetet som avses i 10-11 § arbetarskyddslagen 738/2002 i fråga om arbete som utförs i läroanstalterna och på läroanstalternas praktikarbetsplatser.

Enligt 19 § lagen om yrkesutbildning 630/1998 svarar arbetsgivaren, enligt vad som bestäms och föreskrivs i fråga om arbetstagare, för studerandens skydd i arbetet vid utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter även då studeranden inte står i arbetsavtalsförhållande till arbetsgivaren. Enligt 5 § förordningen om yrkesutbildning 811/1998 ska utbildningsanordnaren underrätta arbetsgivaren om detta ansvar för skydd i arbetet.

Även utbildningsanordnaren ansvarar för den studerandes arbetarskydd. Utbildningsanordnaren ska handla så att rätten till en trygg studiemiljö förverkligas också under inlärningsperioder på arbetsplatser. Utbildningsanordnaren ska innan ett avtal om inläring i arbetet ingås utreda hur inläringen i arbetet kan ordnas på ett tryggt sätt. Utbildningsanordnaren svarar för att den studerande har tillräckliga basfärdigheter för att tryggt kunna arbeta och studera på arbetsplatsen. Den information som gäller den studerandes färdigheter ska förmedlas också till arbetsplatsen. Utbildningsanordnaren ska försäkra sig om att arbetsgivaren på den plats där inläringen i arbetet äger rum har gjort de utredningar om riskerna i arbetet som avses i 10 och 11 § arbetarskyddslagen 738/2002. Det gäller att särskilt försäkra sig om att bestämmelserna i lagen om unga arbetstagare 998/1993 och förordningen om skydd för unga arbetstagare 508/1986 har beaktats. Utbildningsanordnaren ansvarar också för att den studerande avgiftsfritt har tillgång till de arbetsredskap, maskiner, anordningar och skyddskläder samt sådan i arbetarskyddsbestämmelserna förskrivna utrustning som behövs för att undervisningen ska kunna ordnas i läroanstalten och på läroanstaltens praktikarbetsplatser (med skyddskläder och sådan utrustning som arbetarskyddet förutsätter avses sådan personlig skyddsutrustning som avses i 15 § arbetarskyddslagen).

2. DEN NYA ARBETARSKYDDSLAGSTIFTNINGEN

Den nya arbetarskyddslagen (738/2002) trädde i kraft 1.1.2003 och ersätter lagen om skydd i arbete från 1958. I den nya lagen framhävs säkerhetshandling som baserar sig på arbetsplatsens

egen verksamhet. Arbetsgivaren ska på arbetsplatsen identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet, undanröja eller rätta till dem samt bedöma de kvarvarande riskernas och olägenheternas betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Lagen framhäver också betydelsen av samarbete mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Nya bestämmelser finns bl.a. om belastning i arbetet, risk för våld och ensamarbete.

2.1 Tillämpning av arbetarskyddslagen i yrkesutbildningen

Arbete i samband med utbildningen som sker i anställningsförhållande

Enligt 2 § arbetarskyddslagen 738/2002 ska lagen tillämpas på arbete som utförs på grundval av arbetsavtal samt på arbete som utförs i tjänsteförhållande eller därmed jämförbar offentligrättslig anställning.

Den utbildning som äger rum på arbetsplatser ordnas i allmänhet så att den studerande inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren. Om särskilt avtalas om saken kan inläring i arbetet genomföras också inom ramen för ett anställningsförhållande. Arbetarskyddslagen 738/2002 blir då tillämplig, liksom även vid läroavtalsutbildning, redan med stöd av 2 §.

Arbete i samband med utbildningen som inte sker i anställningsförhållande

Arbetarskyddslagen tillämpas enligt 4 § 1 mom. 1 punkten på elevers och studerandes arbete i samband med utbildningen också när den studerande inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren. Med arbete i samband med utbildningen avses i vid bemärkelse oberoende av utbildningsform och läroanstalt olika typer av arbetspraktik, praktisk undervisning jämförbar med arbete och inlärningsperioder på arbetsplatser. Detta kan ske antingen i läroanstalten eller på någon annan plats som anvisas eller godkänns av utbildningsanordnaren. Till tillämpningsområdet hör dock i allmänhet inte teoretisk undervisning under lektioner eller föreläsningar. På den som utför arbetet, dvs. studeranden, tillämpas på motsvarande sätt arbetarskyddslagens bestämmelser om arbetstagare.

Enligt 4 § 2 mom. arbetarskyddslagen 738/2002 ska bestämmelserna om arbetsgivare tillämpas på utbildningsanordnaren, om arbetet äger rum i en läroanstalt eller på något annat av utbildningsanordnaren anvisat sätt.

När den studerandes inläring i arbetet inte sker inom ramen för ett anställningsförhållande, ska på skyldigheterna för utbildningsanordnaren och mottagaren av arbetet tillämpas vad som i 3 § arbetarskyddslagen bestäms om hyrt arbete. Den plats för inläring i arbetet som fungerar som mottagare av arbetet ansvarar då för arbetarskyddet medan arbetet pågår på samma sätt som en arbetstagare. För att arbetsgivarens ansvar för arbetarskyddet ska realiseras är det viktigt att utbildningsanordnaren har uppfyllt sina egna skyldigheter när det gäller att säkra en trygg studiemiljö.

Arbetstagaren på den arbetsplats där inläringen i arbetet äger rum (mottagaren av hyrt arbete) ska:

- innan ett arbete inleds tillräckligt noga ange vilka krav på yrkeskompetens arbetet ställer och vilka särdrag som ingår i arbetet samt informera utbildningsanordnaren om detta
- särskilt se till att den studerande introduceras i arbetsuppgifterna och förhållandena på arbetsplatsen och arbetarskyddet samt vid behov ge studeranden information om hur samarbetet och informationen inom arbetarskyddet samt företagshälsovården är ordnade.

Utbildningsanordnaren (den som bedriver uthyrning av arbetskraft) ska:

- informera den studerande om ovannämnda omständigheter som hänför sig till kraven på yrkeskompetens och särdragen i arbetet
- särskilt försäkra sig om att den studerande innehar adekvat yrkeskompetens och tillräcklig erfarenhet och är lämplig för arbetet.

2.2 Arbetsgivarens skyldigheter (gäller utbildningsanordnaren i egenskap av arbetsgivare samt arbetsgivaren på platsen för inläring i arbetet)

Arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt (8 § arbetarskyddslagen)

I 8 § i arbetarskyddslagen bestäms om arbetsgivarens allmänna omsorgsplikt. Arbetsgivaren är skyldig att genom nödvändiga åtgärder sörja för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Arbetsgivaren ska bl.a. beakta omständigheter som hänför sig till arbetstagarens personliga förutsättningar, såsom yrkesskicklighet, arbetserfarenhet och ålder.

Utredning och bedömning av riskerna i arbetet (10 § arbetarskyddslagen)

Arbetsgivaren ska med beaktande av arbetets och verksamhetens art tillräckligt systematiskt reda ut och identifiera de olägenheter och risker som beror på arbetet, arbetslokalen, arbetsmiljön i övrigt och arbetsförhållandena samt, när de inte kan undanröjas, bedöma deras betydelse för arbetstagarnas säkerhet och hälsa. I bestämmelsen anges närmare vilka omständigheter som ska beaktas när bedömningen görs.

Skyldigheten att identifiera och bedöma risker gäller alla arbetsplatser. Hur detta sker i praktiken och vilka tillvägagångssätten är beror på branschen, arbetets art och arbetsplatsens storlek samt andra särdrag som föreligger i varje enskilt fall.

Arbete som medför särskild fara (11 § arbetarskyddslagen)

Om den bedömning av riskerna i arbetet som avses ovan visar att arbetet kan medföra särskild fara för olycksfall eller sjukdom, får detta arbete utföras endast av en arbetstagare som är kompetent och som med avseende på sina personliga förutsättningar lämpar sig för arbetet eller av en annan arbetstagare som står under en sådan arbetstagares direkta övervakning. Vad som beaktas är å ena sidan arbetet och arbetsförhållandena och å andra sidan arbetstagarens personliga egenskaper. Kompetensen avgörs av arbetsgivaren. Med kompetens avses närmast tillräcklig yrkesskicklighet och erfarenhet och tillhandahållande av tillräcklig undervisning och handledning.

Undervisning och handledning för arbetstagarna(14 § arbetarskyddslagen)

Arbetsgivaren ska ge arbetstagarna tillräcklig information om olägenheterna och riskerna på arbetsplatsen samt se till att arbetstagarna med beaktande av sitt yrkeskunnande och sin arbetserfarenhet:

- får tillräcklig introduktion i arbetet, arbetsförhållandena på arbetsplatsen, arbets- och produktionsmetoderna, de arbetsredskap som används i arbetet och deras korrekta användning samt säkra arbetssätt i synnerhet innan ett nytt arbete eller en ny uppgift inleds eller arbetsuppgifterna ändras samt innan nya arbetsredskap eller arbets- eller produktionsmetoder tas i bruk
- ges undervisning och handledning i syfte att förhindra olägenheter och risker i arbetet samt för att undvika olägenheter eller risker som arbetet medför för säkerheten eller hälsan
- ges undervisning och handledning med tanke på reglerings-, rengörings-, service- och reparationsarbeten samt störningar och exceptionella situationer och
- vid behov ges kompletterande undervisning och handledning.

Samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare (17 § arbetarskyddslagen)

Arbetsgivaren och arbetstagarna ska tillsammans upprätthålla och förbättra säkerheten på arbetsplatsen.

2.3 Arbetstagarnas/ de studerandes allmänna skyldigheter

Arbetsgivaren ska enligt 18 § arbetarskyddslagen iakttä de föreskrifter och anvisningar som arbetsgivaren meddelar i enlighet med sina befogenheter. Arbetstagarna ska även i övrigt iakttä den

ordning och renlighet samt omsorgsfullhet och försiktighet som arbetet och arbetsförhållandena förutsätter och som behövs för att upprätthålla säkerhet och hälsa. Utöver dessa allmänna skyldigheter föreskrivs i arbetarskyddslagen om anmälan av fel och bristfälligheter samt om användning av personlig skyddsutrustning, arbetsredskap och farliga ämnen samt säkerhets- och skyddsanordningar

3. PERSONLIG SKYDDSUSTRUSTNING FÖR DE STUDERANDE

Enligt 15 § arbetarskyddslagen ska arbetsgivaren skaffa och till arbetstagarens förfogande ställa ändamålsenlig personlig skyddsutrustning som uppfyller de krav som anges särskilt, om fara för olycksfall eller sjukdom inte kan undvikas eller begränsas tillräckligt genom åtgärder som omfattar arbetet eller arbetsförhållandena. Personlig skyddsutrustning är t.ex. skyddshjälm, hörselskydd, ögon- och ansiktsskydd, andningsskydd och säkerhetsbälten. En arbetstagare, även en studerande, är med stöd av 20 § arbetarskyddslagen skyldig att använda behövlig personlig skyddsutrustning.

Utbildningsanordnaren ansvarar för att den studerande har tillgång till sådan personlig skyddsutrustning som ordnandet av studierna förutsätter i läroanstaltens utrymmen och på läroanstaltens praktikarbetsplatser (4 och 15 § arbetarskyddslagen, 28 § lagen om yrkesutbildning 630/1998 samt 6 § undervisningsministeriets förordning om grunderna för vissa avgifter som tas ut av elever och studerande 1323/2001). Den personliga skyddsutrustning som behövs för att undervisningen ska kunna ordnas kan vid behov, och om så avtalas, kunna användas av de studerande också under inläringen i arbetet. Utbildningsanordnaren ska i samband med bedömningen av riskerna göra nödvändiga planer över anskaffning och användning av den personliga skyddsutrustning som behövs i fråga om varje arbetsställe i läroanstalten och varje praktikarbetsplats.

Arbetsgivaren på den arbetsplats där inläringen i arbetet äger rum ska i samband med den utredning av riskerna som avses i 10 och 11 § arbetarskyddslagen också bedöma vilken skyddsutrustning som behövs på arbetsplatsen. Arbetsgivaren ska skaffa behövlig skyddsutrustning till alla arbetstagare och studerande om detta är nödvändigt för att trygga säkerheten och hälsan i arbetet.

Den personliga skyddsutrustningen ska ha de grundläggande konstruktiva egenskaper som anges i statsrådets beslut om personlig skyddsutrustning 1406/1993. Skyddskläder som används för att avvärja risk för olycka eller sjukdom betraktas som personlig skyddsutrustning. Som personlig skyddsutrustning betraktas inte normala arbetskläder eller anordningar som inte är utformade att skydda arbetstagaren mot olyckor eller sjukdom. Kläder som används i utomhusarbeten betraktas som personlig skyddsutrustning när de skyddar t.ex. mot förfrysning eller annan ohälsa. Bestämelsen gäller inte beklädnad som används för att förhindra att kläderna blir smutsiga.

En arbetstagare kan delta i anskaffningen av personlig utrustning på det sätt som avtalats i kollektiv-avtalet för branschen. En arbetstagare och studerande kan också använda egen personlig utrustning mot en ersättning. Avtal om fördelning av kostnaderna kan träffas också när den personliga skyddsutrustningen, t.ex. skyddsskor kan användas utanför arbetsplatsen eller läroanstalten. Den studerande kan också skaffa behövlig skyddsutrustning på egen bekostnad om han eller hon inte nöjer sig med den av utbildningsanordnaren erbjudna skyddsutrustningen, som används av de studerandena gemensamt.

Utbildningsanordnaren och arbetsgivaren ska tillsammans, utifrån bedömningen av riskerna, utreda vilken personlig skyddsutrustning som behövs under inläringen i arbetet och hur kostnaderna för denna ska fördelas samt skriva in detta i avtalet om inläring i arbetet.

Arbetsgivaren på den arbetsplats där inläringen i arbetet äger rum ansvarar dock alltid för att arbetstagarens och studerandens skyddsutrustning har de konstruktiva egenskaper som fordras och att skyddsutrustningen är i användbart och funktionsdugligt skick och att den också används i arbetet.

4. ERSÄTTNING AV OLYCKSFALL I SAMBAND MED STUDIER

Den nya lagen om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete (1318/2002) trädde i kraft den 1 januari 2003. Genom lagen upphävdes förordningen från 1948 angående skadestånd för olycksfall vid undervisning (851/1948).

Enligt denna lag betalas ersättning för olycksfall som har lett till att en person i yrkesutbildning, även en person som deltar i fristående examen, har ådragit sig en skada eller sjukdom. Ersättningen gäller studerande i utbildning som leder till examen, handikappade som får undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte, invandrare i förberedande utbildning samt studerande som deltar i utbildning i huslig ekonomi. Skyddet täcker de praktiska situationer i undervisning, arbetspraktik och inläring i arbetet där det föreligger en väsentlig risk för olycksfall på grund av en situation som är jämförbar med arbete. Ersättningar betalas inte för olycksfall som inträffar i samband med allmänbildande eller intressebetingade studier.

Ett villkor för betalning av ersättning är att olycksfallet har inträffat under förhållanden som är utmärkande för studierna medan den studerande, i läroanstalten eller på något annat ställe som anvisats eller godkänts av utbildningsanordnaren, i enlighet med läroplans- eller examensgrunderna deltagit i sådan praktisk undervisning, sådan inläring i arbetet eller sådan arbetspraktik som är jämförbar med arbete.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak tidigare gällande ersättningspraxis. Ersättning ska betalas för olyckor som inträffar under inläring i arbetet och som har ett naturligt orsakssamband med de förhållanden som är utmärkande för dem. Avsikten är att skyddet ska täcka den praktiska undervisningssituationen som helhet och att de olycksfall som beror på undervisningssituationen ska ersättas. Berättigade till ersättning är t.ex. inte olycksfall som inträffat under teoritimmor, gymnastiktimmor, matraster eller andra raster. Enligt bestämmelserna ersätts inte heller olycksfall som inträffat hemma i samband med distansstudier.

Enligt de nya bestämmelserna ersätts också olycksfall som inträffat på vägen till eller tillbaka från praktisk undervisning, inläring i arbetet och arbetspraktik samt avläggande av fristående examen, vilket innebär en utvidgning av tidigare ersättningspraxis. Ersättning betalas för olycksfall som inträffar då den studerande direkt från läroanstalten eller bostaden färdas till eller tillbaka från ett av utbildningsanordnaren anvisat ställe där det ordnas inläring i arbetet eller avläggs fristående examina. Under dessa förflyttningar kan i huvudsak endast sådana olycksfall ersättas som inträffat på den sträcka som är den kortast möjliga mellan läroanstalten och bostaden eller mellan bostaden och platsen för inläringen i arbetet. Olycksfallsskyddet täcker inga avvikelser från denna sträcka. Andra skolresor har inte tagits med i ersättningskyddet.

Olycksfallsskyddet täcker också utomlands förlagd, tillfällig undervisning och inläring i arbetet i enlighet med läroplans- eller examensgrunderna.

5. FÖRETAGSHÄLSOVÅRD

De som deltar i yrkesutbildning omfattas av studenthälsovården, om de inte står i anställningsförhållande till arbetsgivaren under inläringen i arbetet. Om inläringen i arbetet sker inom ramen för ett anställningsförhållande bestäms företagshälsovårdstjänsterna för visstidsanställda arbetstagare, vilket de studerande är, enligt respektive företags reglemente för företagshälsovården eller annan gällande praxis.

I 11 § lagen om unga arbetstagare 998/1993 föreskrivs att en ung arbetstagare ska genomgå hälsoundersökning i samband med att arbetsförhållandet inleds. Hälsoundersökning krävs dock inte, om arbetsförhållandet är avsett att pågå eller pågår högst tre månader. I fråga om studerande bör bestämmelsen tolkas så att en hälsoundersökning ska göras när utbildningen varar över tre månader.

Slutord

Vid utarbetandet av promemorian har beaktats Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd i arbete och till vissa lagar som har samband med den RP 59/2002 rd, en tillämpningsguide om arbetarskyddslagen som Institutet för arbetshygien publicerat samt regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om olycksfallsförsäkring och av vissa lagar i samband med den samt till lag om ersättning för skada eller sjukdom som har uppkommit under studierelaterade förhållanden som är jämförbara med arbete RP 245/2002.

Bilaga 2 Checklista för introduktion i arbetet

Sida 1/2

Företag		
Handledare		
Studerande		
Uppgift/Datum då introduktionen inleddes		. 20

Introduktionsobjekt	Fullföljt	Datum	Kvittering av handledaren	Kvittering av den studerande
Allmän presentation av arbetsplatsen				
presentation av objektet och arbetsplatsen	☐			
personalrum	☐			
företagets produkter och tjänster	☐			
företagets kunder	☐			
företagets rutiner och anvisningar	☐			
Arbetsgemenskap				
presentation av personerna	☐			
företagets organisation och verksamhet	☐			
Arbetsuppgifter och säkerhet i arbetet				
bruks-, service- och skyddsanvisningar för maskiner	☐			
arbets säkerhetsanvisningar och bestämmelser	☐			
risker och olägenheter i arbetet	☐			
hälssofarliga ämnen	☐			
arbetskläder och arbetsskodon	☐			
personlig skyddsutrustning	☐			
frågor kring kvaliteten i arbetet och verksamheten	☐			
förbindelseleder och trafik	☐			
upprätthållande av ordning och renlighet	☐			
första hjälpen och företagshälsovården på arbetsplatsen	☐			
anmälan om risker, defekter och bristfälliga skyddsanordningar	☐			
arbetarskyddsverksamhet, främjande av arbetsförmågan och ergonomin	☐			

Introduktionsobjekt	Fullföljt	Datum	Kvittering av handledaren	Kvittering av den studerande
Åtgärder i avvikande situationer				
riskkällor i samband med avvikande situationer och katastrofer	☐			
brandlarm och inledande släckning	☐			
skyddsanvisningar och användning av skyddsanordningar	☐			
rutiner vid olycksfall	☐			
Ansvar och skyldigheter				
arbetstagarens och arbetsgivarens skyldigheter och rättigheter	☐			
ombesörjande av den egna och andras hälsa och säkerhet	☐			
ersättningsskyldighet	☐			
arbetstider och pauser	☐			
avtalsfrågor	☐			
Övrigt				

Bilaga 3 Verksamhetsprogram för arbetarskyddet för småföretag

Sida 1/2

FÖRETAGETS NAMN	
MÅL	
<p>I programmet strävar vi efter att utgående från våra resurser främja säkerheten och hälsan på arbetsplatsen och verksamhet som upprätthåller arbetstagarnas arbetsförmåga och handlingskraft.</p>	
BESKRIVNING AV ARBETARSKYDDSVERKSAMHETEN	
<p>Varje år i _____ (månad) genomför vi en bedömning av risker och problem i arbetsförhållandena och våra rutiner på en separat bedömningsblankett (bilaga 1). Utgående från bedömningen utarbetar vi ett utvecklingsprogram för följande år och utser ansvarspersoner och tidslägger åtgärderna.</p> <p>Genomförandet av utvecklingsprogrammet övervakas av företagaren/arbetarskyddschefen och det granskas och uppdateras vid behov i samband med bedömningen i _____ (månad).</p>	
ORGANISATION	
<p>Arbetarskyddsansvaret</p> <ul style="list-style-type: none">• Alla bär ett allmänt ansvar för den egna och andras säkerhet.• Företagaren har det övergripande ansvaret även för arbetarskyddet.• Arbetarskyddschefen svarar för samarbetet och dess utveckling, ser till att bestämmelserna som gäller arbetarskyddsfrågorna skaffas till arbetsplatsen och informerar om dem.• Arbetarskyddsfullmäktig gör sig förtrogen med bestämmelser och föreskrifter om arbetarskyddet och deltar i arbetarskyddsinspektionerna som genomförs på arbetsplatsen. Han/hon ska främja arbetarskyddet.• Personalen arbetar i enlighet med arbetsanvisningarna, använder vid behov skyddsutrustning och redskap och sköter dem omsorgsfullt. Riskfyllda situationer, olycksfall och brister i arbetsförhållandena och defekta arbetsredskap anmäls för chefen.• Allvarliga olycksfall anmäls också till polisen och arbetarskyddsdistriktet.	
Arbetarskyddssamarbetet och ansvarspersoner	
Arbetarskyddschef	Arbetarskyddsfullmäktig

Företagshälsovård	
Namn	Adress
Företagshälsovårdare	Företagshälsovårdsläkare
Verksamhet som befrämjar arbetsförmågan och arbetstagaren	
Bilagor Bilaga 1 Riskbedömning Bilaga 2 Utvecklingsprogram för säkerheten i arbetet	

Bilaga 4 Checklista för säkerheten i arbetet och riskbedömning

Sida 1/4

Företagets namn		
Företagarens namn		
Bedömningen utfördes av/datum		. . 20

ALLMÄNT OM SÄKERHETEN I ARBETET

Objekt	Läge	Överenskomna åtgärder
Verksamhetsprogrammet för arbetarskydd		
Utvärdering av riskkällorna		
Företagshälsovård		
Räddningsplan		

KARTLÄGGNING AV RISKKÄLLOR OCH RISKBEDÖMNING

Identifiering av faror och riskkällor och fastställande av riskernas storlek

Risksannolikhet

Följderna av att händelsen inträffar

1 = osannolik
2 = möjlig
3 = sannolik

1 = lindriga följder
2 = skadliga följder
3 = allvarliga följder

Risknivån hos det objekt eller område som bedömningen gäller bestäms utgående från hur sannolikt det är att den riskfyllda händelsen inträffar och hur allvarliga följderna av händelsen är.

Riskens sannolikhet	Följderna av händelsen		
	1 Lindriga	2 Skadliga	3 Allvarliga
1 Osannolik	1 Obetydande risk	2 Acceptabel risk	3 Måttlig risk
2 Möjlig	2 Acceptabel risk	3 Måttlig risk	4 Betydande risk
3 Sannolik	3 Måttlig risk	4 Betydande risk	5 Oacceptabel risk

Bedömning av faromomenten		Bedömningsobjekt/-område		
Risk	Sannolikheten för händelsen (1-3)	Händelsens följder (1-3)	Risk-nivå (1-5)	Beakta hos objektet!
Fysiska risker				<ul style="list-style-type: none"> - förbindelseleder, skydds-räck - allmän ordning och reda - skyddsanordningars och skyddsutrustningens skick - besiktningar av anordningar - belysning och sebarhet - manuell lyft och ergonomi - temperaturförhållanden - säkra arbetsätt och bruks- och säkerhetsanvisningar - bullernivå - föremål som faller, kastas, sticker, att fastna i föremål
falla				
halka				
snubbla				
klämmas				
stöta ihop				
kvävas				
hetta, kyla				
buller, vibrationer				
annan fysisk risk				
El- och strålningsrisker				<ul style="list-style-type: none"> - el-anordningars och installationers skick - besiktning av anordningar - bruks- och säkerhetsanvisningar
elektrisk stöt				
strålning				
Kemikalierisker				<ul style="list-style-type: none"> - kemikaliers bruks- och säkerhetsanvisningar samt märkning - hantering av kemikalier - hanteringsredskap för kemikalier - skyddsutrustning och första hjälpen
kemikalieolycka				
kemikalier i andningsluften				
övrig exponering för kemikalier				
Risker för brännskador				<ul style="list-style-type: none"> - skyddsanordningar och -redskap - bruks- och säkerhetsanvisningar
Risk för yrkes-sjukdom				
damm och föroreningar i luften				<ul style="list-style-type: none"> - luftkvalitet och ordning och reda vid arbetsstället - skyddsutrustning - manuell lyft, arbetsställning och arbetsvariation - säkerhetsanvisningar
fysisk överansträngning				
övriga risker för yrkessjukdomar				
Biologiska riskfaktorer				<ul style="list-style-type: none"> - mögeldamm - djursjukdomar som överförs till människan
Psykiska riskfaktorer				<ul style="list-style-type: none"> - psykiska hot - ensamarbete - stress i arbetet
Övrigt				<ul style="list-style-type: none"> - introduktion av arbetstagarna i arbetet - beredskap för första hjälpen - säkerhetsanvisningar, räddningsanvisningar och utrymningsvägar

Beslut om riskernas betydelse

Sida 3/4

Riskenivå	Åtgärder
Obetydande risk (1)	Förutsätter inte åtgärder.
Acceptabel risk	Förebyggande åtgärder behövs inte. Man ska emellertid överväga att genomföra förbättringar som inte medför tilläggskostnader och situationen ska följas upp.
Måttlig risk	Det är nödvändigt att vidta åtgärder för att minska risken. Åtgärderna ska genomföras inom utsatt tid. Om följderna är allvarliga behövs en tilläggsbedömning.
Betydande risk	Arbetet bör inte påbörjas innan risken reducerats. Om risken uppstår i ett arbete som utförs som bäst borde problemet lösas inom en kortare tidsperiod än den som anges för måttliga risker.
Oacceptabel risk	Arbetet får inte påbörjas. Ett redan inlett arbete får inte fortsättas förrän risken har reducerats. Om det inte är möjligt att minska risken ska arbetet förbjudas totalt.

Val och genomförande av åtgärder

Objekt som det har fastställts **en måttlig eller större risk** för (lika stor eller större än tre) förs in i **åtgärdstabellen** (se modell på följande sida). Nödvändiga åtgärder för olika riskobjekt planeras och genomförs. Även mindre risker kan tas med om de åtgärder som de förutsätter lätt kan genomföras.

Bilaga 5 Säkerhetsplan

Sida 1/2

Evenemangets namn	
Tidpunkt för evenemanget (Datum för början och slut)	
Ansvarig arrangör (Företag, samfund, projekt el. dyl.)	
Ansvarig ledare (Namn, adress, telefonnummer och e-post)	
Övriga ledare och övervakare av ordningen (Namn, adresser, telefonnummer och e-post)	
Ort där evenemanget äger rum (Namnet på den plats där evenemanget äger rum)	
Platsens adress och köranvisningar (Adress och köranvisning och meddelanden till deltagarna)	
Beskrivning av verksamheten (vad, var och hur, inkvartering etc.)	
Beskrivning av deltagarna (Ålder och annat som inverkar på säkerheten)	
Antal deltagare	
Förhandsanvisningar för deltagarna (t.ex. evenemangets program, anvisningar om utrustning som deltagarna ska ta med och på hurdan verksamhet deltagarna bör förbereda sig)	
Försäkringar (försäkringsbolag, försäkringsnamn och vad försäkringsskyddet omfattar)	
Vägvisning och hur den genomförs (Antal personer som visar vägen, trafik- och parkeringsarrangemang)	
Förhållandena; plats och väderreservationer Platser där aktiviteten utförs och begränsningar, t.ex. om vind och vart evenemanget förflyttas vid dåligt väder)	
Utrymningsväg och hur den hålls fri (Trafikmärken)	
Platser där aktiviteten äger rum och vägvisare (närmare beskrivning av platserna där aktiviteten äger rum, kartor och vägvisare på platserna där aktiviteten äger rum)	
Redskap som används i samband med evenemanget (Arrangörens redskap och deltagarnas eventuella egna redskap)	

<p>Beredskap för första hjälpen (Personal och anvisningar för första hjälpen, första hjälpen utrustning)</p>	
<p>Anvisningar för måltider och om hygien (Anvisningar för tillredningen av måltider, om att tvätta händerna osv.)</p>	
<p>Ris kartläggning och åtgärder för att minska riskerna</p>	
<p>Anvisningar vid olycksfall och skador (Räddning, första hjälpen, kalla på hjälp)</p>	
<p>Åtgärder efter olycksfall eller skada (Kris hjälp och försäkringsfrågor)</p>	
<p>Aktörens /evenemangsplatsens allmänna säkerhetsdokument eller räddningsplan (Hänvisning till säkerhetsdokumentet för evenemangsplatsen eller räddningsplanen om en sådan finns)</p>	
<p>Delgivning av planen/datum (vem distribueras planen till och i vilken omfattning., t.ex. deltagare, funktionärer och medarbetare, räddningsverk, polis, hälsocentraler)</p>	
<p>Bilagor (Bl.a. anvisningar till deltagarna, deltagarförteckning, evenemangsprogram, karta över området osv.)</p>	

Bilaga 6 Anmälan om riskfylld situation

Sida 1/2

Företag			
Arbetsutrymme eller plats där situationen uppkom	Anmälare	Datum för händelsen	Klockslag
		___/___20___	___:___
Kort redogörelse för den riskfyllda situationen, händelseförlopp och vad som eventuellt hade kunnat inträffa			
Faktorer som i första hand medverkade till att den riskfyllda situationen uppstod			
☐ Varningsanordningen saknades eller hade avlägsnats	☐ Olämplig klädsel	☐ Oordning i arbetsmiljön	
☐ Defekt i en maskin, anordning eller ett arbetsredskap	☐ Agerande som strider mot arbetarskyddsbestämmelserna	☐ Fysiskt eller psykiskt störningstillstånd	
☐ Fel i konstruktioner eller lyftanordningar	☐ Bristfällig hantering av arbetsprocessen	☐ Oförutsägbar orsak	
☐ Missförhållande i arbetsförhållandena, belysning, temperatur, utrymmesbrist, giftiga ämnen	☐ Fel arbetsmetod	☐ Olycksfall under färden till och från arbetet	
☐ Överraskande uppträdande hos en annan person	☐ Ovarsamhet och likgiltighet	☐ Halka	
☐ Bristfällig yrkeskunskap, ovana	☐ Försummelse av att följa givna anvisningar	☐ Bristfälliga anvisningar	
☐ Annan orsak, vilken?			
☐ Min åtgärd eller	☐ Mitt förslag för att tillbudet inte ska inträffa igen		

Tilläggsuppgifter om den riskfyllda situationen
Har liknande riskfyllda situationer inträffat tidigare? ☐ Nej ☐ Ja; när och var?
Har liknande situationer anmälts tidigare, när och för vem? ☐ Nej ☐ Ja; när och för vem?
Ansvarsperson ☐ Korrigerings- eller ändringsåtgärder vidtagna Datum för verkställande ___/___20___
☐ Behandlad på avdelningens möte ☐ Den riskfyllda situationen har behandlats med handledande lärare ___/___20___
Anmärkingar
DELGIVNING: Arbetsgivare, arbetarskyddschef, arbetsplatshandledare, arbetarskyddsfullmäktig, handledande lärare, anmälaren

Bilaga 7 Besiktningar av lyftkranar och vissa andra arbetsredskap enligt anordningsgrupp

Sida 1/1

Anordningsgrupp	Typkontroll	Ibruktagningsbesiktning	Återkommande besiktning
Fordonslyftkran	Utförs inte	Utförs (1)	Utförs (1)
Fordonslyft	Utförs EG-typning, NB ^{x)}	Utförs (2)	Utförs (2)
Personlyftanordning	Utförs EG-typning, om h>3m, NB ^{x)}	Utförs (2)	Utförs (2)
Lastbilkran	Utförs inte	Utförs (2)	Utförs (3)
Lyftkran över 25 tonmeter	Utförs inte	Utförs (2)	Utförs (2)
Lyftkran Övrig, lyft över 500 kg	Utförs inte	Utförs (3)	Utförs (3)
Lyftkranens radio-styrningssystem	Utförs inte	Utförs (1) även vid installation på lyftkran i bruk	Utförs inte separat, jmf lyftkransbesiktningarna (3)
Byggnadshiss	Nationell typbesiktning	Utförs (1)	Utförs (1)
Tornkran	Utförs inte	Utförs (1)	Utförs (1)
Lyfthjälpmedel	Utförs inte	CE-märkning enligt maskinbeslutet	Utförs (4)
Manuella vinschar	Utförs inte	CE-märkning enligt maskinbeslutet	Utförs (4)
Bak- och sidogavellyftar på fordon	Utförs inte	CE-märkning enligt maskinbeslutet	Utförs (4)
Lastningsplattformar	Utförs inte	CE-märkning enligt maskinbeslutet	Utförs (4)
Arbetsställningar som används till annat än byggnadsarbete	Utförs inte	Utförs (4)	Utförs alltid efter flytt (4)

NB Anmält organ

(1) Sakkunnigsamfund

(2) Sakkunnigsamfund eller sakkunnig

(3) Person som är förtrogen med uppgiften under ledning och övervakning av en tekniker

(4) Person som är förtrogen med uppgiften

^{x)} Obs. Srb om säkerheten hos maskiner 1314/1994, 11§, som ger tillverkaren möjlighet att alternativt tillämpa standarder